

**T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**ELEKTRONİK TİCARET VE ELEKTRONİK TİCARETİN GÜMRÜK MEVZUATI
BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

TEZİ YAZAN

Adem GAZİOĞULLARI

TEZ DANIŞMANI

Yar. Doç. Dr. Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN, OCAK-2014

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

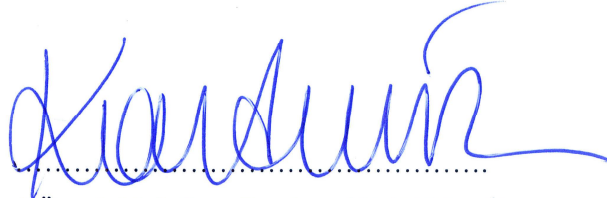
“Elektronik Ticaret ve Elektronik Ticaretin Gümrük Mevzuatı Bakımından Değerlendirilmesi” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından oy birliği ile Özel Hukuk Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Selen YILMAZ

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Şenol KANDEMİR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

08 / 01 / 2014

Yrd. Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖNSÖZ

Gelişen ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimler birçok alanda olduğu gibi ticari hayatımızı da etkilemiştir. Son yıllarda gerek devlet kurumlarının yapısı, hizmet dağılımları ve gerekse ticari faaliyetler ile ilgili birçok değişim yaşanmıştır.

Bunların başında Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının kurulması ve Ar-Ge çalışmaları başta olmak üzere birçok bilimsel çalışmanın tek elden yürütülmesi sağlanmıştır. Ülkemizde son yıllarda yapılan bazı çalışmalar ile ilk defa beyin göçü hızı düşmüş ve bunun tersine çevrilmesi için çalışmalar yapılmaktadır.

Başka bir husus da yine ticaret işlemlerinin Müsteşarlık seviyesinden alınarak, yeni kurulan Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca yürütülmesi sağlanmıştır, dış ticaret hacmi oldukça büyük artışlar göstermiştir. Bu dış ticaret hacim büyüklüğü, elektronik ticaretteki gelişmeyi de arttırarak her geçen yıl elektronik ticaret hacmi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hacimsel büyüklüğünü sürekli arttırmıştır.

Ülkemizin 2012 yılında 15 milyar Türk Lirası olan elektronik ticaret hacmi, 2013 yılında 40 milyar Türk Liralık bir büyüklüğe ulaşmıştır. Bu gelişme devlet tarafından önemsenmiş ve 2012 yılında elektronik ticaret işlemlerini daha da kolaylaştırmak ve denetimleri arttırmak için “Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Kanun Tasarısı” görüşülmüş, kanunlaştırılması yolunda önemli adımlar atılmıştır.

Elektronik sistemlerin hayatımıza gün geçtikçe daha çok tesir ediyor olması, bireyler olarak bizlere hızlı alışveriş, rekabet, her ürüne çok kolay ulaşabilme imkanı vermiştir. Ancak bu avantajlar beraberinde bazı sorunları ve güvenlik tehditlerini getirmiştir. Bu sorunların tespiti ve aşılmasında geliştirilmesi gereken bazı hususlar bu çalışma ile anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca yapılan bu çalışma ile Dünya’ da ve “Ülkemizde Elektronik Devlet Uygulamaları”, “Elektronik Ticaret Kavramı”, “Elektronik Ticaretin Hukuki Boyutu”, “Elektronik Gümrük Uygulamaları” ve “Elektronik Ticaret Uygulamalarının Gümrük Yönüyle Değerlendirilmesi” başlıklarına değinilecektir.

Çalışmamda bana verdiği destekten ve bana karşı gösterdiği özveriden dolayı tez danışman hocam Yard. Doç. Dr Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU’ na teşekkür ediyorum.

Yine desteklerini sürekli yanımda hissettiğim aileme de teşekkür ve sevgilerimi sunarım.

08/01/2014

Adem GAZİOĞULLARI

ÖZET

ELEKTRONİK TİCARET VE ELEKTRONİK TİCARETİN GÜMRÜK MEVZUATI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

ADEM GAZİOĞULLARI

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Elvin Kerime SİLAHTAROĞLU

Ocak 2014, 111 Sayfa

Dünya ticaretinin hızla gelişmesi, beraberinde farklı ticari mekanizmaların oluşmasını getirmiş, hızla büyüyen Dünya Ekonomisi, pratikliğin her konuda insan yaşamını kolaylaştırdığı günümüzde, ticaret, alış-veriş gibi konularda da insan yaşamını yeni boyutlara taşımıştır.

Değişen dünya standartlarının bir gerekliliği olarak oluşan ve devletin de kendi yararına evirdiği internet; internetten alışveriş, internetten vergi takibi, internetten eşya takibi gibi kolaylaştırıcı işlemler ile hayatın tüm kesiminde olduğu gibi kamu düzeni ve yönetiminde de yerini ziyadesiyle almıştır.

Bu çalışma ile kamu düzeni ve yönetiminin işlevselliğinin artırılması için geliştirilen ve artık büyük kesimlere ulaşan bir kullanıma sahip olan elektronik devlet uygulaması, ticaret işlemlerinin de elektronik ortama taşınabileceğinin anlaşılması ile ticaretteki payı her geçen yıl artan elektronik ticaret üzerinde durulmuştur.

Yine bu çalışma ile elektronik ticaret ve elektronik devlet modellerinin daha dar ve önemli bir sahaya uyarlanması olan Elektronik Gümrük Uygulamaları ve tüm bu elektronik işlemlerin (e-devlet, e-ticaret, e-gümrük) uygulamalarının 4458 sayılı Gümrük Kanunu ve bağlı Gümrük Yönetmeliği ile ilişkisi anlatılmaya çalışılmış, çok hızlı büyüyen ve büyük bir sektör haline gelen elektronik ticaret pazarının daha düzenli ve kontrollü büyümesi karşısında devletin daha şeffaf uygulamalar yoluna gitmesi, üreticilerin daha farklı pazarlama yollarına başvurmaları ve tüketicilerin güvenlik alanlarının daha da genişletilmesi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gümrük, Ticaret, Elektronik.

ABSTRACT

THE EVALUATION of ELECTRONIC TRADE WITHIN THE FRAME of CUSTOMS LAW REGULATION

Adem GAZIÖĞULLARI

Master's Thesis, Department of Private Law

Advisor: Asist Prof.Dr. Elvin K. SİLAHTAROĞLU

January 2014, 111 Pages

The rapid developing of world trade has resulted in the occurrence of new trade mechanisms and the growing world economy has brought human life to the new dimensions in the such areas as trade and shopping.

The Internet, which has occurred as a necessity of the changing world standards and also from which the states have benefited in the areas of shopping, taxation controls and the pursuit of goods, has taken its place in almost all the areas of human life including public order and public management.

In this study, it has been put emphasis not only on the electronic government application, which has been improved to increase the functionality of public order and management, but also on the electronic trade that has had an important role in the trades since trade operations having been applied electronically.

Furthermore, in the study, it has been tried to explain that the relationship between the Electronic Customs Application, which is an adaptation of electronic trade and electronic electronic government models, and the applications of electronic operations (e-government, e-trade, e-customs) according to the Customs Law, numbered 4458, and the related Customs Legislation. It has also been stated that the Electronic Trade Market, which is growing rapidly and becoming a big sector, should be developed and controlled regularly; governments should use practicable applications; producers should apply different marketing approaches and the security areas of consumers should be expanded, too.

Key Words: Customs, Trade, Electronic.

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 2.1. Teknoloji Kullanıcıları Arasındaki Farklar.....	43
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. SET (Secure Electronic Transaction) Protokolü.....	24
Şekil 2.2. SSL (Secure Socket Layer) Protokolü.....	24
Şekil 2.3. Elektronik Ticaret Taraflarının İlişkiler.....	28

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD:	: Amerika Birleşik Devletleri
BİLGE	: Bilgisayarlı Gümrük İşlemleri
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DGÖ	: Dünya Gümrük Örgütü
ETÇG	: Elektronik Ticaret Çalışma Grubu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
UYAP	: Uluslararası Yargı Ağı Projesi
SSL	: Secure Socket Layer
SET	: Secure Electronic Transaction

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
TEZ İMZA SİRKÜLERİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK DEVLET VE ELEKTRONİK İMZA KAVRAMI.....	4
1.1. Elektronik Devlet Hakkında Bazı Tanımlar ve Elektronik Devletin Gelişimi.....	4
1.1.1. Elektronik Devlet Hakkında Bazı Tanımlar.....	4
1.1.2. Türkiye’de Elektronik Devletin Gelişimi.....	5
1.1.2.1. Elektronik Dönüşüm Türkiye Projesi ve Ulaşılmak İstenen Hedefler.....	5
1.1.2.2. Türkiye’de Elektronik Devlet, Geçiş Aşamaları ve Ulaşılmak İstenen Hedefler.....	6
1.1.2.3. Elektronik Devlet Kapısı Projesi.....	7
1.2. Elektronik Devletin Amaçları.....	7
1.3. İmza, Elektronik İmza ve Elektronik İmzanın Hukuki Niteliği.....	8
1.3.1. Elektronik İmza Kanunu.....	10
1.3.2. Türkiye’de Elektronik Devlet ve Elektronik İmza İle İlgili Olarak Karşılaşılan Sorunlar.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK TİCARET KAVRAMI	13
2.1.Elektronik Ticaretin Tanımı, Tarihsel Gelişim Süreci, Kapsamı ve Araçları.....	13
2.1.1.Elektronik Ticaret Hakkında Yapılan Bazı Tanımlar, Kavramlar.....	13
2.1.1.1.Elektronik İş.....	13
2.1.1.2..Elektronik Veri Değişimi (EDİ).....	14
2.1.1.3.Elektronik Kimlik Belgesi.....	14
2.1.1.4.Sayısal İmza(Dijital İmza).....	14
2.1.1.5.Bilgi Güvenliği.....	14
2.1.1.6.Elektronik Belge.....	15
2.1.1.7.Elektronik Sertifika/Onay Kurumları.....	15
2.1.1.8.Doküman.....	15
2.1.1.9.Yasal Erişim.....	15
2.1.1.10.Elektronik Noter.....	15
2.1.2.Elektronik Ticaretin Gelişim Süreci.....	16
2.1.3.Elektronik Ticaretin Kapsamı.....	16
2.1.4.Elektronik Ticaretin Araçları.....	17
2.2.Dünya’da Elektronik Ticaret İle İlgili Gerçekleştirilen Çalışmalar.....	18
2.3.Türkiye’de Elektronik Ticaret İle İlgili Gerçekleştirilen Çalışmalar.....	18
2.4.Elektronik Ticaretin Etkileri.....	19
2.4.1.Ekonomik Alandaki Etkileri.....	19
2.4.2.Sosyal Alandaki Etkileri.....	20
2.4.3.Yönetim Alanındaki Etkileri.....	20
2.4.4.Pazarlama, Reklam ve Tüketici Alışkanlıkları Üzerindeki Etkileri.....	20
2.5.Elektronik Ticarete Güvenlik.....	21

2.5.1.Kişisel Verilerin Gizliliğinin Korunması.....	22
2.5.2.SET (Secure Electronic Transaction).....	23
2.5.3. SSL (Secure Socket Layer).....	24
2.5.4.Tüketici Haklarının Korunması.....	25
2.6.Elektronik Ticaret Şekilleri.....	27
2.6.1.Elektronik Ticarete Konu Mal veya Hizmetlerin Dağıtım Şekline Göre.....	27
2.6.1.1.Dolaylı Elektronik Ticaret.....	27
2.6.1.2.Doğrudan Elektronik Ticaret.....	27
2.6.2.Elektronik Ticarete Rol Oynayan Taraflara Göre.....	28
2.6.2.1. İşletme-İşletme Arası Elektronik Ticaret (B2B).....	29
2.6.2.2.İşletme- Tüketici Arası Elektronik Ticaret (B2C).....	29
2.6.2.3.İşletme-Devlet Arası Elektronik Ticaret (B2G).....	30
2.6.2.4.Tüketici-Devlet Arası Elektronik Ticaret (C2G).....	31
2.7.Elektronik Ticaretin Avantaj ve Dezavantajları.....	32
2.7.1.İşlem Maliyetlerinde Parasal Tasarruflar.....	33
2.7.2.Mal ve Hizmetlerin Tesliminde Zaman Tasarrufu.....	33
2.7.3.Satın Alma Sistemlerini Birleştirme.....	33
2.7.4.Sipariş İşlemlerinde ve Bürokraside Azalma.....	33
2.7.5.Müşteriler ve Ortaklar Arasında Yakınlaşma.....	33
2.7.6.Büyük ve Küçük Tedarikçiler.....	33
2.7.7.Stok ve Envanter Sistemlerine Etkisi.....	34
2.8.Elektronik Ticaretin Finansal Boyutu ve Türkiye’de Elektronik Ticaretin Hacmi.....	35
2.9.Elektronik Ticarete Kullanılan Ödeme Şekilleri.....	35
2.9.1.Kredi Kartı.....	36
2.9.2.Sanal Kredi Kartı.....	36

2.9.3.Havale.....	37
2.9.4.EFT (Electronic Fon Transferi) Sistemi.....	37
2.9.5.Kapıda Ödeme.....	38
2.9.6.Pos Cihazı.....	38
2.9.7.VPOS (Virtual Point of Sale).....	38
2.9.8.Elektronik Para.....	38
2.9.9.Elektronik Çek.....	39
2.9.10.Banka Kartları.....	40
2.10.Elektronik Ticaret ile Değişen Tüketici Alışkanlıkları ve Bu Alışkanlıklara Etki Eden Faktörler.....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ELEKTRONİK TİCARETİN HUKUKİ OLARAK İNCELENMESİ.....	45
3.1.Elektronik Ticaretin Kamu Hukuku ve Özel Hukuk ile İlişkisi.....	45
3.1.1.Elektronik Ticaretin Kamu Hukuku İle İlişkisi.....	46
3.1.1.1.Anayasa Hukuku ve Elektronik Ticaret.....	46
3.1.1.2.İdare Hukuku ve Elektronik Ticaret.....	48
3.1.1.3.Ceza Hukuku ve Elektronik Ticaret.....	49
3.1.1.4.Uluslar arası Hukuk ve Elektronik Ticaret.....	50
3.1.1.5.Yargılama Hukuku ve Elektronik Ticaret.....	51
3.1.1.6.Vergi Hukuku ve Elektronik Ticaret.....	52
3.1.1.6.1.Gelir Vergisi.....	54
3.1.1.6.2.Tüketim Vergileri.....	55
3.1.1.6.3.Damga Vergisi.....	55
3.1.2.Elektronik Ticaretin Özel Hukuk İle İlişkisi.....	56
3.1.2.1.Medeni Kanun ve Elektronik Ticaret.....	57

3.1.2.2.Borçlar Kanunu ve Elektronik Ticaret.....	58
3.1.2.3.Ticaret Kanunu ve Elektronik Ticaret.....	58
3.1.2.4.Devletler Özel Hukuku ve Elektronik Ticaret.....	58
3.2.Elektronik Sözleşmeler.....	59
3.3.Elektronik Ticaretin Gelişmesi İçin Gerekenler ve Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı.....	61
3.3.1.Elektronik Ticaretin Gelişmesi İçin Gerekenler.....	61
3.3.2.Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı.....	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ELEKTRONİK GÜMRÜK UYGULAMALARI.....	64
4.1.Elektronik Gümrüğün Kapsamı, Tanımı.....	64
4.2.Elektronik Gümrük İle Ulaşılmak İstenen Hedefler.....	65
4.3.Dünya’da Elektronik Gümrük Konusunda Yapılan Çalışmalar.....	66
4.3.1.Kyoto Sözleşmesi Hükümleri.....	66
4.3.2.Tek Pencere Sistemi.....	66
4.3.3.Ortak Transit Rejimi ve NCTS Sistemi.....	68
4.4.Avrupa Birliği’nde Elektronik Gümrük Uygulamaları.....	68
4.4.1. Elektronik Avrupa(e- Avrupa).....	68
4.4.2.Elektronik Gümrük.....	69
4.4.2.1.Gümrük Düzenlemelerinin Basitleştirilmesi, Güvenlik Taraflarının Entegrasyonu.....	70
4.4.2.2.Modern Teknolojiler Kullanılarak Ticari İşlemlerin Verimli Hale Getirilmesi.....	70
4.4.3.Gümrük Birliği Sistemi(Customs Information System).....	70
4.4.4.Avrupa Birliği-Gümrük 2002 Programı.....	71

4.4.5.Avrupa Birliği-Gümrük 2007 Programı.....	71
4.4.5.1.Elektronik Gümrükler Grubu.....	72
4.4.5.2.Çalışma Yöntemleri Grubu.....	72
4.4.5.3.Teknik Grup.....	72
4.4.5.4.Eğitim Koordinasyon Grubu.....	72
4.5.Türkiye’de Elektronik Gümrük Uygulamaları.....	73
4.5.1.Gümrüklerde Kağıt Ortamında Sunulan Beyanname Dönemi.....	73
4.5.2.Tek İdari Belge Dönemi.....	73
4.5.2.1.Güm-Kart Projesi.....	73
4.5.2.2.Mobil Gümrük Projesi.....	74
4.5.3.Kağıtsız Beyanname Dönemi.....	74
4.5.3.1.Elektronik Beyanname.....	74
4.5.3.2.Elektronik Belge.....	75
4.6.Türkiye’de Elektronik Gümrük Otomasyon Sistemleri.....	75
4.6.1.Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri Sistemi (BİLGE).....	75
4.6.2.Elektronik Veri Değişim Sistemi (EDİ).....	75
4.6.3.Gümrük Veri Ambarı Sistemi Projesi (GÜVAS).....	75
4.7.Gümrüklerin Modernizasyonu.....	76
4.7.1.Dünya’da Gümrüklerin Modernizasyonu Çalışmaları.....	76
4.7.2.Türkiye’ de Gümrüklerin Modernizasyonu Çalışmaları.....	76

BEŞİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK TİCARETİN GÜMRÜK MEVZUATINDAKİ YERİ.....	78
5.1.Elektronik Ticaret ve Gümrük.....	78
5.1.1.Elektronik Ticaret İle İlgili Bazı Kanunlar.....	79
5.1.2.Elektronik Ticaret İle İlgili Bazı Yönetmelik ve Tebliğler.....	79

5.2.Elektronik Ticaret Yoluyla Yapılan Gümrük İşlemleri.....	80
5.2.1.İhracat İşlemleri.....	80
5.2.2.Posta İşlemleri.....	80
5.2.3.Hızlı Kargo İşlemleri.....	81
5.3.Elektronik Ticaret Yoluyla Kaçakçılık.....	81
5.3.1.Elektronik Ticaret Yoluyla Gerçekleştirilen Kaçakçılığın Nedenleri.....	81
5.4.Elektronik Ticaret İle Yapılan Bireysel Eşya Ticareti, İdari Bazı Uygulamalar ve Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Çalışmaları.....	82
5.4.1.Bireysel Eşya Ticareti.....	82
5.4.2.İdari Gümrük Uygulamaları.....	82
5.5.Gümrük Vergisi ve Elektronik Ticaret.....	83
6.SONUÇ.....	85
7.KAYNAKLAR.....	90

GİRİŞ

Çağımız, bilimsel çalışmalar ve teknolojik yeniliklerle birlikte hızlı bir dönüşüm içerisine girmiştir. Bu dönüşüm beraberinde birçok yeniliği getirmekte, kültürden sanata, eğitimden sağlığa, kamu düzeninden yaşam standartlarına kadar birçok temel faktörü hızlı bir şekilde etkilemektedir. Bunun sebebini de çok kısa sürede çok fazla etki alanına sahip olan teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerden haberdar olmamızı sağlayan internet oluşturmaktadır. Çok hızlı gelişen internet ve dolayısıyla ticaret yapma şekilleri işletmeleri ve konuya dahil olan grupları direkt olarak etkilemektedir. Değişen iş yapma şekilleri, sipariş ve tedarik modelleri, işletmeleri yeniden yapılanmaya itmekte ve bu değişime ayak uyduramayan işletmeler rekabet avantajını kaybetmektedirler.¹

Küreselleşme olgusunun gelişiminde önemli etkisi olan bilgi ve iletişim teknolojilerindeki yenilikler, ekonomik ve sosyal yaşamın her alanını ve toplumun tüm kesimlerini çeşitli yönlerden etkisi altına almakta, kamu yönetimi yaklaşımlarını, iş dünyasının iş yapma usullerini ve bireylerin yaşamlarını derinden etkilemekte, bir başka ifade ile toplumsal bir dönüşüme neden olmaktadır.

Günümüze şimdiden damgasını vuran teknolojiler, yeni bir toplumsal dönüşüme yani “bilgi toplumu” na da zemin oluşturmaktadır. Bilgi ve teknolojilerde görülen gelişmeler sonucunda, dünyanın çalışma, öğrenme, iletişim kurma, ticaret yapma, kısaca yaşama şeklini önemli oranda etkileyen dijital bir devrime tanıklık edilmektedir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilgisayarların ve internetin yaşantımıza girmesi, dünyayı daha ulaşılabilir kılmış netice itibari ile de küreselleşme olgusunun itici gücü, bu teknolojik yenilikler olmuştur.

İnternet başta olmak üzere, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı yenilikler, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel olmak üzere hayatın her alanını dijital denilen yepyeni bir platforma taşımaktadır. Bu yeni platformda, bugün en önemli varlık bilgidir ve buna bağlı olarak toplumlar bilgi toplumuna, ekonomiler de bilgi ekonomisine geçiş yoluna girmiştir.

Geleneksel iletişim araçları ve iş usullerinin yerini elektronik araç ve yöntemlere bırakması, ekonomik faaliyetlerin bilgi ekonomisi veya yeni ekonomi olarak adlandırılan bir ortamda gerçekleştirilmesine ön ayak olmuştur. Yeni ekonomi düzeninin en önemli özelliklerinden birisi, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin ticari hayatın planlama, üretim, pazarlama, satış, dağıtım, yönetim ve diğer tüm alanlarına yayılmasıdır. Elektronik ticaretin (bundan böyle metin içerisinde e-ticaret olarak kullanılacaktır) bu yönüyle iş hayatını yeniden yapılandırmasının sonucu olarak geleneksel dağıtım kanalı elemanları giderek ortadan kalkmakta, onun yerine müşteriyi, üretici ve satıcı işletmeye daha yakınlaştırmaktadır.²

Geleneksel ticaret yöntemleri ile hammadde tedarik eden şirketler çok sayıda aracı ile çalışmak zorunda kalırken, e-ticaret yapan şirketler aracılıları ortadan kaldırarak, direkt olarak tedarikçilerden satın alma işlemi yapabilmektedirler.

---

¹ Soydal, H.2006, s.539. “Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde E-Ticaret”, İndirilme Tarihi: 10.10.2011, URL: http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Haldun%20SOYDAL/SOYDAL,%20Haldun.pdf

² Kahya, B. E, 2007, s.2.Çalikoğlu, R.L., & Dengiz, A. “Türkiye’nin En Büyük 500 İşletmesinde E-Ticaret Üzerine Bir Alan Araştırması”İndirilmeTarihi:17.12.2011,URL:<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/eticaret>.

Bu gelişmelerin yanı sıra bilginin ticari hayatta en önemli sermaye haline gelmesi, endüstrilerin yeniden yapılanması, hizmet sunumuna dayalı yeni istihdam ve sektör alanlarının ortaya çıkması, piyasalara erişimin kolaylaşması, rekabet gücünün fiziki büyüklükle değil, bilgiye ulaşım hızı ile ölçülmesi ve dünyanın tek pazar haline gelmesi yeni ekonominin diğer belirleyici unsurlarıdır.³

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin daha yoğun kullanımı, kamu kurum ve kuruluşlarının, yeni bir anlayış ve yaklaşımla bilgi ve hizmet sunumunu tetiklemekte, etkin ve birlikte çalışabilir bir e- devlet yapısının oluşturulmasında vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki devlet kurumları arasındaki entegrasyon artık internet ile sağlanmış durumdadır. Bunun daha da geliştirilmesi ve en küçük kamu işlemini bile kapsayacak şekilde oluşması desteklenmelidir. Bilgi toplumuna giden bu yolda, kamuda teknoloji yatırımlarının arttığı ve kamu hizmetlerinin sunumunda bu teknolojilerden artan bir şekilde faydalanılmaya başlandığı gözlenmektedir. Faydalanılmaya çalışılan konular arttıkça ve toplumun her kesimine yayıldıkça bıraktığı etki de o ölçüde artacaktır.⁴

Değişen teknolojik gelişmelerle önemi gittikçe artan e-ticaret, dünyanın her bölgesinden insanları coğrafi sınırların önemini yitirdiği sanal pazar ortamında bir araya getirerek uluslararası ticareti kolaylaştırıcı rol oynamaktadır. Bununla birlikte, işletmeler arası iletişimi hızlandırmakta, pazara giriş maliyetlerinin yanı sıra planlamadan satış ve dağıtıma kadar iş yapma maliyetlerini önemli ölçüde düşürmektedir.

Tüketici açısından yaklaşıldığında internet sayesinde sayısız ürün çeşidine ulaşılabilmesi tüketim alışkanlıklarını değiştirmekte, tüketici bir çok farklı satıcının “sanal mağazası”na kolaylıkla girerek ürün veya hizmet hakkında çok farklı alternatifleri değerlendirme imkanına kavuşmaktadır. Aynı zamanda elektronik ticaret hizmeti sunumu açısından tüketici ve firmaların isteklerini vurgulayan bir araç olarak da görülebilir.⁵ Çünkü işletmeler kişi ve kurumların ihtiyaçlarını karşılamak üzere, üretim faktörlerini bir araya getirerek mal ve hizmet üreten, pazarlayan ve bu işlemler neticesinde kar elde etmeyi amaçlayan ekonomik, teknik, sosyal ve hukuki birimlerdir.⁶

Geleneksel olarak bilgi aktarımı direkt kişisel temas, telefon, faks veya mektup vb. yollarla sağlanırken, e-ticarette birlikte bilgiler bilgisayar ağları üzerinden aktarılmaya başlanmıştır.⁷ E-ticaretin gelişmesinin daha büyük boyutlara ulaşması şüphesiz kanuni bazı düzenlemelerle mümkün olacaktır. Farklı ülkeler arasında yapılan ticaret işlemleri bu işlemlere konu ülke mevzuatlarının birbirleri ile uyumlarının eşitliliği ölçüsünde verim kazanacaktır.

---

³ Akyüzlü, Ö, “Elektronik Ticaret ve Gümrük Yönüyle Değerlendirilmesi” Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2004, s.1.

⁴ Bilgi Toplumu Stratejisi Belgesi, Ankara 2006, s.4.

⁵ Kalatoka R, Whiston A.B, “Electronic Commerce” New Jersey 1997, s.3.

⁶ Dinçer, Ö; Fidan Y, “İşletme Yönetimine Giriş” İstanbul 2009, s.3.

⁷ Kalaycı, C, “Elektronik Ticaret ve Kobilere Etkileri” International Journal Of Economic And Administrative Studies, Summer, 2008, s.140.

E-ticarette önemli bir konu da kişisel bilgilerin gizliliği ve güvenliğinin sağlanmasıdır. Tüketici haklarının ve fikri mülkiyet haklarının korunması gibi konularda ulusal çerçevede olduğu kadar uluslararası alanda da yapılan bir takım anlaşma model kanun ve diğer çalışmalarla düzenlenmeye çalışılmaktadır.

Yapılan düzenlemeler kapsamında, e-ticaretin uluslararası ticareti kolaylaştırıcı potansiyelinin ortaya çıkartılabilmesi konusunda gümrük idarelerine önemli görevler düşmektedir. Şöyle ki, iletişim teknolojilerinin ticari işlemleri hızlandırması ve ticari işlem yapma maliyetlerinde önemli tasarruflar sağlaması, ticaretle uğraşan tarafların gümrük idarelerinden aynı hız ve tasarrufu beklmelerine neden olmaktadır. Bunun da öncelikle hızlı gümrük işlemleri ve kolaylaştırılmış ticaret ile mümkün olacağı açıktır.

Günümüz küresel ekonomisinde önemi gittikçe artan Uluslararası ticareti kolaylaştırmanın yolu gümrüklerin modernizasyonundan ve bilgi iletişim teknolojilerinin kullanılarak gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve hızlandırılmasından geçmektedir. Gümrük modernizasyonu ve uyumlulaştırılması bu yüzden Uluslararası ticareti kolaylaştırmak için önemli bir hedefi temsil etmektedir. Daha hızlı gümrük işlemleri, daha güvenli e-ticaret işlemi ve daha az bürokratik engel her zaman için ülkelerin ticaret hacimlerini olumlu etkilemiştir. Bu olumlu faktörün elektronik ticaret işlemlerinde de Uluslararası seviyede Ülkemizde yerini alması her zaman için toplum ve devletin yararına olacaktır.

Bu çalışma ile de internetin devlet kurumları arasındaki entegrasyonu olan e- devlet uygulaması; internet ile ticari işlemlerin koordinasyonunu sağlayan ve her geçen gün kendini yenileyen e-gümrük ve gelişen internet düzeni ile artık ticari yaşamın önemli bir konumunda bulunan e- ticaret işlemleri, uygulamaları ve gümrük mevzuatı ile olan ilişkisine detaylı bir şekilde değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK DEVLET VE ELEKTRONİK İMZA KAVRAMI

1.1.Elektronik Devlet Hakkında Bazı Tanımlar ve Elektronik Devlet'in Gelişimi

1.1.1.Elektronik Devlet Hakkında Bazı Tanımlar

Başlangıçta daha basit olarak algılanan devlet anlayışı değişmiş, zaman içerisinde daha karmaşık bir hale gelmeye başlamıştır. Buna küreselleşme ve hız olgusu neden olmakta, bu kavramlar adeta hayatın bütününde etkili olmaktadır. Ulus devletlerin bu iki olgudan uzak durması da mümkün görünmemektedir. Bu durum kamu yönetimini yeniden yapılandırma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Böyle bir ihtiyaç sonrasında devletin, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanıp, kamu hizmetlerini daha verimli hale getirmesi, kamunun elektronik ortamda vatandaşlarına yardımcı olabilmek için kendini geliştirmesi ve bu alanlarda yatırımlar yapması gerekmiştir. Bunun sonucu olarak da elektronik devlet kavramı ortaya çıkmıştır.

Başlarda, kamu hizmetlerinin yedi gün yirmi dört saat esasına göre daha hızlı ve daha kolay bir biçimde vatandaşın yararına sunulmasını da e-devlet kapsamında ele alabiliriz. E-devlet halkın demokrasi, katılımcı yönetim, daha iyi yönetebilme ve etkin hizmet alma taleplerinin karşılandığı bir sistem olarak tanımlanmaktaydı.⁸ Ancak bu tanım Elektronik Devlet kapsamını dar yorumlamaktadır. Zira Elektronik Devlet yapısı kapsamında sadece kamu idarelerinin elektronik ortama geçişinin sağlanmasının yeterli olmamakta, devletin gerekli destekleri sağlamak suretiyle özel sektörün de aynı şekilde vatandaşlara hizmet verebilecek seviyeye gelmesinde rol oynaması gerekmektedir.

Bu düşünceden hareketle Elektronik Devlet anlayışı değişmiş ve daha doktrinde kapsamlı tanımlar yapılmaya çalışılmıştır. Bir görüşe göre elektronik devlet; kamu kuruluşları, vatandaşlar ve ticari kurumlar arasındaki bilgi, hizmet ve mal alışverişlerinde bilgi teknolojilerinin kullanılarak performans ve verimlilik artışını hedefleyen devlet modelidir.⁹

Diğer bir görüşe göre Elektronik Devlet, aynı zamanda çağdaş toplumlarda devlet ve birey ilişkilerinde devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşın devlete karşı olan görev ve hizmetlerin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesi demektir.¹⁰

Bir başka görüşe göre ise enformasyon ve telekomünikasyon teknolojilerinin özellikle de internetin kullanıldığı ve bu sayede vatandaşların, özel kesimin ve kamu kesiminde çalışanların faydalanması amacıyla kamusal hizmetlere kolay erişim ve bu hizmetlerin sunulmasının geliştirilerek daha kaliteli hale geldiği bir devlet olarak tanımlanmıştır.¹¹

1.1.2.Türkiye'de Elektronik Devletin Gelişimi

⁸ www.sabimer.com/?Syf=26&Syz... (Erişim: 25 Kasım 2013).

⁹ Arifoğlu, A, "E-Devlet Yolunda Türkiye" Türkiye Bilişim Derneği, Ankara 2002, s.22.

¹⁰ Arifoğlu, A, age. s.12.

¹¹ www.edevlet.nedir.com/./ (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2013).

Elektronik devlet, devlet ve vatandaşların birbirlerine karşı yerine getirmekle yükümlü oldukları görev ve hizmetlerin elektronik iletişim ve işlem ortamında güvenli bir şekilde yürütülmesi olarak da tanımlanabilir. Tam da bu noktada elektronik devletin temellerinin Türkiye’de 1930’lu yıllarda atıldığı söylenebilir. Ziraat Bankasının delikli kart sistemine göre çalışan büro makineleri kullanması ile 1934 yılında bilgi işlem makineleri devlet hayatına girerken ilk bilgisayarlar, 1960 yılında kamu sektöründe yer almaya başlamıştır.¹² Bu süreç Türkiye’nin 1993 yılında internet ile tanışmasına kadar devam etmiştir.

Yine Avrupa’ da 1789 Fransız Devriminin ardından değişmeye başlayan Devlet tanımı, Hukuki bütün altyapılara sahip olan ve ortaya çıkabilecek yasal sorunlara çözüm getiren bütün sistemlerin toplandığı erk olarak tanımlanmış, elektronik devlet de geldiğimiz noktada bu altyapıların Devlet tarafından karşılandığı bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³ Bu gelişmeler ile birlikte ülkemizde 19 Haziran 2002 tarihli, 2002/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi kapsamında yürütülen e- Türkiye çalışmaları, 27 Şubat 2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile ‘e-Dönüşüm Türkiye Projesi’ bünyesine alınarak, bütüncül bir çerçevede yürütülmeye devam etmektedir. Söz konusu projenin koordinasyonu, izlenmesi, yönlendirilmesi ve değerlendirilmesi görevi, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yerine getirilmektedir.¹⁴

E- devlet modelinde temel hedef, kamu kurumlarının bilgi ve iletişim teknolojilerinin optimum kullanımı yoluyla vatandaşa sağlıklı, şeffaf, hızlı, basitleştirilmiş ve güven ortamı içerisinde hizmet sunumunu gerçekleştirmesi, çağdaş devlet anlayışı içerisinde vatandaşların ihtiyaç ve ilgilerine yönelik düzenlemelerin yapılması ile vatandaşların kamu idarelerine yönelik olarak ihtiyaç duydukları bilgilere 7 gün 24 saat esasına göre kolay ve hızlı bir şekilde erişiminin sağlanmasıdır.¹⁵

E-Devlet Uygulamaları, gerek teknolojik değişimlere bağlı olarak gerekse Avrupa Birliği kriterleri başta olmak üzere dünyadaki teknolojik gelişmelere bağlı olarak sürekli bir yenilenme göstermektedir. Bu yenilenme ülkemizce, hem ulusal düzeyde yapılan çalışmalar hem de uluslararası düzeyde yapılan inceleme araştırma ve geliştirme çalışmaları ile takip edilmektedir.

1.1.2.1. Elektronik Dönüşüm Türkiye Projesi ve Ulaşılmak İstenen Hedefler

Geçmiş yıllarda, farklı isimler altında yürütülen çalışmalar, genellikle birbirinden bağımsız ve ülkenin öncelik ve ihtiyaçları yerine, kurumsal öncelik ve ihtiyaçlara dayalı olarak ön plana çıkmış ve çoğunlukla ekonomik ve sosyal istikrarsızlık ortamında uygulama imkanı bulamamıştır.

Bilgi toplumu olma yolundaki çalışmaların daha bütüncül, ülkeye ekonomik katma değer kazandırmayı ve toplumsal refahı arttırmayı öncelikli gören, somut hedefleri olan ve katılımcı bir yaklaşımla ele alınarak yürütülmesi ihtiyacı, yeni bir kurumsal yapının oluşturulması gereğini ortaya çıkarmıştır.

¹² Çevikbaş, R, “Türkiye’de E-Devlet ve E-İmza Altyapısı Uygulamaları” Türk İdare Dergisi, 2009, Sayı: 463, s.71-82,

¹³ Muhitoğlu, H, “E-Devlet, Küreselleşme ve E-Devlet” 2004.

¹⁴ DPT, “ E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı” Ankara 2004, s.9-18.

¹⁵ Arifoğlu, A, age. s.36.

58. Hükümet tarafından hazırlanan Acil Eylem Planı'nda e-Dönüşüm Türkiye Projesine yer verilmiş, söz konusu projenin koordinasyonu, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili olarak Kalkınma Bakanlığı görevlendirilmiştir. Ayrıca 27 Şubat 2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile bu projenin amaçları, kurumsal yapısı ve uygulama esasları belirlenmiştir.¹⁶ Bu proje ile ulaşılmak istenen hedefler ise aşağıdaki haliyle belirlenmiştir. Bunlar;

-Bilgi ve iletişim teknolojileri politikaları ve mevzuatının, öncelikle Avrupa Birliği Muktesebatı çerçevesinde gözden geçirilerek, öngörülen eylem planının ülkemize uyarlanması,

-Vatandaşların kamusal alanda karar verme mekanizmalarına katılımının sağlanması,

-Kamu İdaresinin hesap verilebilir ve şeffaf olmasının sağlanması,

-Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması,

-Kaynak israfının azaltılarak yatırım projelerinin bütünleştirilmesinin ve gerekli koordinasyonun sağlanmasıdır.¹⁷

1.1.2.2.Türkiye'de Elektronik Devlet, Geçiş Aşamaları ve Ulaşılmak İstenen Hedefler

Türkiye'de e- devlete geçiş hususu 1 Temmuz 2006 tarihli ve 26215 sayılı mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2007-2013 arası dönemi kapsayan 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ele alınmıştır.¹⁸ Buna göre;

-Kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen münferit e- Devlet çalışmaları, elektronik kamu ağlarının tek çatı altında toplanmasını amaçlamış,

-MERNİS Projesi ile tek numaraya dayalı olarak vatandaş kimlik bilgilerinin tutulduğu bilgi sistemi oluşturulmuş ve bilgiler diğer kamu kurumları ile paylaşılmaya başlanmıştır.¹⁹

-Vergi ve Gümrük işlemleri büyük ölçüde elektronik ortamda sunulmakta ve kullanımı yaygınlaşmaktadır,

-Kamuda e- İmza kullanımı için yasal ve idari altyapı oluşturularak uygulamaya başlanmıştır, UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) başta olmak üzere birçok elektronik uygulama hayata geçirilmiştir.²⁰ Bu proje ile ulaşılmak istenen hedefler aşağıdaki haliyle belirlenmiştir. Bunlar;

¹⁶www.resmigazete.gov.tr/.../20050401-12. (Erişim: 29 Kasım 2013).

¹⁷ www.sap.com.tr, (Erişim: 29 Ekim 2013).

¹⁸ DPT, "Dokuzuncu Kalkınma Planı Belgesi" Ankara 2001, s.30.

¹⁹ www.nvi.gov.tr/.../Projeler.. (Erişim: 30 Kasım 2013).

²⁰ www.uyap.gov.tr, (Erişim: 02 Ekim 2013).

-İş süreçleri, vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçlarının yeniden tasarlanarak, şeffaf, güvenilir, sürekli ve tek kapıdan Kamu Hizmetlerinin sunulması,

-Yerel yönetimler de dahil olmak üzere esnek, kaliteli ve etkili kamu yönetimi altyapısı oluşturmak,

-Kişisel bilgilerin mahremiyeti doğrultusunda, kurumlar arası bilgi transferlerinin etkin paylaşımının gerçekleştirilmesi,

-Kamuda e- imza kullanımını yaygınlaştırmak,

-Halkın hizmet sunumlarına ve yönetime etkin katılımını sağlamaktır. Bu çerçevede adli sicil hizmetleri halkın kullanımına sunulmuştur.²¹

1.1.2.3.Elektronik Devlet Kapısı Projesi

18 Aralık 2008 tarihinde başlatılan e- Devlet Kapısı Projesi ile, devlet hizmetlerinin kullanıcı ihtiyaçları göz önüne alınarak elektronik ortamda güvenli, kesintisiz ve hızlı olarak ortak bir nokta üzerinden vatandaşla ulaştırılması amacı güdülmektedir.

E-Devlet Kapısı, kamu hizmetleri konusunda bilgilendirme amaçlı çok sayıda başlık içermektedir. Bu sayede kullanıcılar ihtiyaçları doğrultusundaki bilgi ve hizmetlere kolaylıkla erişebilmektedir.

Entegre elektronik hizmet, kamu kurumlarının verdiği elektronik hizmetlerden e-Devlet Kapısında entegre edilmiş ve tek bir kimlik doğrulamasıyla erişilebilen hizmetlerdir. Günümüzde bu hizmetlere birçok yenilikler eklenmiş öyle ki işçilerin e- devlet üzerinden sendikalara üye olabilmesi de e- devlet ile yapılabilmektedir.²²

E-Devlet Kapısı üzerinden vatandaşlara verilen hizmetler genel olarak şöyle gruplandırılabilir;

-Bilgilendirme hizmetleri ve ödeme işlemleri,

-Entegre elektronik hizmetler,

-Kurum ve kuruluşlara kısa yollar,

-Güncel bilgiler ve duyurular,

-Kurumlardan vatandaşlara mesajlar.

1.2.Elektronik Devletin Amaçları

Temelde e-devletteki amaç, işlemlerin elektronik ortamda ve bürokrasiyi azaltması olsa da, e-devlet gelişmiş bir altyapı sayesinde daha hızlı ve güvenli çalışan bir kurumsallaşmayı da beraberinde getirecektir.

²¹ www.aksiyon.com.tr/.../newsDetail.. (Erişim: 25 Kasım 2013).

²² www.haber.sol.org.tr, (Erişim: 05 Ekim 2013).

E-devletin önemli amaçları arasında bazıları şöyle sıralanabilir;

-Maliyetleri azaltmak,

-Devlette şeffaflığı arttırmak, hızlı ve kolay hizmet vermek,

-7 gün 24 saat esasına göre hizmet verebilmek,

-Verimliliği arttırmak, bürokratik işlemlerden ve kağıt bağımlılığından kurtulmak,²³

-Hataları azaltıp, herkesi aynı oranda devlet hizmetlerinden zamandan bağımsız biçimde faydalandırmaya çalışmaktır.²⁴

Her ne kadar elektronik devletten amaç, vatandaşın işlerini 7/24 saat esasına göre daha kolay ve daha hızlı bir biçimde halledilebilmesi olsa da, elektronik devletin bir sonucu olarak devletin kendi üzerindeki yükünün de hafifletilmesi sayesinde daha hızlı hareket edebilen, kolay kararlar alabilen, esnek bir devlete doğru gidiş de amaçlanmaktadır.

1.3.İmza, Elektronik İmza ve Elektronik İmzanın Hukuki Niteliği

İmza, bir kimsenin bir yazının altına bu yazıyı yazdığını veya onayladığını belirtmek için her zaman, aynı biçimde yazdığı ad ve işaret olarak tanımlanır. Bu tanımdan imzanın; onaylama fonksiyonunun bulunduğu, her zaman aynı biçimde atılması ve adın yazılması şekliyle oluşturulması gerektiği anlaşılmaktadır.²⁵

Birçok işlemde kullandığımız imzanın bazı sonuçları vardır. İmza, kişinin kimliğini teyit ettiği gibi, altına imza atan metnin de okunduğunu, anlaşıldığını, bu metinden kendisine yüklenen birçok sorumluluğun kabul edildiğini ve kendisini hukuken bağladığını teyit eder. Kısacası, imza; atıldığı belgenin her tür sonucunun kabul edildiğini gösterir. Bu belgelerin farklı bir şekilde olması, imzanın niteliğini ortadan kaldırmaz.

İmzayla onaylanan her türlü belge, her türlü tartışmaya kapatılmıştır. Bu sebeple, imzalanan içerik imza sahibi tarafından her tür sonucuyla kabul edilmiş sayılır ve bunun aksinin başka şeylerle ispatı da mümkün değildir.²⁶ Bu hususta sadece imzanın kendisine ait olmadığı yoluyla dava yoluna gidilebilir.²⁷

Taraflardan biri kendisi tarafından düzenlendiği iddia edilen bir belgedeki yazı veya imzayı inkar etmek isterse, sahtelik iddiasında bulunmalıdır; aksi halde belge aleyhine delil olarak kullanılır.²⁸

Diğer taraftan imzanın, borç altına girenin el yazısı ile atılması zorunludur. Resmi bir senetteki yazı veya imzayı inkar eden tarafın bu iddiası, ancak ilgili evraka resmiyet kazandıran kişiyi de göstererek açacağı ayrı bir davada incelenip karara bağlanabilir.

²³ Başbakanlık, "Bilgi Toplumuna Doğru" Türkiye Bilişim Şurası Raporu, Ankara 2002, s.12.

²⁴ Başbakanlık, age. s.212.

²⁵ www.kriminal.iem.gov.tr/imza.htm (Erişim:29 Kasım 2013).

²⁶ Ahi, G. "Türk Hukuku'nda Yeni Bir Boyut: Elektronik İmza Kanunu" Köşe Yazıları, İstanbul 2013, s.1. <http://www.e-imza.gen.tr/index.php?Page=KosYazisi&YaziNo=16&YazarNo=19> (Erişim: 27 Kasım 2013)

²⁷ Erturgut, M, "Elektronik İmza Kanunu Bakımından E-Belge ve E-İmza" Bankacılık Dergisi, Yıl: 2003, Sayı:48, s.23.

²⁸ 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Madde: 208/1.

Asıl davaya bakan Hakim, gerekirse bu konuda imza veya yazıyı inkar eden tarafa dava açması için iki haftalık kesin bir süre verir.²⁹

Elektronik imza ise başka bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veriyi ifade eder.³⁰ Bu anlamda güvenli elektronik imza, el yazısı ile atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur. İmzanın el yazısı dışında bir araçla atılması, ancak örf ve adetçe kabul edilen durumlarda ve özellikle çok sayıda çıkarılan kıymetli evrakın imzalanmasında yeterli sayılır.³¹

Elektronik ortamda yapılan işlemlerin hukuken geçerli olabilmesi için imzalanması gerekir. Örneğin şekil şartına bağlı sözleşmelerin mutlaka imzalanması gerekir. Şekil şartına bağlanmamış sözleşmelerde de bir ispat koşulu olarak imza bulundurulması gerekebilir. Bir elektronik işlemin geçerli olabilmesi için aşağıdaki unsurları taşıması gerekir. Bunlar;

- 1- Bir sembol veya ses,
- 2-Elektronik bir kayda ekli olmak,
- 3-Elektronik kaydın imzalanması amacını taşıyor olmak.

Yukarıdaki koşulları sağlayan e-imza, ıslak imza ile aynı hukuki geçerliliğe sahiptir. Zaten elektronik imza ile hedeflenen amaç, el yazısı ile atılan imzanın taşıdığı özellikleri elektronik ortamda yapılacak hukuki işler için de gerçekleştirmektir.³² Kanunda aksi öngörülmedikçe, imzalı bir mektup, asılları borç altına girenlerce imzalanmış telgraf, teyit dilmiş olmaları kaydıyla faks veya buna benzer iletişim araçları ya da güvenli elektronik imza ile gönderilip saklanabilen metinler de yazılı şekil yerine geçer.³³ Güvenli elektronik imzayla oluşturulmuş verinin inkarı halinde ise, hakim tarafından veriyi inkar taraf dinlendikten sonra bir kanaate varılmamış ise bilirkişi incelemesine başvurulur.³⁴

Elektronik imzanın bir çeşidi de sayısal imzadır. Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesinde oluşturulmuş Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu Raporuna göre sayısal imza; “Elektronik imzanın özel bir çeşidi olup, bir anahtar çifti ile elektronik ortamda iletilen veriye vurulan bir mühürdür. Sayısal imzalar göndericinin kimliğinin açık ve net bir biçimde teyidini, elektronik dokümanın orijinalliğini ve güvenilirliğini mümkün kılar. Gönderici için ve mesajın gönderildiği taraf için tek olan sayısal imzalar doğrulanabilir ve inkar edilemez” diye tanımlanmaktadır.³⁵ Bu hususta sayısal imzanın yararlarına değinecek olursak bunlar;

- 1- Bir kullanıcı tarafından gönderilen bilgilerin veya verilerin kesinlikle o kişi tarafından gönderildiğini teyit eder. Gönderici veriyi göndermediğini, alıcı ise söz konusu veriyi almadığını inkar edemez.

²⁹ 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, Madde: 208/4.

³⁰ Gürpınar, B.”Elektronik Ticaretin Hukuksal Boyutu Üzerine” Kütahya 2012, s.7.

³¹ 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, Madde: 15.

³² Kahraman, A. “Elektronik İmza Uygulaması” Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, Mart 2005, Cilt: 10, s.3.

³³ 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, Madde: 14.

³⁴ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Madde: 210/1.

³⁵ Ahi, G, age. s. 2.

- 2- Bir kullanıcı tarafından gönderilen bilgilerin veya verilerin bir başkasının eline geçmesini veya değiştirilmesini engeller.
- 3- Gönderilen bilgi ve verilerin içeriği, gönderici tarafından veya alıcı tarafından inkar edilemez çünkü; uyuşmazlık halinde elektronik belgenin bir kopyasının bulunduğu onay kurumuna başvurulur.
- 4- Gönderilen verilerin tarih açısından damgalanmasını sağladığı gibi, arşivleme kolaylığı da sağlar.
- 5- Gönderilen verilerin çabuk ulaşmasını sağlar, baskı, kağıt, posta ve arşivleme maliyetlerini en aza indirir.³⁶
- 6- Elektronik imza ile giriş yapılan sistemlerde şifre 3. şahıslar tarafından çalınsa bile e-imza fiziki olarak ele geçirilmeden sisteme giriş yapılamaz. Bu yönüyle güvenli erişimi sağlar.³⁷

1.3.1. Elektronik İmza Kanunu

Bankacılık, finans, sigortacılık, sanayi ve ticaret alanında artık zorunlu hale gelen sayısal imza konusu ülke gündemine girmiş, kanun koyucular da bu konuda bir düzenleme yapma ihtiyacı hissetmişlerdir. 5070 sayılı “Elektronik İmza Kanunu” adındaki yeni kanun, 23.01.2004 tarihli, 25355 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 23.07.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun yayımlanması ile yürürlüğe girmesi arasındaki altı aylık süre, bir takım yönetmeliklerin hazırlanabilmesi amacıyla öngörülmüştür. Kanun, elektronik imza başlığını taşısa da, aslında düzenlenmiş olan kavram sayısal imza kavramıdır.³⁸

5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun ilk maddesinde amaç yer almış, 2. maddesinde elektronik imzanın hukuki yapısı, elektronik sertifika ve hizmet sağlayıcılarının faaliyetlerine değinilmiştir. Kanunun 4. maddesinde “güvenli elektronik imza” başlığı düzenlenmiş, 5. madde ile de ıslak imzanın bütün hukuki güvencelerinin ve sonuçlarının elektronik imza için de aynı olduğu vurgulanmıştır.³⁹

Söz konusu kanunun 6. ve devam maddelerde ise elektronik imzanın kopyasının bulunmaması, üçüncü kişilerce temin edilmemesi, imza doğrulama araçlarının niteliklerinin belirlenmesi, onay ve saklama kurumu olarak çalışabilecek gerçek ve tüzel kişilerin görevleri, nitelikleri ve sorumlulukları, verilecek cezalar ve denetim başlıkları belirtilmiştir.⁴⁰

5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu, kanunların resmi şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu, hukuki işlemler (araç satışları, mal rejimi sözleşmeleri, evlilik akdi, resmi vasiyetname vb.) ile teminat sözleşmelerinin güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemeyeceğini de belirtmektedir.⁴¹

³⁶Çevikbaş, R, age. s. 81.

³⁷ www.muratalkac.com.tr/.../105-e-imza-k... (Erişim: 30 Kasım 2013).

³⁸Ahi, G, age, s.1-2.

³⁹ Kahraman, A, age. s.15.

⁴⁰ 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, Madde: 1-18.

⁴¹ Nohutcu, A; Demirel, D, “Türkiye’deki e- Devlet Uygulamaları” Türk İdare Dergisi, 2005, sayı: 447, s.51.

1.3.2.Türkiye’de Elektronik Devlet ve Elektronik İmza İle İlgili Olarak Karşılaşılan Sorunlar

Elektronik devlet uygulamalarının yaygınlaşması güvenlik ve gizlilik başta olmak üzere birkaç husus ile ilgilidir. Yüksek düzeyde kurumsal bilgi güvenliğinin sağlanabilmesi için yöneticilere, çalışanlara, bilgi teknolojisi personeline ve kullanıcılara önemli görevler düşmektedir. Elektronik devletin güvenliği, en az coğrafi sınırların güvenliği kadar önemlidir.⁴² Elektronik devlet uygulamalarında kişisel bilgilerin hizmet sağlayan kurumların denetiminde bulunması bilgi güvenliği açısından büyük öneme sahiptir.⁴³

Türkiye’de elektronik devlet ve elektronik imza ile ilgili olarak bazı sorunlar yaşanmakta olup, bu sorunlara aşağıdaki başlıklar altında özetlemek mümkündür;

1-Elektronik devlet sisteminin devlet ve kamu kurumları tarafından sahiplenilmemesi en büyük sorunlardan biridir. Belirlenmiş yapılar tarafından ele alınıp işlenmeyen elektronik devlet yapısı, gelişemeyecek ve başarılı sonuçlar doğuramayacaktır. Bu durumun aksine sistemin kamu kurumları tarafından fazla sahiplenilmesi de bürokratik birimler arasında paylaşım sorunları doğurabilir.⁴⁴

2- Mevcut yasal düzenin bilişim teknolojilerindeki yeniliklere ayak uyduramaması önemli bir sorundur. Mevcut personel yapısının yeni sisteme uydurulmaması bu alanda yetişmiş elemanların ise kamu sektörü yerine özel sektörde ya da yurt dışında çalışmayı tercih etmeleri de önemli bir sorun yaratmaktadır.⁴⁵

3- Coğrafi ve sosyo-ekonomik koşulları farklı kurumlar ve bireylerin, bilgi ve haberleşme teknolojilerine erişim olanakları açısından eşit konumda olmayışları, bilgi çağının en önemli toplumsal problemidir.⁴⁶

4- Elektronik bilgi işlem faaliyetlerinde yani bilişim ortamında, somut olgulardan çok soyut olgular daha yoğun olarak görüldüğünden, suç özelliği taşıyan fiillerin belirlenmesi konusunda güçlükler çıkmakta ve işlem ve süreçlerde hukuki sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çünkü, sayısal kanıtlar kolayca ve hızlı bir şekilde yönlendirildiğinden, suçun kanıtlanması giderek zorlaşmakta ve hukuki süreçlerde de ayrı bir bilgi ve belgeye izinsiz erişim konusu da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁷

5- Bilgi iletişim teknolojileri ve dolayısıyla elektronik devlet ve onun kullanım aracı olan internet, günümüzde ağırlıklı olarak iletişim amacıyla kullanılmaktadır.

⁴² Sağıroğlu, Ş, “Elektronik Devlette Bilgi Güvenliği” Telekom Dünyası Dergisi, Nisan 2010 <http://telekomunyasi.com/action=koseyazisi&id=41> (Erişim: 28 Kasım 2013).

⁴³ Seferoğlu, S; Çelen, F. K; Çelik, A, “Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üstüne Bir Analiz” www.yunus.hacettepe.edu.tr/.../e-Ogrenme.. (Erişim: 29 Kasım 2013).

⁴⁴ Çevikbaş, R. age, s. 87.

⁴⁵ Özcan, S, “Türkiye’de E-Devlet Çalışmaları” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.31-32.

⁴⁶ www.e-imza.gen.tr (Erişim: 30 Kasım 2013).

⁴⁷ Erdal, M, “İnternetteki Ahlaki Sorunlar ve Suçla Mücadelede Kamu Yönetiminin Sorumlulukları” Elektronik Devlet Paneli, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İstanbul 2003, s.109-128.

Ancak bununla birlikte ev ortamındaki sosyal ilişkilerdeki iletişimi ise azaltıcı yönde etkide bulunduğu ileri sürülmektedir. Bu durum ise yalnızlığa ve depresyona yol açabilmektedir. Bu da özetle toplumsal hareketlerde birlikteliği azaltmaktadır.⁴⁸

6-Elektronik imzanın etkileri bakımından baktığımızda, e-ticaretin boyutlarına ilişkin tahminler kimilerine göre çok yüksek, kimilerine göre ise çok düşük görünse de ticari işlemlerin güvenlik, doğrulanabilirlik gibi konularda hukuki bazı sorunlar yarattığı görünmektedir. Firmalar ve tüketiciler de bu sorunlar açık çözümlere kavuşmadan çok büyük oranlarda e-ticaret yatırımları yapmak konusunda çekingen davranmaktadırlar. Dolayısıyla gerekli güvenlik ortamının sağlanması gerekmektedir.⁴⁹

---

⁴⁸ Erdal, M, age. s. 109-128.

⁴⁹ Çevikbaş, R, age. s.88.

İKİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK TİCARET

2.1.Elektronik Ticaretin Tanımı, Tarihsel Gelişim Süreci, Kapsamı ve Araçları

2.1.1.Elektronik Ticaret Hakkında Yapılan Bazı Tanımlar, Kavramlar

E- ticaret gibi tarifi zor bir fiber yapının, kapsamının sınırları da kesin olmadığından ve sürekli gelişen bir yapı olmasından ötürü tanımını yapmak oldukça güç olmaktadır. Bu hususta, e-ticaretin tanımı bazı dünya kuruluşlarına ve bazı ülke kuruluşlarına göre farklılıklar arz etmektedir.⁵⁰

Dünya Ticaret Örgütü'ne göre e-ticaret; mal ve hizmetlerin üretim, reklam, satış ve dağıtımlarının telekomünikasyon ağları üzerinden yapılması olarak tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletler'e göre e-ticaret; iş, yönetim ve tüketim faaliyetlerinin yürütülmesi için yapılanmış ve yapılmamış iş bilgilerinin, üreticiler tüketiciler ve kamu kurumları ile diğer organizasyonlar arasında elektronik araçlar üzerinden paylaşılmasıdır. Ancak e- ticaret konusunda en yaygın genel ve kabul görmüş tanım, OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) tarafından 1997 de yapılan tanımdır. Bu tanıma göre e- ticaret, sayısallaştırılmış yazılı metin, ses ve görüntünün işlenmesi ve iletilmesine dayanan, kişileri ve kurumları ilgilendiren tüm ticari işlemlerdir. OECD, e-ticaretin sürecini ise şu şekilde tanımlamıştır;⁵¹

-Ticaret öncesi firmaların elektronik ortamda bilgilenmesi ve araştırmaların yürütülmesi,

-Firmaların elektronik ortamda buluşması,

-Ödeme sürecinin yerine getirilmesi,

-Taahhüdün yerine getirilmesi, mal ve hizmetin müşteriye teslimi, satış sonrası bakım, destek ve benzeri hizmetlerin temin edilmesi, şeklindedir.⁵²

2.1.1.1.Elektronik İş

Bilişim, İnsanoğlunun teknik, ekonomik ve toplumsal alanlardaki iletişimde kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin özellikle bilgisayarlar aracılığıyla işlenmesi bilimidir. Bilişimin gelişmesi ile ortaya elektronik ortamda iş yapabilme, işlemler gerçekleştirebilme fikri ortaya atılmış ve böylece elektronik iş ortaya çıkmıştır. Elektronik iş ile birlikte iş hayatı açısından coğrafi sınırlar önemsizleşmiş, satıcı ile alıcının buluşma yeri olan pazarlar farklı bir boyut kazanmış ve satıcılar tüm dünyayı müşteri kabul ederek ticari faaliyetlerini web tabanlı sistemlere kaydırmışlardır.⁵³

⁵⁰ www.hilmi.trakya.edu.tr/.../e-ticaretprensipleri. (Erişim: 30 Kasım 2013).

⁵¹ www.elektronikticaretrehberi.com/e-ticar. (Erişim: 01 Aralık 2013).

⁵² www.e-ticaretrehberi.com.tr (Erişim: 30 Ekim 2013).

⁵³ Civan, M; Bal, Vedat, "E-Ticaret ve KOBİ'lerin Geleceği" Kocaeli Üniversitesi İİBF İktisat ve İşletme Bölümü, 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli 2002, s.1011.

Elektronik iş, her türlü iş bağlantılarının elektronik ortamda yürütülmesi, işin yerine getirilmesi sürecinde internet ve özellikle web teknolojilerinin kullanılarak gerçekleştirilmesini ihtiva eder. Elektronik iş'in gelişmesi ve modelleri, internetin gelişmesi ile paralellik göstermiştir. Gelenen noktada elektronik iş, içerisinde çeşitli bileşenleri barındırmaktadır.⁵⁴

2.1.1.2.Elektronik Veri Değişimi (EDİ)

Elektronik veri değişimi standart bir formda yazılmış olan bilgilerin bilgisayarlar arasında aktarılması, bu bilgilerin karşılıklı olarak değişiminin sağlanabilmesi ve otomatik olarak bilgi ile ilgili yorumların işlenebilmesi biçiminde tanımlanabilir.⁵⁵ Diğer bir ifade ile EDİ, standart bir formda yazılmış olan bilgilerin, bilgisayarlar arasında aktarılıp otomatik olarak işlenebilmesidir.⁵⁶

E-ticaretin en önemli ve yaygın kullanıma sahip araçlarından birisi olan EDİ sistemi, onaylı mesajlar temelinde yapılan bilgilerin bilgisayar ve iletişim ağları vasıtasıyla transferidir. Kamu ve özel sektörün etkin iletişim kurabilme ihtiyacından doğan elektronik veri değişimi uygulamaları kapalı veya açık ağlar üzerinden yapılabilmektedir.⁵⁷

2.1.1.3.Elektronik Kimlik Belgesi

Onay kurumu; bilgi gönderen ve alan tarafların aralarındaki veri iletiminde ortaya çıkacak sorunların ortadan kaldırılabilmesi amacıyla güvenilir üçüncü tarafların sistem içinde yer alarak elektronik kimlik belgesini veren kurumlardır. Elektronik kimlik belgesi ise, onay kurumları tarafından verilen nüfus cüzdanı, ehliyet belgesi ve diğer kimlik belgeleri gibi kişinin internet üzerinde kimliğinin saptanması için kullanılan elektronik dosyalardır. Diğer bir ifade ile elektronik kimlik belgesi, onay kurumu tarafından hazırlandıktan sonra sayısal olarak imzalanan, hangi açık anahtarın kime ait olduğunu gösteren belgedir.⁵⁸

2.1.1.4.Sayısal İmza (Dijital İmza)

Elektronik ortamda yapılan yazışmalara eklenen, yazıyı gönderenin kimliğini ve gönderilen yazının iletilmesi sırasında bozulmadığını kanıtlamaya yarayan bölümdür. Diğer bir ifade ile Bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veridir.⁵⁹ Kimliğin doğrulanması amacıyla elektronik mesaja eklenmiş bir mühür olarak da açıklanabilir ve ana mesajın özetinin bir algoritma yolu ile üretilerek göndericinin özel anahtarı ile şifrelenmesi sonucu ortaya çıkar.

2.1.1.5.Bilgi Güvenliği

Bilginin kime ait olduğunun belirlenerek, bütünlüğü korunarak ve gizliliği sağlanarak iletilmesi ve saklanmasıdır. Bilgi güvenliği ile ilgili olarak çeşitli güvenlik sistemleri geliştirilmiş olup, bu hususlara detaylı olarak "Elektronik Ticarete Güvenlik" bölümünde değinilecektir.

⁵⁴ www.notoku.com/elektronik-is-yapma-bicimleri/ (Erişim:28 Kasım 2013).

⁵⁵ www.portalgumruk.com.tr (Erişim: 14.08.2013).

⁵⁶ www.elektronikticaretrehberi.com/e-ticar.. (Erişim: 15 Aralık 2013).

⁵⁷ Akyüzlü, Ö, age. s.195.

⁵⁸ www.muhasebeturk.org/...e/18180-elektronik-.. (Erişim: 01 Aralık 2013).

⁵⁹ 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu, Madde: 3/b.

2.1.1.6. Elektronik Belge

Elektronik ortamda oluşturulan bir takım bilgiler elektronik belge terimi ile ifade edilmektedir. Genel olarak belge; kullanıcı ismi ile onun açık anahtarını ihtiva eden ve gizli anahtarının kullanıcıya ait olduğunu doğrulayan elektronik dokümandır. Buna göre elektronik ortamda resmi ya da resmi olmayan her türlü belge, elektronik belge olarak değerlendirilebilir.

2.1.1.7. Elektronik Sertifika/Onay Kurumları

Elektronik Sertifika, yani elektronik kimlik sahibinin kişisel bilgilerini ve bu kişisel bilgilere ait açık anahtar bilgisini taşıyan ve taşıdığı açık anahtar bilgisinin, belirtilen kişi veya kuruma ait olduğunu garanti eden belgedir.⁶⁰ E- ticaret işlemlerinin yürütüldüğü yeni ekonomi ortamında, alıcı ile satıcı arasında gerçekleştirilen işlemlerde açık anahtarlı veya kapalı anahtarlı şifreleme teknikleri kullanılarak güvenli veri iletiminin sağlanması en önemli konulardan birisidir. Elektronik ortamda düzenlenen ve üzerinde elektronik imzanın bulunması gereken sertifikaların geçerliliğinin olabilmesi için bu sertifikaların onay makamınca imzalanması gerekmektedir. Örneğin Ticaret Sicil Memurluğu, elektronik ortamda hazırlanan dokümanların sona erdirilmesi bakımından onay kurumu olarak nitelendirilebilir.⁶¹

2.1.1.8. Doküman

Bir verinin üzerine kayıt edildiği, insan ya da makine tarafından okunabilen değişmez veri taşıyıcısıdır. Dokümanlar, işlenip kullanılmaları itibari ile elektronik sistemlerin temel yapısını da oluştururlar. Doküman sistemlerinin gelişmesi ve kullanım alanlarının yaygınlaşması, beraberinde e-ticaretin de gelişmesini getirmiştir. Gelişen e-ticaret yapısı ile de dokümanların yaşam döngüleri boyunca sistematik olarak elektronik ortamda güvenli bir şekilde kullanılması ve saklanmasına imkan sağlayan doküman yönetim sistemleri ortaya çıkmıştır. Doküman yönetim sisteminin amacı, öncelikle yapılandırılmamış bilgilerin ve dokümanların çoklu kullanımına imkan veren elektronik bir ortamda, tek noktadan kolay erişilebilir bir biçimde kullanıma imkan vermesidir.⁶²

2.1.1.9. Yasal erişim

Devletin, yasaların gerektirdiği durumlarda ve yargı kararıyla açık anahtarlı bir algoritma kullanan kişilerin gizli anahtarlarına ulaşabilme yetkisidir. Devlet, yasal erişim ile toplum ahlakı başta olmak üzere, illegal faaliyet grupları ve siber saldırılara karşı korunmak gayesi ile bazı internet programlarına yasal erişim hakkını elinde bulundurmaktadır.

2.1.1.10. Elektronik Noter

Elektronik ticarete onay kurumlarının yanında gerçekleştirilen ticari işlemi geleneksel noterlik sistemine benzer şekilde onaylayan elektronik noterlik gibi bir mekanizmanın kurulması da gerekmektedir. Bu doğrultuda elektronik işlemlerde güvenin sağlanabilmesi bakımından bu uygulama önemsenmektedir.

⁶⁰ www.e-imza.gen.tr/index.php?Page.. (Erişim: 16 Aralık 2013).

⁶¹ www.genbilim.com/content/view/2527/88/ (Erişim: 28 Kasım 2013).

⁶² www.m.nedirnedemek.com/doküman-nedir-dokü.../ (Erişim: 17 Aralık 2013).

Bu konuda Noterlik Kanununda herhangi bir atıf bulunmamasına rağmen elektronik noterlik uygulamaları konusunda bazı çalışmalar yapılmaktadır.⁶³

2.1.2.Elektronik Ticaretin Gelişim Süreci

Ülkelerin ekonomilerini güçlendirme çabaları, teknolojik gelişim süreçlerini hızlandırdığı gibi, ticarete farklı şekiller yüklemeye başlamıştır. Soğuk savaş yıllarında ABD, Avrupa ve Sovyet Rusya arasındaki çekişmelerin sonucu olarak, Sovyet Rusya 1957’de ilk yapay uyduyu uzaya fırlatmış, 1969 yılında Amerikan Hava Kuvvetlerince ilk fiziksel ağ kurulmuş, 1972 yılında terminal sayısının artmasıyla elektronik posta kavramı ortaya çıkmış, 1976 yılında radyo ve uydu bağlantıları ABD’de kullanılmış, 1979 yılında IBM Firması günümüz internetinin temellerini atmış ve 1991 yılında World Wide Web (www) icat edilmiştir.⁶⁴

1994 yılında internet üzerinde ilk siber banka kurulmuş, Pizza Hut firması internet üzerinden sipariş almaya başlamış bu süreç günümüze kadar katlanarak süregelmiştir. Geline nokta, 2013 yılı itibariyle giyimden sağlığa, eğitimden elektronik eşya ticaretine, gıda maddelerinden market alışverişlerine kadar akla gelebilecek birçok sektörel ürün elektronik ticaretin bünyesine dahil olmuş ve elektronik ticaretin konusunu oluşturmuştur.⁶⁵

2.1.3.Elektronik Ticaretin Kapsamı

E-ticaret, her türlü bilgisayar ağları üzerinden ürün tasarımı, ürün üretimi ve tasarımı, ticari işlem hesaplarının ödenmesi ile ilgili tüm etkinlikleri kapsar. Yine e-ticaret, tedarik zinciri işlemlerinin internet üzerinden sağlanmasını, müşteriler ve tedarikçilerle fiyat görüşmeleri ve sözleşmelerin elektronik ortamda yapılması imkanını sağlamaktadır.⁶⁶

E-ticaret, elektronik olarak yapılan iş demektir. Yazılı metin, ses, video biçimindeki verilerin elektronik olarak işlenmesi ve iletimini içerir. E-ticaret çok dağınık etkinlikleri içerir. Bunlar arasında mal ve servislerin elektronik olarak alışverişi, sayısal içeriği anında kaynaktan sunulması, kamu alımları, pazarlama ve satış sonrası servisler gibi etkinlikleri kapsar. Daha genel bir ifade ile doğrudan pazarlamanın bugün ulaştığı en son nokta olarak karşımıza çıkan “ E-Ticaret” kavramı kar amacı güden ve gütmeyen tüm kuruluşları kapsamaktadır.⁶⁷

Elektronik medya vasıtasıyla yapılan her tür ticari nitelikteki işlemin elektronik ticaret olarak tanımlanması, e-ticaretin oldukça geniş bir aktivite yelpazesine sahip olması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, bir elektronik iletişime ilişkin olarak e-ticaretin sınırlarının çizilmesi oldukça güçleşmektedir. Vergi uygulamalarının da artmasını sağlayan söz konusu e-ticaret işlemlerinden bazıları aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

⁶³ www.genbilim.com/content/view/2527/88/ (Erişim: 28 Kasım 2013).

⁶⁴ www.wikipedia.org/wiki/IBM, (Erişim: 11 Ekim 2013).

⁶⁵ Bozkurt, V, “Küreselleşme Kavramı, Gelişim ve Yaklaşımlar” Makaleler, 2000, s.6.

⁶⁶ Şen, E, “KOBİ’lerin Uluslararası Rekabet Güçlerini Artırmada Tedarik Zinciri Yönetiminin Önemi” T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, 2006, s.38. İndirilme Tarihi: 17.09.2011, URL: http://www.dkib.org.tr/dosya/pratik_tedarik.pdf.

⁶⁷ Doğan, Z, Haşimoğlu, A.B, “2002 Yılına Doğru Yeni Ekonomi Kavramı Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Elektronik Ticaret Kavramı” Kocaeli Üniversitesi İİBF İktisat ve İşletme Bölümü, 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli 2002, s.886.

-Ağlar üzerinden bir tedarikçiden, on-line olarak mal siparişi, sonrasında yerleşik kanallar vasıtasıyla bu malların müşteriye dağıtımı,

-Servis (seyahat, rezervasyon vs.) hizmetleri siparişi, ticari anlaşmanın ağlar üzerinden yapılmasının ardından, tedarikçinin servisi geleneksel biçimde sunması,

-Bilgi teknolojileri vasıtasıyla üretim planlaması yapma ve üretim zinciri oluşturma,

-Tanıtım, reklam ve bilgilendirme,

-Ticari kurumlar arası işlem ve kontratlar,

-Satış sonrası destek,

-Elektronik banka işlemleri ve fon transferi,

-Elektronik konşimento gönderme,

-Elektronik ortamda yapılan gümrük işlemleri,

-Elektronik ortamda gerçekleştirilen ihaleler,

-Elektronik hisse alışverişi ve borsa,

-Elektronik ortamda vergilendirme,

-Sayısal imza, elektronik noter gibi güvenilir taraflar işlemleri' dir.⁶⁸

2.1.4.Elektronik Ticaretin Araçları

E-ticaretin bilinen eski ve en önemli aracı olan, ağ iletişimi ile çalışan telefon, interaktif niteliğe sahiptir. Telefonun çok sayıda özelliği, ticari işlemlerde en yaygın kullanım aracı haline gelmesini sağlamıştır. Hizmetlerin önemli bir kısmı telefonla dağıtılmakta ve bedeli telefon faturası aracılığı ile ödenmektedir. Telefon teyit aracı olarak kullanımın yanı sıra, ürün sipariş vermekte de kullanılmıştır. E-ticaretin yaygınlaşmasında önceki dönemlerde de ticari faaliyetlerde en çok kullanılan araç olarak telefon sürekli göze çarpmaktadır.⁶⁹ Teknolojik alandaki son gelişmelerden sonra, telefon konferansı ve görüntülü konferans yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde halen bankacılık işlemleri gibi bir takım uygulamalarda telefon yoğun halde kullanılmaktadır.⁷⁰

E-ticaretin araçlarını sayarken, günümüzden en çok kullanılanlarına değinmek yeterli olmaktadır. Bu araçlar; telefon, faks, televizyon, internet, intranet, wap, elektronik ödeme ve para transfer sistemleri ve elektronik veri değişimidir. Ancak e-ticaret yapılabilecek ortamlar kesinlikle bunlarla sınırlı değildir. Günümüzde birçok büyük bilgi teknolojileri firması yeni elektronik ticaret araçları ve ortamları üzerinde araştırma ve geliştirme çalışmalarını sürdürmektedir. İnternette e-ticaret noktasında iletişim araçlarının yerini fazlasıyla almıştır.⁷¹

⁶⁸ www.biltek.ieee.metu.edu.tr/sayi/. (Erişim: 13 Aralık 2013).

⁶⁹ Doğan, Z; Haşimoğlu, A.B, age. s.887.

⁷⁰ Akyüzlü, Ö, age. s.10.

⁷¹ Kalaycı, C, age. s.140.

2.2.Dünyada Elektronik Ticaret İle İlgili Gerçekleştirilen Çalışmalar

E-ticaret ile ilgili olarak Dünyada gerçekleştirilen çalışmaların bir kısmı Uluslararası kuruluşlar tarafından bir kısmı da ülke bazında gerçekleştirilmektedir. E-ticaretin dünyada yaygınlaşması sonucunda OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) bu alanda ortak bir politikanın belirlenmesi için 1990 yılından itibaren bir takım konferanslar düzenlemiş ve bir takım kararlar almıştır. Bu kararlardan bazıları internet üzerindeki alışverişlerin korunmasının sağlanması, vergilendirme, kişisel verilerin korunması, güvenlik ve tüketicilerin korunması ve e-ticaretin geleceği noktanın belirlenmesi kararlarıdır.⁷²

Dünya Ticaret Örgütü 1998 yılında üye ülkelere politika üretmek amacıyla bazı çalışmalar sunmuştur. Bu çalışmalar neticesinde, e-ticarete konu olan eşyaların gümrük verilerinden muaf tutulacağını öngören bir deklarasyon yayınlanmıştır.⁷³

Dünya Gümrük Örgütü, Kyoto Konvansiyonu'nun revize edilmesi sırasında, e-ticaretin taraflarının görüşleri de değerlendirilerek özendirilmesi ile ilgili bir tavsiyede bulunmuştur. Bu hususlar, "Elektronik Ticaretin Gümrük Boyutu" bölümünde ayrıntılı olarak işlenecektir. Birleşmiş Milletler, dış ticaret kurumları, gümrükler, odalar, sigorta şirketleri, nakliye firmaları gibi kurumların bir araya geldikleri bir merkezin oluşturulmasına çalışmaktadır. Birleşmiş Milletlere bağlı olarak çalışan UNCITRAL (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu), E-ticarete karşılaşılan hukuki sorunların çözümlendirilmesi ve uluslararası ticarete hukuki anlamda uyumun sağlanması amacıyla 1996 yılında kurulmuştur. E-ticaretin mali ve finansal boyutları ile ilgili olarak çalışmalarda bulunmaktadır.

Yine e-ticaret konularında Avrupa Birliği' de çalışmalarıyla gelişmelere katkıda bulunmuş, 1999 yılında bir eylem planı hazırlamıştır. Bu eylem planı ile 2002 yılına kadar ucuz, hızlı ve güvenli bir internet ortamı sağlamak ve internet kullanımını teşvik etmek hedeflenmiştir.⁷⁴ E-ticaretin Dünya üzerindeki payından en büyüğüne sahip olan ABD, 1997 yılından itibaren kamu alımlarının e-ticaret yoluyla karşılanması kararı almıştır. Japonya, çalışmalarını uzun vadeli planlar ile devam ettirmiş ve ileriki yıllarda kağıt para yerine elektronik para uygulamalarına geçmeyi planlamaktadır.⁷⁵ Diğer önemli bir ülke olan Çinde ise, Analysys International kuruluşunun raporuna göre, 2013 yılının ilk 9 ayında mobil alışveriş piyasası 5,59 milyar dolara ulaşmıştır. Bu Rapora göre mobil alışverişin hızlı artışıdaki temel sebep, e-ticaret uygulamalarının giderek artış göstermesi olmuştur.⁷⁶

2.3.Türkiye'de Elektronik Ticaret İle İlgili Gerçekleştirilen Çalışmalar

E-ticaretin dünyada gelişmesi ile birlikte Ülkemizdeki ciddi çalışmalar finans sektöründe görülmüştür. Daha sonra özel sektör ve sonrasında kamu sektörü bir takım çalışmalarda bulunmuştur. Ulusal ölçekte bir koordinasyonun kurulabilmesi için yasal altyapıyı oluşturmak amacıyla İnternet Üst Kurulu ve Elektronik Ticaret Üst Kurulu kurulmuştur.

⁷² Erdengi, T. B, "Elektronik Commerce and The Situation of Customs Duties" Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001, s.19.

⁷³ Erdengi, age. s.20.

⁷⁴ İlyasoğlu, E, "Türk Bilgi Teknolojisi ve Gümrük Birliği"1997, s.65.

⁷⁵ Elektronik Ticaret Hukuk Çalışma Grubu Raporu, 2001.

⁷⁶ www. sondakika.haber.net.com (Erişim: 31.10.2013).

Bankalar Arası Kart Merkezi (BKM)'nin 2011 verilerine göre Türkiye'de 126 milyon Türk Lirası olan e- ticaret işlem hacmi, 2012 yılına gelindiğinde %90 büyüme kaydederek 288 milyon Türk Lirasına çıkmıştır.⁷⁷ Bu artışın önümüzdeki yıllar itibari ile katlanarak büyüyeceği tahminleri, Kamu, işveren kolları, üretici firmalar ve lojistik firmalarını e-ticaret noktasında bazı atılımlar yapmaya mecbur bırakmıştır. Ülkemizde e-ticaret ile ilgili olarak dikkat çeken bir husus da, e- ticaretin gelişme hacminde tüketicinin talebinin önemli rol oynadığı gerçeğidir.⁷⁸

2.4.Elektronik Ticaretin Etkileri

2.4.1.Ekonomik Alandaki Etkileri

E-ticaretin gelişmesiyle birlikte işletmeler arasında rekabet artmış, işletmelerin maliyetlerinde azalmalar görülmüş ve bu maliyet düşüşleri fiyatlara yansiyarak tüketicilerin ürün seçeneklerinin artmasına yol açmıştır. Satıcı ile alıcı arasında geleneksel araçların yerini bir takım sanal alıcıların alması sonucu günün 24 saati ticaret yapılabilmesi sağlanmıştır. Diğer taraftan telekomünikasyon alt yapısındaki gelişmeler, PC'lerin ucuzlaması, kablo tv, telefon hatları gibi altyapılarda gözlenen gelişmeler ile birlikte satıcı ile tüketici arasında ticaretin artması sonucu piyasalarda bir genişleme görülmüştür.⁷⁹ Yine, e- ticaret ile zamanın ve piyasaya coğrafi bakımdan yakın olmanın önemi giderek azalmış, elektronik ortamda pazarlama ve ticaretin yapılabilmesi firmaların verimliliğini arttırmıştır.

Hayatın her alanına etki bırakan bilişim teknolojileri, Lojistik Sektörünü de her geçen etkilemektedir. Özellikle elektronik bağlantılar ile filo takip ve otomasyon sistemleri, elektronik veri değişimi gibi önemli hizmetlerin sunumuna katkı yapmaktadır.⁸⁰ Bunun yanında sipariş alma alındı makbuzu, fatura tutarlılığı gibi konularda yapılan hatalarda ciddi bir azalma gözlemlenmiştir. E-ticaret mal ve hizmetlerin maliyetlerini ve fiyatlarını düşürmektedir. Bu şekilde tüketicilerin lehine sonuçlar doğmaktadır. Satıcı ve tüketiciler için zamanın etkin kullanılmasını sağlamaktadır

E-ticaret rekabeti arttırmaktadır. Elektronik ortamda üretim, pazarlama, sipariş ve dağıtım faaliyetleri maliyetleri düşürmesi nedeniyle, elektronik ticaret işletmelere ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet üstünlüğünü sağlamakta ve rekabeti arttırmaktadır. Stratejilerini doğru belirleyen, hedeflerini doğru saptayan firmalar e-ticaretin avantajlarından ve yeni iş imkanlarından faydalanarak rakipleri karşısında avantaj elde etmektedirler.

Stratejilerini doğru belirleyen, hedeflerini doğru ortaya koyan firmalar elektronik ticaretin avantajlarından ve yeni iş imkanlarından faydalanarak rakipleri karşısında avantaj sağlayacaklardır. İşletme için ürün, yeni fikir ve mevcut genel durum ile ilgili bilgilere erişim olanağı çok değerlidir. Enformasyon toplumunda bilgiye ulaşmanın rasyonel yolu bu anlamda internette geçmektedir.⁸¹

⁷⁷ www.kobitek.com (Erişim: 31 Ekim 2013).

⁷⁸ Kepenek, Y, "Ekonomik Yönleriyle E-Ticaret" Ankara 1999, s.59.

⁷⁹ www.bloombergNet.com.tr (Erişim: 13 Mayıs 2013).

⁸⁰ Küçüktopuzlu, G, "Teknoloji İle Farklılaşıyoruz" Uluslararası Nakliyeciler Derneği Dergisi (UND), Haziran 2013, Sayı: 370, s.26.

⁸¹ Hasiloğlu, S.B, "Enformasyon Toplumunda Elektronik Ticaret ve Stratejileri" Türkmen Kitabevi, İstanbul 1999, s.97.

E-ticaret istihdamda da bazı etkilere yol açmaktadır. Yeni iş alanları, görev ve unvanlar ortaya çıkmaktadır. İnternet servis sağlayıcılar, içerik sağlayıcılar, web sayfa tasarımcıları gibi yeniliklerin yanı sıra işe gitmeden evde, ofiste çalışabilme gibi yeni işleyişler de ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda işgücünü azaltan bir etkisi de bulunabilmektedir.

E-ticaretin ekonomik etkilerine gösterilen yoğun ilgi, özellikle üreticilerle tüketiciler arasındaki mesafenin azalmasına bağlanmaktadır. Şöyle ki, tüketiciler artık ürün veya hizmeti alabilmek için geleneksel perakendecilere, toptancılara veya satıcılara gitmek mecburiyetinde kalmaksızın doğrudan üretici ile ilişki kurabilmektedir. Bu avantajlar ile birlikte, ABD’de yapılan bir araştırmada firmalar arası ticaretin elektronik ortamda yapılması ile geleneksel yöntemlerle yapılan ticarete göre maliyetlerde ortalama olarak yüzde 15-20 arasında tasarruf sağlandığı da tespit edilmiştir.⁸²

2.4.2.Sosyal Alandaki Etkileri

E-ticaret ile ekonominin bilgiye dayalı bir yapıya bürünmesi eğitim, kültür ve sanat alanlarında sosyal politikaların üretilmesini zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla devletin geleneksel sosyal politikalar arasına değişik gelir gruplarının e-ticarete geçmesi sonucunda, bu grupların eşit avantajlara sahip olabilmelerini sağlamıştır.⁸³

Böylece eğitim, sağlık ve kültür alanlarında internetin ucuz bir biçimde kişilere sağlanması ve internetin sunduğu her tür olanaklardan toplumun her kesiminin adil bir biçimde faydalanması için gerekli alt yapı ve ortamın gerçekleştirilmesi de bir devlet politikası haline gelmiştir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde e-ticaret sosyal yaşam anlayışını da geliştirerek yeni boyutlara taşımıştır.

2.4.3. Yönetim Alanındaki Etkileri

E-ticaret ile birlikte firmaların yönetim biçimlerinde de kayda değer bir değişiklik gözlemlenmektedir. Bilgilerin elektronik ortamda tutulması sayesinde bilgiye istenildiği zaman ulaşılabilmesi mümkün olabilmekte, böylelikle de fiyat listeleri, sipariş formları gibi dokümanlara istenildiğinde ulaşılabilir. İş adamları da iş ortaklarının veya iş yaptığı firmaların web sayfalarına ulaşarak son fiyat listeleri, üretim rakamları, malların çıkış tarihi gibi bilgilere kolayca ulaşabilmektedir. E-ticaretin, potansiyel olarak bütün üretici, sağlayıcı, kullanıcı ve tüketicileri bir araya getirdiğinden, sanayi devriminden bu yana hayal edilen mal ve hizmet üretimi ile ticari hayatı gerçeğe dönüştürecek özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir.⁸⁴

2.4.4.Pazarlama, Reklam ve Tüketici Alışkanlıkları Üzerindeki Etkileri

E-ticaret sayesinde oluşan sanal pazarlama ile birlikte firmalar, etkileşimli ses ve görüntü faktörlerini kullanarak müşterileri ile karşılıklı iletişim imkanına sahip olabilmektedirler. Diğer taraftan sanal alemde dolaşan bir tüketici, mağazalarda satılan ürünlerin fiyatlarını çok düşük bir maliyete katlanarak daha kolay temin edebilmektedir.

⁸² www.taobnet.com. (Erişim:30 Ekim 2013).

⁸³ www.taob.com.tr. (Erişim: 30 Ekim 2013).

⁸⁴ İnce, M, “Elektronik Ticaret: Gelişme Yolundaki Ülkeler İçin İmkanlar ve Politikalar” DPT Yayınları, Ankara 1999, s.17.

Tüketici ürünlere trafik ve park sorunlarıyla hiç karşılaşmadan evinde oturarak erişebilmektedir.⁸⁵

İnternet günümüzde müşterilerin mal ve hizmet satın alma davranışlarında köklü değişiklikler yapmıştır. İnternetin son yıllardaki baş döndüren gelişmesi, gerek uygulamacıları, gerekse akademisyenleri yoğun olarak bu konu üzerinde düşünmeye yöneltmiştir. Müşteriler de internet alışverişlerinin kendilerine sağlayabileceği faydalar ile ilgilenmişlerdir. İnternetin bu kadar hızlanmasına ve tüketici alışkanlıklarına etki yapmasına rağmen, halen geleneksel yöntemlerle yapılan alışverişler de önemli boyuttadır.⁸⁶

2.5.Elektronik Ticarete Güvenlik

E-ticaretin hızlı bir şekilde azalan işlem maliyetleri sonucunda alıcı ile satıcı arasındaki mesafeyi azaltması, firmaların hedeflerini doğru seçmesini, kişisel tüketici profili oluşturabilmelerini ve bire bir pazarlama yapabilmelerini mümkün kılmaktadır. Bunu gerçekleştirebilmek için ise öncelikle satıcılar arasında güven duygusu yaratılması gerekmektedir. Bu hususta kişisel verilerin korunması ve tüketici gizliliği konularına ilişkin teminatlar, söz konusu güvenin oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır.⁸⁷

Tüketici için e-ticaret, ürün bazında çeşitliliği sağlaması, kişiselleştirilebilmesi ve maliyetlerin düşüklüğü açısından oldukça cazip bir platformdur. Buna karşılık elektronik ticaret sahtekarlığı kolaylaştırıcı ve yakalanmayı zorlaştırıcı bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte, elektronik ticaretin küresel niteliği, tüketicilerin gerçekleştirdikleri ticari işlemlerde, korunmak için güvendikleri kanun ve diğer düzenlemelerin, uluslararası bir ticari işlem söz konusu olduğunda nerede ve nasıl uygulanacağına ilişkin belirsizlikler yaratmaktadır. Bu doğrultuda Dünya Gümrük Örgütü güvenliğin sağlanması amacıyla ticarete konu bazı risk analizlerine dayalı olarak bir dizi önlemler almak gerektiğini belirtmiştir.⁸⁸

Teknolojik alt yapının gelişmesiyle birlikte gerek elektronik ticaret hacminin büyük kısmını oluşturan (firma-firma) B2B satış biçimi, gerekse internet kullanıcılarının sayılarında görülen büyük artışa paralel olarak gelişen (firma-tüketici) B2C satış biçimi artmış, bu da internette güvenlik sorununu gündeme getirerek özellikle güvenliğin ne şekilde sağlanacağı konusunda tartışmaların artmasına yol açmıştır.

Güvenlik sorununu internet üzerinden transfer edilen bilgilerin bir takım güvenlik protokolleri yardımıyla şifrelenmesi yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. Kredi kartı numarası, isim, adres gibi bilgilerin güvenli bir biçimde gitmesi gereken kişiye iletilmesi ve bilgiyi gönderen bilgisayar ile alan bilgisayar arasında güvenli bir veri iletişimi kurulması sağlanmaktadır. E-ticaret işlemlerinde gerek tüketicinin gerekse satıcının bir takım güvenlik unsurları içerisinde rahat hareket edebilmeleri ve ticari anlaşmalarda ortaya çıkacak problemlerin çözümü amacıyla yönelik olarak yapılan çalışmalara ayrıca değinilecektir.

⁸⁵ www.elektronikticaretrehberi.com/e-ticar. (Erişim: 17 Aralık 2013).

⁸⁶ Turan, A,H, “ İnternet Alışverişi Tüketici Davranışını Belirleyen Etmenler: Geliştirilmiş Teknoloji Kabul Modeli ile Bir Model Önerisi” Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın 2008, 729.

⁸⁷ Devlet Planlama Teşkilatı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara 1999, s.11.

⁸⁸ Sarı, M, “ Uluslararası Ticaretin Kolaylaştırılması Uygulamaları ile Uluslar arası Ticaret Güvenlik Politikası Önlemleri” Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2011, s.68.

2.5.1. Kişisel Verilerin Gizliliğinin Korunması

Bilginin son derece önemli olduğu yeni ekonomi ortamında kişisel verilerin işlenmesini kolaylaştırarak bu verileri ilgililerin kullanımına sunmak zorunlu hale gelirken, diğer yandan da hakkında veri toplanan kişinin kişilik haklarının korunması gerekmektedir. Bu nedenle kişilerle ilgili bilgilerin bilişim sistemlerinde işlenmesiyle ilgili esas ve usullerin düzenlenmesi, bu düzenlemelerin uluslararası veri değişimine elverişli olması, bu esaslara uymayanlar hakkında yaptırımların getirilmesi ve bunlar yapılırken mutlaka kişilik haklarının korunması ve yasal güvencelerin sağlanması zorunlu bir hal almıştır.⁸⁹

Herhangi bir elektronik haberleşmede kullanıcı, karşı tarafa ilettiği özel bilgileri ile ticari, finansal ve diğer bilgilerin üçüncü kişilerin ulaşımına açık olmasını haklı olarak istemez. Kişisel bilgilere ulaşılması ve gizli kalması gerekenlerin açığa çıkması kullanıcıyı zarara uğratabilecek ve sisteme karşı güvensizlik doğmasına neden olacaktır. İnternet üzerinden satış yapan kimi mağazaların, tüketicinin, web sitelerine kayıt, on-line alışveriş veya hesap açtırma gibi aşamalarda, bir takım formları doldurması istenmektedir.

Kimlik numarası, medeni durum gibi kişisel bilgilerin yanı sıra ekonomik, kültürel veya sosyal kimlik gibi demografik bilgileri de içerebilen bu tür formların kaydedilmesi, depolanması veya hangi amaçla kullanılacağı temel hak ve hürriyetlerin korunması açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla kullanıcının bu tür bilgileri vermeden önce bilgi toplayan firmanın gizlilik politikasına bilgi toplama gerekçesine ve bu bilgilerin gizliliğinin nasıl sağlanacağına dikkat etmesi gerekir. İşletmelerin de bu hususta yeterli derecede gizliliği sağlama ve güvenliği koruma sorumluluğu söz konusudur. Bu sorumluluk, işletim sistemlerine, fiziki veya sanal ortamlarda tutulan program ve kayıt dosyalarına yetkisiz kişiler tarafından erişimi, bunların değiştirilmesini ve köklü amaçlar için kullanılmasını engellemeyi gerektirmektedir.⁹⁰

Bir web sitesini ziyaret eden kişinin doğrudan kimliğini tanımak her zaman mümkün olmasa da, bağlantı sağlanan bilgisayarın IP numarası sayesinde tanımak mümkündür. İnternette kurulan bağlantı sürecinde bağlanan kişinin bağlandığı tarafı görebilmesi kadar bağlanılan taraf da karşısındaki bilgisayarı görebilmektedir. Kaliforniya Üniversitesi İletişim Politikaları Merkezi'nin (UCLA) Şubat 2003 tarihinde hazırlanmış olduğu "Dijital Gelecek" konulu İnternet Projesi Raporunda, tüketicilerin on-line alışveriş işlemlerinde kişisel bilgilerin güvenliği konusuna nasıl yaklaştıkları hakkında yapılan bir ankette ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

Verilere göre internet ticaretinde kişisel bilgilerin gizliliğinin sağlanıp sağlanmadığı hususuna çok önem gösteren tüketici oranı 2001 yılında %65.8 iken, 2002 yılında bu oran %54.3 olarak kaydedilmiştir. Bu düşünün teknolojik gelişmelerle birlikte gizliliği koruyucu yasal düzenlemelere bağlı olsa da, tüketicilerin halen yarısından fazlasının bu konuda endişeleri olduğu açık bir şekilde görülmektedir.⁹¹

⁸⁹ Akyüzlü, Ö, age. s.66.

⁹⁰ Özmen, Ş, "Ağ Ekonomisinde Yeni Ticaret Yolu: E-Ticaret" İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003, s.241.

⁹¹ <http://www.ccp.ucla.edu/pdf/UCLA-İnternet-Report-Year-Three.pdf> (Erişim: 24 Eylül 2013).

Kişisel bilgilerin izinsiz olarak elde edilmesini ve kötüye kullanılmasını engellemek için bireylerin makul gizlilik ve güvenlik beklentilerinin, gerekli standartlar ve bunları destekleyici yasal altyapı oluşturularak garanti edilmesi gerekmektedir. Global bilgi toplumunda ticaret, bilginin kolay ve serbest bir şekilde dolaşımının sağladığı yarar ve kişisel gizliliğin hak ve hürriyetleri koruyacak şekilde korunması arasında dengeli olarak yürütüldüğü takdirde hızla gelişebilir.⁹²

2.5.2.SET (Secure Elektronik Transaction) Protokolü

İnternet üzerinde güvenli bankacılık ve diğer ticari işlemlerin yürütülebilmesi ve özellikle de on-line kredi kartı bilgilerinin güvenli iletimi amacıyla, VISA, Mastercard, Microsoft, Netscape, GTE, IBM, SAIC, Terisa System ve Verisign kuruluşlarının üye olduğu bir komite tarafından 1996 yılında geliştirilmiş olan SET (Secure Elektronik Transaction) protokolü, ilk etapta kötü niyetli satıcıların kredi kartı bilgilerini kötüye kullanmaması için geliştirilmiştir.⁹³

Bu teknolojiye, kredi kartı bilgileri satıcı tarafından görülememekte, fakat satıcı bilgilerin doğru olduğu ve doğru kişiye ait olduğu bilgilerini onaylatabilmektedir. Bunun için ödeme bilgilerinin şifrlenmesine ek sayısal sertifikalar kullanılmaktadır. Sayısal sertifika temelde, alıcı ve satıcıların kredi kartı kullanmaya ve kabul etmeye yetkili olduklarını doğrulamak için kullanılmaktadır. SET (Secure Elektronik Transaction) teknolojisinde yapılan şifreleme işleminde açık anahtarlı şifreleme tekniği kullanılmaktadır.⁹⁴

Tam SET (Secure Elektronik Transaction) Sisteminde kimlik belirlemesini sağlayan “ sanal cüzdan”, sanal bir ödeme yazılımı olan “ sanal POS” ilgili bankanın finansal hizmetlerine erişimini sağlayan “ ödeme geçidi” ve tüm güvenlik anahtarlarının doğruluğunu ve doğru kişi tarafından kullanıldığının garantörlüğünü yapan “ sertifika sağlayıcı” olmak üzere dört ana bileşen mevcuttur.

Öncelikle özel bir sanal cüzdan yazılımı, kullanıcının web bağlantısı yazılımına entegre edilir. Sanal cüzdana kredi kartına ait bilgiler ve kartın bankası veya diğer bir sertifika sağlayıcısı tarafından kart sahibine verilen bir sertifika yüklenir. Kredi kartı ile bir işlem yapılacağı zaman, cüzdan yazılımı şifreli bir ödeme talebi oluşturarak bunu satıcının web sitesi üzerinde çalışan SET (Secure Elektronik Transaction) modülü aracılığı ile gönderir. Bu aşamada satıcının bilgisayarında yüklenmiş bulunan sanal POS (Point of Sale) yazılımından geçen talep bilgisi dağıtımçı banka veya kredi kartı firması tarafından çalıştırılan ve SET (Secure Elektronik Transaction) Ödeme Geçidi denilen bir elektronik ortama yönlendirilir.⁹⁵

Oldukça yüksek güvenlik donanımına sahip olmasına rağmen SET (Secure Elektronik Transaction) sisteminin elektronik ticarete daha az yaygın olmasının nedeni, kurulum ve kullanım maliyetlerinin yüksek oluşudur.

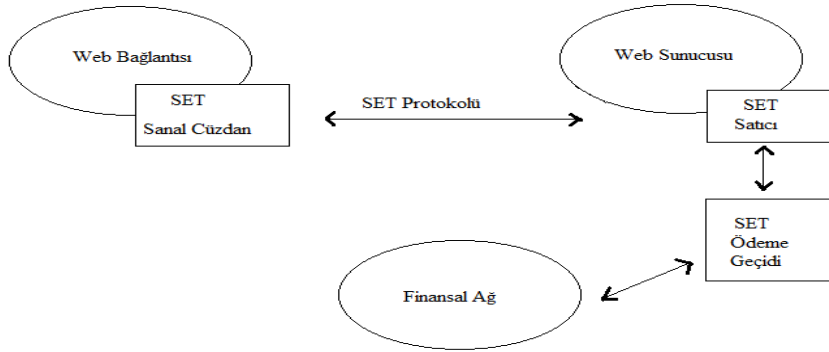
⁹² Sevinç, E, “Elektronik Ticarete Güvenlik, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi” 2001.

⁹³ web.itu.edu.tr/?orencik/e-TicaretGuvencigi.doc (Erişim: 08 Aralık 2013).

⁹⁴ Özmen, Ş, age. s.219.

⁹⁵ Akyüzlü, Ö, age. s.62.

Şekil 2.1. SET (Secure Electronic Transaction) Protokolü ⁹⁶

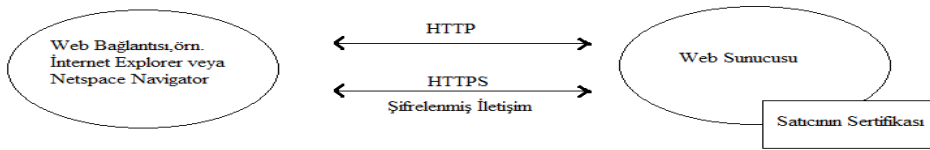

2.5.3.SSL (Secure Socket Layer) Protokolü

SSL teknolojisi, web sunucusu ve web tarayıcısı arasındaki tüm bilgi akışını koruyan bir güvenlik protokolüdür. SSL (Secure Socket Layer) protokolü, iki taraf arasında güvenli ve gizli iletişimin sağlanmasında elektronik kimlik belgelerini kullanır. Bu sistemde kredi kartı bilgileri SSL teknolojisiyle şifrelendikten sonra online olarak bankaya yollanmaktadır ve bilgiler alışveriş yapılan mağaza çalışanları tarafından görülememektedir.⁹⁷

Diğer taraftan SSL (Secure Socket Layer) İnternet ortamında en sık kullanılan güvenlik şifreleme protokolüdür. Güvenli veri iletimini ve depolanmasını sağlamak için Netscape Communication şirketi tarafından geliştirilen SSL, ödeme sistemlerinin yanında güvenlik gerektiren her tür mesajlaşmada kullanılabilen bir program katmanıdır.⁹⁸

Şekil 2.2 SSL (Secure Socket Layer) Protokolü ⁹⁹

⁹⁶ Elektronik Ticaret ve Gelişim Raporu, UNCTAD, New York 2001, s.114.

⁹⁷ web.itu.edu.tr/?orencik/e-TicaretGuvenciligi.doc (Erişim: 08 Aralık 2013).

⁹⁸ Akyüzlü, age. s.60.

⁹⁹ Elektronik Ticaret ve Gelişim Raporu, UNCTAD, New York 2001, s.152.

Kredi kartı işlemlerinde güvenliği sağlamak isteyen bir tacirin, öncelikle onaylanmış bir sertifikasyon kurumundan sertifika alması gerekmektedir. Bunun ardından SSL, web sunucusuna bir modül olarak yüklenir ve böylelikle sunucu güvenli iletişime hazır hale gelir. Tacirin web sitesine giren kullanıcı, kredi kartı bilgilerini gireceği aşamaya gelinceye kadar sitem normal işler. Bu noktada kullanıcının bilgisayarını http yerine HTTPS ile başlayan bir sayfaya yönlendirilir. HTTPS özel güvenli bir iletişime başlandığının işaretidir. Satıcı bu işlem ile gerekli otorizasyon sertifikasına sahip olduğunu onaylamakta ve kredi kartı bilgilerinin ve diğer önemli finansal bilgilerin şifreli bir anahtarla korunduğu bir oturumun başladığını kabul eder.¹⁰⁰ Bu uygulamada satıcı için, kredi kartı bilgilerini giren kişinin gerçekten kredi kartının sahibi olduğunun güvencesi bulunmamaktadır. Diğer taraftan kart sahibi için de, satıcının girilen kredi kartı bilgilerini saklayarak başka işlemlerde aynı hesabı kullanmayacağını güvencesi de yoktur.

Bununla birlikte bu şifreleme teknolojisinde bilgisayar bazında bir doğrulama mekanizması kullanılmaktadır. Yani hem istemci (bilgi alan) hem de sunucu (bilgi ileten) tarafından bilgisayarda bir doğrulama mekanizması kullanılır ve böylelikle bilginin doğru bilgisayardan gelip doğru bilgisayara gittiği teyit edilmiş olur. Tam SSL (full) olarak isimlendirilen alışveriş ve ödeme sisteminde, sistem özellikle kredi kartı ile ilgili bilgileri şifreleyerek gönderdiği için güvenli olmakla birlikte, otorizasyon bilgileri için kolaylıkla kullanılacak bir yapıdadır. Bu sistemin tercih ediliyor olması genelde, düşük maliyetlerle ve kolay bir şekilde kurulabilmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁰¹

2.5.4. Tüketici Haklarının Korunması

Tüketici bir mal veya hizmeti özel amaçlarla satın alan ve nihai olarak kullanan veya tükenen son kullanıcıyı ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile, malların veya hizmetlerin kullanımını, onların tükenmesine neden olur. Onları satın alan, kiralayan ya da sair yollarla bir bedel karşılığında onlardan yararlananları kullananları ve tüketenleri tüketici olarak adlandırmak mümkündür. Tüketicilerin muvafakati ile, devran edinilen mallardan veya hizmetlerde yararlanan, kullanan ya da tüketen diğer kişileri de tüketici olarak nitelendirmek mümkündür.¹⁰² Geleneksel ticarete tüketicinin korunması çeşitli kanun ve düzenlemeler ile sağlanmaktadır. Diğer taraftan e-ticaret söz konusu olduğunda, sanal ortamda işlem yapmanın yarattığı bir takım farklılıklar bu hususta yeni düzenlemeler ve değişiklikler yapılmasını gerektirmektedir. Bu noktada tüketicinin korunması ve tüketici haklarının iyi bir şekilde sağlanması sadece ekonomik ve sosyal açıdan değil, aynı zamanda ülke planındaki ekonomik ve sosyal açıdan da önem taşır.¹⁰³

Özellikle internet ortamının yüz yüze iletişimi ve sınırları ortadan kaldırılması tüketicinin korunması hususunda bir takım zorluklar yaratmıştır. Şöyle ki, sınırlar ötesi bir ticaret işleminde karşılaşılabilecek problemlerde, ülkelerin tüketiciyi koruma konusunda farklı uygulamalara sahip olduğu göz önünde bulundurularak, ne tür bir çözüm yoluna gidileceğinin karara bağlanması gerekmektedir.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Akyüzlü, Ö, age. s.61.

¹⁰¹ Özmen, Ş, “ Ağ Ekonomisinde Yeni Ticaret Yolu: E-Ticaret” İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003, s.219.

¹⁰² Yavaş, M; Bilge, M.E; Akipek Ş; Çeker M; Deryal Y, Tüketici Hukuku Ders Kitabı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2523, Eskişehir 2012, s.4.

¹⁰³ www.formacil.org...Tüketici Hakları../ (Erişim: 09 Aralık 2013).

¹⁰⁴ Elektronik Ticaret Hukuk Çalışma Grubu Raporu, 2001.

E-ticaret kullanımının yaygınlık kazanması, tüketicilerin sanal ortamda da fiziki ortamda olduğu gibi şeffaf ve etkili seviyede korumaya sahip olmalarını gerektirir. Bu seviyede bir korunma aşağıdaki hususları kapsamaktadır:¹⁰⁵

-Öncelikle tüketici kanunlarında mesafeli satışlarla ilgili hükümlerin, elektronik ticareti kapsayıcı şekilde yeniden düzenlenmesi ve böylelikle hukuki koruma sağlanması gerekmektedir.

-Tüketici elektronik ticaret esnasında, yüz yüze görüşme söz konusu olmadığı için satıcı ve ürünle ilgili yeterli bilgiye sahip olamamaktadır. Bu da hileli ve aldatıcı davranışların elektronik ortamda artmasını kolaylaştırmaktadır.

-İnternette yapılan siparişlerde, tüketicinin sözleşme şartlarını kabul ettiğini açık bir şekilde anlaşılacak onaylama yöntemine gidilebilmeli, ürünü iade etmek istediğinde satıcıya yüklenen sorumluluklar hukuken düzenlenmelidir.

-İnternette sipariş verme esnasında veya sonrasında ortaya çıkabilecek bir takım teknik aksaklıklar nedeniyle siteye bağlanılamaması gibi sorunların giderilmesi açısından teknik alt yapının sağlamlaştırılması gerekmektedir.

-Ayıplı mallardan korunma konusunda, özellikle dijital ürünler söz konusu olduğunda, tüketicinin ürün iadesini talep ettiği zaman, satıcının yerinin tespit edilememesi hususunda, tüketicinin ve satıcının kimliklerini belgeleyecek şifreleme sisteminin oluşturulması, bu hususta elektronik imza gibi konularda hukuki ve teknik düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

-Son zamanlarda satıcıların, elektronik ortamda ürün reklamı yapmak için e- posta yöntemini sıklıkla kullanmaya başladığı dikkat çekmektedir.

Bir mesajın birden fazla kişiye dağıtılması işlemine “ spamming” denilmektedir. Reklam içerikli mesajların spamming yolu ile birden fazla kimsenin e-posta adresine gönderilmesi, firmalar arasında tüketicilerin adreslerinin kendi bilgi ve izinleri olmadan iletilmesi suretiyle kişinin ilgilenmediği konularda dahi gereksiz reklam mailleri almasına neden olmaktadır.¹⁰⁶ Yapılacak düzenlemelerde ele alınması gereken konulardan birisi de tüketicinin izni dışında bu tür postaların önlenmesini sağlamaktır. Tüketicinin bilgi edinme hakkı konusunda Dünya Gümrük Örgütü hazırladığı gözden geçirilmiş Kyoto Sözleşmesi ile gümrük işlemlerinde tüm idari bilginin hazır bulunduğu ve gümrük idaresinin tüketiciye gümrük konularında müracaat etme hakkı tanıdığı şeffaf bir ortam sağlamayı amaçlamıştır.¹⁰⁷

Avrupa Birliği internet aracılığı ile yapılan satım sözleşmelerine ilişkin olarak 20 Mayıs 1997 tarihli, “Tüketicilerin Korunmasına İlişkin Yönerge” hazırlamış, bu yönerge de internetin yanı sıra tüketicinin, mal veya hizmeti yakından görebilmesini engelleyen telefon, televizyon, faks gibi diğer vasıtalar kullanılarak yapılan işlemleri de içermektedir.

¹⁰⁵ Akyüzlü, Ö, age. s.74-75.

¹⁰⁶ Türkiye Bilişim Şurası Sonuç Raporu, Ankara 2002, s.385.

¹⁰⁷ Emerging Market Economy Forum, International and Regional Bodies:Activities and Initiatives in Electronic Commerce, Dubai 2001.

Diğer taraftan söz konusu taleplerin kim tarafından gerçekleştirileceği, tüketicinin bu konudaki kusurlarının ve işlenen suçun neticelerinin ne şekilde belirleneceği konularında hükümler bulunmamakta, bu hususlarda üye ülkelerin ulusal mevzuatlarının devreye gireceği kabul edilmektedir.¹⁰⁸

2.6.Elektronik Ticaret Şekilleri

Elektronik ticaret, farklı açılardan bakıldığında çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Genel olarak elektronik ticaret sürecinde rol alan taraflar açısından ve elektronik ticaretin işlemine konu olan mal veya hizmetlerin dağıtım şekli açısından olmak üzere başlıca iki tür sınıflandırma mevcuttur. Bunlar aşağıdaki haliyle belirlenmiştir.¹⁰⁹

2.6.1.Elektronik Ticarete Konu Mal veya Hizmetlerin Dağıtım Şekline Göre

Elektronik ticaret, ticari işlemlere konu olan bütün mal veya hizmetlerin dağıtımının şekli açısından “Dolaylı Elektronik Ticaret” ve “Doğrudan Elektronik Ticaret” olmak üzere iki grupta incelenebilir.

2.6.1.1.Dolaylı Elektronik Ticaret

Elektronik ticaret kapsamında tüketicinin, ağlar üzerinden bir tedarikçiden on-line fiziksel bir mal siparişi yapması, sonrasında sipariş edilen fiziki malın posta hizmetleri veya ticari kuryeler gibi geleneksel kanallar vasıtasıyla müşteriye dağıtımını bu kategoriye girmektedir. Mal ticaretinin yanı sıra, elektronik ortamda bir servis siparişine ilişkin ticari anlaşmanın yapılmasının ardından, tedarikçinin servisi geleneksel vasıtalarla sunması da dolaylı elektronik ticaret grubunda sınıflandırılmaktadır.¹¹⁰ Buradan anlaşılacağı üzere, dolaylı elektronik ticarete mal veya hizmete ilişkin olarak ticari anlaşmalar, faturalama gibi ilgili işlemler elektronik ağlar üzerinden gerçekleştirilmekte, diğer yandan konu mal veya hizmetin dağıtımına gelindiğinde geleneksel ticaret vasıtaları kullanılmaktadır.

2.6.1.2. Doğrudan Elektronik Ticaret

Ağlar vasıtasıyla dijital formatta indirilebilecek dijital ürün olarak nitelendirilen mal ve hizmetlerin on-line siparişi ve dağıtımını işlemlerinin, diğer bir deyişle dijital mal veya hizmete ilişkin olarak gerçekleştirilen ticaret işleminin siparişinden dağıtımına kadar tüm süreçlerinin elektronik ortamda gerçekleştirildiği ticaret şeklidir. Bu kategoriye yazılım, müzik, veri gibi ürünlerin yanı sıra bir takım profesyonel hizmetleri içermektedir. Burada dijital ürünler konusunda vurgulanması gereken bir husus, halen geleneksel ticarete konu fiziki bir takım mallar da doğrudan elektronik ticarete konu dijital ürün kapsamına girebilmektedir.¹¹¹

Günümüzde, elektronik ticarete daha çok dolaylı olarak gerçekleştirilmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi, doğrudan elektronik ticaret işlemlerinde kullanılan var olan taşıma kapasitesi veya bant genişliğinin şu anda kısıtlayıcı bir unsur teşkil etmesidir. Nispeten düşük iletim hızı, elektronik ağların taşıma kanalı olarak kullanılabilmesi için

¹⁰⁸ Türkiye Bilişim Şurası Sonuç Raporu, Ankara 2002, s.453.

¹⁰⁹ Akyüzlü, age. s.22.

¹¹⁰ Akyüzlü, Ö, age. s.22.

¹¹¹ Akyüzlü, Ö, age. s.23.

çeşitliliğini kısıtlandırmaktadır.¹¹² E-ticaretin en yoğun olarak dolaylı vasıtalarla gerçekleştirilmesi, ticaretin etkinliğinin halen, posta sistemi, gümrük işlemleri ve ulaşım imkanları gibi dış faktörlerin etkinliğine bağlı olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

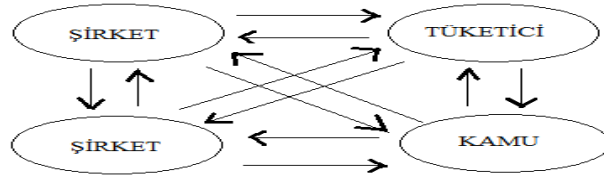
2.6.2. Elektronik Ticarete Rol Oynayan Taraflara Göre

Bu kategoriyi incelemeye geçmeden önce “sanal pazar” kavramına değinmekte fayda görülmektedir. Elektronik market olarak da bilinen sanal pazar, elektronik ticaret işlemlerinin yürütüldüğü ortamla geleneksel anlamda ticaret yapılan fiziki piyasayı birbirinden ayırmak için kullanılan bir kavramdır. Bu terimle anlatılmak istenen, çok fazla sayıda alıcı ile satıcının birbiri ile bağlantı kurmak suretiyle, mal, hizmet veya bilgi değişimi amacıyla yönelik olarak on-line ticari topluluklar oluşturduğu sanal ortamlardır. Sanal pazarlar artan oranda zenginleşen ve gelişen telekomünikasyon bazlı servis ve araçlar kompleksi ile bunların tabanını teşkil eden veri altyapısından yükselen çalışma ortamlarıdır.¹¹³

Ticari yaşamda aktif rol oynayan üç taraf söz konusudur. Bunlar işletmeler, tüketiciler ve devlettir. E-ticaretin farklı tanımlamalarına bağlı olarak kimi kaynaklar sadece işletme-tüketici arası ve işletme-işletme arası ilişkileri elektronik ticaret kapsamında saymaktadır. Öte yandan geniş kapsamlı tanımlamasına bakıldığında elbette ki gümrükleme veya dış ticarete ilişkin bilgi ve elde etme gibi devletle yürütülen işlemlerin elektronik ortamda yapılması da basitleştirici ve kolaylaştırıcı rolde e-ticaretin gelişimini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle çalışmamızda dört alt gruba değinilecektir. Bunlar aşağıdaki şekilde derlenmiştir.¹¹⁴

- İşletmeler Arası Elektronik Ticaret,
- İşletme ve Tüketici Arası Elektronik Ticaret,
- İşletme ve Devlet Arası Elektronik Ticaret,
- Tüketici ve Devlet Arası Elektronik Ticaret’ tir.

Şekil 2.3. Elektronik Ticaret Taraflarının İlişkileri¹¹⁵

¹¹² Akyüzlü, Ö, age, s.23.

¹¹³ Akyüzlü, Ö, age, s.24.

¹¹⁴ Elibol, H; Kesici, B, “Çağdaş İşletmecilik Açısından Elektronik Ticaret” Kırıkkale Üniversitesi, Makaleler, s.316.

¹¹⁵ Akyüzlü, Ö, age, s.24.

2.6.2.1. İşletme-İşletme Arası Elektronik Ticaret (Business to Business)

En yaygın kullanılan e-ticaret şeklidir. Şirket içi veya şirketler arası yapılan bu tür ticaret 1960'ların başından beri kullanılmaktadır. Elektronik Veri Değişimi olarak da adlandırılmaktadır. Firmaların elektronik ortamda tedarikçiye sipariş vermesi, faturalarını temin etmesi ve bedellerini ödemesi bu bölümde değerlendirilmektedir. Bu şekildeki, işletmeden işletmeye e-ticaret organizasyonunda, eğer ürün ve hizmet satıcıdan yine satış yapmak üzere başka bir satıcıya geçiyorsa, burada kurumlar arası ticaretten bahsedilebilir.¹¹⁶

İşletmeler arasında mal, hizmet ve bilgi alış verişinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi, işletmeler arası e-ticaret kapsamına girmektedir. Başka bir ifadeyle işletmelerin, tedarikçi firmalar, endüstriyel alıcı firmalar ve diğer işletmeler ile arasında elektronik medya araçları vasıtasıyla kurduğu her tür ticari ilişki bu sınıfa girmektedir. B2B uygulamaları ile işletmelerin sağladığı en büyük kazanç, maliyetlerin çok büyük oranlarda düşmesi ve iş verimliliğinin artmasıdır.¹¹⁷

Bilgisayarların, çalışanların yaptığı bir takım işlevleri otomatik olarak yerine getirebilmesi, personel masraflarının azalmasına, pazara sunulan ürünlerin satış eğilimlerinin hazırlanan bilgisayar programlarıyla daha kolay takip edilebilmesi, müşteri taleplerinin daha etkin değerlendirilerek hazırlanan yeni ürünlerin kalitesinin yükselmesine yardımcı olmaktadır. Bunlara ek olarak, B2B e-ticaretin tipik olarak tedarik zinciri içerisindeki işlemleri desteklediği görülmektedir. Dolayısıyla, geleneksel pazarların taraflar arasında kalıcı ve olgun ilişkileri öngörmesine karşılık e-ticaretin iş kanallarına erişimi nispeten kolaylaştırarak yeni ticari partnerlerle ilişki kurabilme imkanını hızlandırması, işletmeler için önemli bir avantaj yaratmaktadır. Tüm bu hususlar ile birlikte şu tanım yapılabilir; Kurumların, bayileri, dağıtıcıları ve tedarikçileri arasında oluşan yani bir firmanın başka bir firma ile yaptığı ticarete, kurumlar arası e-ticaret yani işletmeler arası ticaret denilir.¹¹⁸

Bunun yanı sıra B2B e-ticaretin web ortamına taşınması maliyetleri de önemli ölçüde düşürmektedir. E-ticaretin başlangıç ve alt yapı maliyetlerini azaltması, özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için büyük bir kolaylık yaratmaktadır. Ayrıca internet üzerinden satın alınan ürünlerdeki, eğilimlerin izlenmesi ile de tüketicinin ilgisini çekebilecek yeni ürünlerin seçimi ve siparişi konularında karar verilmesinde kolaylıklar gündeme gelecektir.¹¹⁹

2.6.2.2. İşletme-Tüketici Arası Elektronik Ticaret (Business to Consumer)

Son yıllardaki web ve wap teknolojilerindeki gelişmeler ile ortaya çıkmış yeni bir tür alışveriş ortamıdır. E-ticaretin en çok bilinen türüdür.¹²⁰ Sanal mağaza uygulamaları ile internette firmalar elektronik ortamda; bilgisayardan otomobile, kitaptan birçok ürüne kadar doğrudan tüketiciye satışı olanaklı hale gelmektedir. Genel olarak elektronik ticaret denildiğinde akla ilk gelen faaliyetler B2C olarak adlandırılan bu kategori altında yer almaktadır.

¹¹⁶ Cangir, N, Elektronik Ticaretin ya da İnternetin Vergilendirilmesi-I, Yaklaşım Dergisi, Sayı:69, s.52-63.

¹¹⁷ Akyüzlü, Ö, age. s. 25.

¹¹⁸ Elibol, H; Kesici, B, age. s.316.

¹¹⁹ Yenipınar, S; Gölcü, H, "Elektronik Ticaret ve İnternette Pazarlama" Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2003, s.72.

¹²⁰ <http://www.tr.wikipedia.org/wiki/B2C>, (Erişim: 29 Ekim 2013).

Bu e-ticaret şekli, herhangi bir firmanın ürünlerini özelliklerini ve fiyatlarını adeta mağaza vitrinindeymiş gibi rengarenk olarak internet web sayfalarında tanıtması ve alternatifli ödeme yöntemleri sağlayarak tüketicinin bilgisayarının başından ayrılmadan satın aldığı ürünleri kapısına kadar teslim etmesidir.¹²¹

Bir firmanın ürün veya servislerinin web sayfaları üzerinden tüketiciye sunulması, tüketiciden elektronik ortamda sipariş alma ve ödemenin yapılması gibi işlemler veya bankacılık hizmetlerinin müşterilere elektronik ortamda sunulması bu kategoriye örnek verilebilir. Eğlence, sinema, tiyatro bileti satımı, kargo, finans işlemleri, yayıncılık, kitap, CD, DVD, elektronik perakendecilik olarak da değerlendirilen bu gruba giren ürün ve hizmetler arasındadır. Bu alanda işlem yapan en büyük ve tanınmış firmalardan birisi, dünyanın her yerine sanal ortamda kitap, CD (Compact Disc) gibi ürünlerini pazarlayarak büyük Pazar kitlelerine ulaşan Amazon.com.'dur.¹²²

Bununla birlikte, son yıllarda B2C elektronik ticaretin niş pazarlara yönelmesi dikkat çekmektedir. ABD' de ortaya çıkan bu eğilim, tüketiciye toplu olarak hitap eden büyük firmaların göz ardı ettiği kesime hitap etmektedir. B2C olarak adlandırılan son kullanıcılara yönelik yeni bireysel tüketicileri hedef alan bu yöntemde, sanal mağaza uygulamaları ile internet üzerinden birçok ürünün doğrudan tüketiciye satışının yapılması amaçlanmaktadır.¹²³

Seri üretimden memnun olmayan tüketicilerin kendi özel istekleri doğrultusunda tekil ürünler dizayn etmek amaçlı olarak web sayfalarının kullanımı tüketiciyle birebir iletişim kurma kolaylığı sağlaması açısından etkili bir yol olarak görülmektedir. Çok büyük beden giysiler, tesettür mayoları, özel muhafaza kutuları gibi ürünler bu pazarlara örnek gösterilebilir.

B2C elektronik ticaretin B2B alanına oranla daha düşük hacimlerde oluşunun bir nedeni tüketicinin internet üzerinden yapılan işlemlerin güvenliği konusunda şüpheli yaklaşımıdır. UNCTAD' ın hazırladığı raporda Çin örneğine bakılacak olursa, bu ülkede oldukça yüksek internet kullanıcı sayısına karşın, internet sitelerine duyulan güvensizlik ve kredi kartı kullanma imkanlarındaki sınırlılığın on-line alışverişi kısıtlayan en önemli iki etmen olduğu belirtilmiştir. İnternet üzerinden yapılan ticaret işlemlerinde gelişmiş güvenlik sistemlerinin uygulanması işletme tüketici arasında gerçekleştirilen e-ticaret hacmini önemli oranda artıracaktır.¹²⁴

2.6.2.3. İşletme-Devlet Arası Elektronik Ticaret (Business to Government)

Firmalar ile kamu kuruluşları arasındaki ticari işlemler, vergiler, gümrük işlemleri, sosyal güvenlik, istatistik ve izinlerin elektronik yoldan izlenmesi ve düzenlenmesi, kamu ihalelerinin elektronik ortamda duyurulması işletme devlet arasındaki ticaretin ilk örneklerini oluşturmaktadır.¹²⁵ Kamu ile şirketler arasındaki lokal ağlar üzerinde yapılan ticaret, haberleşme ve diğer tüm etkinlikleri bu alanda tanımlayabiliriz. Kamu ihalelerinin internette yayınlanması ve firmaların elektronik ortamda teklif vermeleri ilk örnekleri oluşturmaktadır.

¹²¹ Küçükgörkey, A, “ Yeni Ekonomi ve Elektronik Ticaret” Kocaeli Üniversitesi İİBF 1. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli 2002, s.3.

¹²² Akyüzlü, Ö, age. s.28.

¹²³ Uzunoğlu, H. “Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master Tezi, Ankara 2002, s.40.

¹²⁴ “ Elektronik Ticaret ve İnternet Yoluyla Kaçakçılık” Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, Yayın No: 7, Ankara, 2012, s.17-18.

¹²⁵ Uzunoğlu, H. <http://www.basarm.com.tr/yayin/idarihukuk/eticaret/> (Erişim: 10 Kasım 2013).

E- ticaretin yaygınlaşmasını desteklemek amacı ile kamunun vergi ödemeleri, gümrük işlemleri de sanal dünyaya taşınmaktadır

İşletmeler ile kamu kuruluşları arasında elektronik yollarla gerçekleştirilen her tür işlem B2G elektronik ticaret kategorisinde değerlendirilmektedir. İşletmelerin çalıştıkları ortamı belirleyen kanun, yönetmelik gibi düzenlemelere ulaşabilmesi ve çıkarlarını ilgilendiren konuları ilgili hükümet organlarına iletebilmesi gerekmektedir. Özellikle günümüzde devlet ihalelerinin elektronik ortamda ilan edilip, işletmelerin bu ihalelere elektronik ortamda katılmaları ve ihale safhalarını takip etmelerini kapsamaktadır.¹²⁶

Aynı şekilde devletin, vergi tahsis etmesinin yanı sıra yapmış olduğu kanun ve yönetmelik gibi düzenleyici uygulamalardaki değişiklikler hakkında işletmeleri bilgilendirmesi beklenmektedir. Bu gibi gereksinimlerden doğan her türlü işlem, kurumlar vergisinin tahsilatı, gümrük işlemleri, sosyal güvenlik bilgilerinin izlenmesi, çeşitli izinlerin verilmesi ve denetlenmesi gibi işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi bu kategoriye girmektedir.¹²⁷

Esasen işletmeler arası elektronik ticaret kategorisine benzer uygulamalar içeren bu kategorinin anahtar ayırımını, işletmelerle devlet arasında gerçekleştirilen elektronik ticaretin sadece pazarın lojistik, arz ve talep dinamikleriyle yöneltilmeyip, hükümetin düzenlemelerinde uygulanmakta olan bir dizi kural ve yönetmeliğin etkili oluşudur. Devletlerin kendi işlem ve prosedürlerini e-ticaret uygulamaları ile uyumlaştırması ve teknolojik gelişmelerden optimum faydayı sağlayabilmesi artık bir mecburiyet halini almıştır. Çağımız ekonomisi tamamen e-ticaret odaklı hale gelmekte iken devletler hızla günün gereksinimlerine cevap verecek şekilde bu gelişimi teşvik edici yeni uygulamalar geliştirme gerekliliğinin bilincinde olmalıdır.¹²⁸

2.6.2.4. Tüketici-Devlet Arası Elektronik Ticaret (Consumer to Government)

Tüketici ile kamu idaresi arasındaki her türlü vergi, sağlık ve hukuksal etkinliği bu alanda niteleyebiliriz. Henüz yaygın örnekleri olmayan bu kategoride ehliyet, pasaport başvuruları, sosyal güvenlik primleri ile vergi ödemeleri vb. uygulamalar ile elektronik devlete geçişin sağlanması planlanmaktadır. Devletin servislerini tüketiciye elektronik yollarla sunması C2G kategorisine girmektedir. Bu alan devletin vatandaşlara sadece istatistiksel veya diğer bilgileri sağlaması anlamına gelmemekte, aynı zamanda interaktif hizmet sunulmasını da ifade eder. Tüketicinin vergilendirilmesi, sosyal güvenlik ödemelerinin, nüfus sayımının, emeklilik işlemlerinin ve oylamaların dahi elektronik ortamda yapılması bu kategoriye örnek olarak gösterilebilir.

Devletin, vatandaşa hizmetlerini elektronik ortamda sunması sonucunda, işlemlerin sıra beklemeye eğer kalmadan vatandaşlar tarafından evlerinden bilgisayar kullanarak yapılabilmesi, kamu kesiminin personel sayı ve yapısında dönüşüm yaşanması, kırtasiye ve diğer harcamaların azaltılması, işlemlerin şeffaflaşması ve bu yolla yolsuzluğun önüne geçilmesi gibi pek çok olumlu etkin yaşanması beklenmektedir.¹²⁹

¹²⁶Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme 11. Şurası Çalışma Grubu Raporu, Ankara 2013, s.6.

¹²⁷ Akyüzlü, Ö, age, s.31.

¹²⁸ Akyüzlü, Ö, age, s.32.

¹²⁹ Uzunoğlu, H. <http://www.basarm.com.tr/yayin/idarihukuk/eticaret/> (Erişim: 10 Kasım 2013).

Taraflar arasında devletin yer aldığı son iki kategoride yapılan çalışmalar “e-devlet” başlığı altında gerçekleştirilmektedir. E- devlet uygulamalarında etkinlik ve verimliliğin artması, devletin elektronik ticaret uygulamaları ile ilgili teknolojik gelişmeleri vakit kaybetmeksizin ve yaygın bir biçimde benimseyerek kendi prosedürlerinde başarılı bir şekilde uygulaması ile gerçekleşebilecektir.¹³⁰

2.7.Elektronik Ticaretin Avantaj ve Dezavantajları

Bilgi teknolojisi artık tüketicinin istediği veriye ve bilgiye anında ulaşmasına olanak vermektedir. Böylelikle bilgi toplumu olarak adlandırılan yapı içerisinde e- ticaret, satıcı ve tüketici arasındaki ilişkiyi bir başka deyişle tüketicinin doğasını değiştirmiştir. E-ticaret tüketicilere sağladığı avantajlar kadar satıcılara da cazip avantajlar sunmaktadır. Alan ve satan taraflar açısından sağladığı avantaja bakıldığında e ticarete;¹³¹

-Uluslararası rekabette üstünlük sağlayanlar, iletişim ve bilgi teknolojilerini yoğun olarak kullanan kesimlerdir. Tüketicilere daha yakın olduklarından rekabette üstünlük sağlarken tüketiciler daha kaliteli mal ve hizmetlere sahip olmaktadır. Aynı zamanda bilimsel araştırmalardan elde ettikleri sonuçları ekonomiye kazandıran bu kesimlerin uluslararası pazarlarda rekabet üstünlüğüne sahip olmaları da doğaldır.

-Elektronik satış üzerine kurulan firmalar rekabet açısından üstün olduklarından geleneksel yöntemlerle satış yapan rakiplerini bu alana girmeye zorlamaktadır.

-İşletmeler pazarladıkları mal ve hizmetleri tüm dünya pazarlarına sunma imkanına sahip olurken pazarlama tekniklerindeki bu köklü değişiklik sayesinde tüketiciler de tüm dünya pazarlarına sunulan mal ve hizmetler açısından geniş bir yelpazeden seçim yapabilme özgürlüğüne sahip olmaktadır. Aynı zamanda e- ticaret tüketiciler açısından işlem maliyetleri ve nakliye masraflarını yok etmiştir. Tüketiciler evlerinden çıkmadan zaman harcamadan alışveriş yapma imkanına sahip olmuşlardır.

-İşletmeler tüketicilerin taleplerini hızlı ve detaylı öğrenme imkanına sahip olduğundan mal ve hizmetleri uygun fiyatlar ve şartlarda sunabilirler. Tüketiciler ise e- ticaret sayesinde istedikleri mal ve hizmetlere özel şartlar ve uygun fiyatlarla sahip olabilir, ihtiyaca göre ürün hizmet siparişi ve servis talebinde bulunabilir, ihtiyaca karşılık bilgi ağları üzerinde kısa sürede cevap alabilirler.

-E- ticaretin amacı mal ve hizmet maliyetlerini düşürmek ve müşteriye sunulan hizmet kalitesini zamanlama unsurunu da içine alacak şekilde arttırmaktır.

-E-ticaret mal ve hizmet piyasalarının yapısını değiştirmekte ve yeni ürünler gibi yeni pazarlama ve dağıtım tekniklerinin kullanılmasını sağlamaktadır. Mevcut mal ve hizmetler için geleneksel Pazar yerlerini değiştirmekle beraber, dijital mallar ve on-line hizmetler gibi birçok yeni ürün ve hizmeti de beraberinde getirmektedir.

¹³⁰ Arıkan, A.S, “Dünyada ve Türkiyede Elektronik Ticaret Çalışmalarına Hukuki Bir Yaklaşım” Ankara 1999.

¹³¹Elibol, H, Kesici, B, “ Çağdaş İşletmecilik Açısından Elektronik Ticaret” www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/.../Elektronik... (Erişim: 15 Aralık 2013).

Tüketiciler bilgi iletişim ağları yoluyla tıpkı katalogdan veriyormuş gibi günlük alışverişlerini yapmanın yanı sıra dijital ürün olarak adlandırılan veri, yazılım gibi maddi olmayan malları da satın alabilir veya çeşitli hizmetleri sağlayabilirler.¹³²

İnternet uygulamaları geleneksel iş yapma yöntemlerine göre bazı sakıncalarına karşı ihmal edilemeyecek kadar ciddi avantajları kısaca aşağıda belirtilen başlıklar altında toplayabiliriz. İşlem Maliyetlerinde Parasal Tasarruflar, Mal ve Hizmetlerin Tesliminde Zaman Tasarrufu, Satın Alma Sistemlerini Birleştirme, Sipariş İşlemlerinde ve Bürokraside Azalama, Müşteriler ve Ortaklar Arasında Yakınlaşma, Büyük ve Küçük Tedarikçiler, Stok ve Envanter Sistemlerine Etkisi.

2.7.1.İşlem Maliyetlerinde Parasal Tasarruflar

Sanal ortamda sipariş verme ve işleme maliyetlerinde önemli düşümler sağlanmaktadır. Forbes rakamlarına göre, Forbes 500 listesindeki şirketlerin geçen yıl içinde karları %26 oranında artmıştır. Bu verimlilik patlamasında bilişim teknolojileri ve e-ticaretin büyük payı bulunmaktadır.¹³³

2.7.2.Mal ve Hizmetlerin Tesliminde Zaman Tasarrufu

Ağ üzerinden verilen ve işlenen siparişler geleneksel sürece göre daha kısa sürede gerçekleşmektedir.

2.7.3.Satın Alma Sistemlerini Birleştirme

Bu yolla farklı bölüm ve birimlerin tek başına satın alım yapmaları yerine bir merkezde toplanan veriler yardımıyla birleşmiş satın alma yoluna gidilebilir.

2.7.4.Sipariş İşlemlerinde ve Bürokraside Azalama

Kağıt üzerinde takip edilen işler yerine elektronik ortamda yapılan işler nedeniyle şirketler dikkatlerini stok ve envanter üzerine yoğunlaştırmakta, tedarikçileriyle daha yaratıcı işbirliği yoluna gitmektedirler.

2.7.5.Müşteriler ve Ortaklar Arasında Yakınlaşma

Sıradan mağazalarda hangi müşterinizin, ne zaman, hangi ürünleri satın aldığının kaydını tutmanız pek kolay olmazken İnternet üzerinde gerekli yazılım araçlarını kullanarak her bir müşteri ayrı ayrı takibe alınabilmekte ve satışlar artırılabilir.

2.7.6.Büyük ve Küçük Tedarikçiler

İnternet ile, kapalı yapıdan açık yapıya geçerek küresel ağların getireceği avantajlar sayesinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler de (KOBİ) dünya ticaretinde yer almaları mümkün olacaktır. Ayrıca, UNTPDC' nin (United Nations Trade Point Development Center) geliştirdiği Küresel Ticaret Noktaları Ağı (Global Trade Point Network-GTPNet) KOBİ'lere "Elektronik Ticaret Olanakları" (Electronic Trade Opportunities – ETO) sunmaktadır.

¹³² Yücedağ, A, " Elektronik Ticarete Tüketicinin Korunması" Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2002.

¹³³ <http://www.forbes.com.tr>. (Erişim: 31.10.2013).

2.7.7.Stok ve Envanter Sistemlerine Etkisi

İşletmelerin tedarik yönetimlerinin bir başka yönü de stok yönetimidir. Dolayısıyla etkileşimli olarak hangi üründen ne kadar ve hangi süreyle stok bulunduracağının yönetimi de elektronik ortamda gerçekleştirilebilmektedir. E-ticaretin sağladığı kolaylıklar nedeniyle hızla büyümekte, bu hızlı büyüme ve gelişme sonucunda bazı sorunların ortaya çıkması da kaçınılmaz olmaktadır.

İnternet eşitsizliği, güvenlik sorunları, yasal sorunlar, elektronik sözleşmelerle ilgili sorunlar, elektronik imza sorunu, şifreleme sorunu, aldatıcı reklam ve haksız rekabet sorunu, spamming, vergi sorunları, denetim sorunları, dil sorunları en önemli sorunlar arasında yer almaktadırlar. İşletmelerin hayatta kalabilmeleri için daha esnek ve etkin olmaları, kendilerini artan rekabete hazırlamaları da gerekmektedir. Halen işletmeler arası ticarete yaşanan sorunları şöyle sıralayabiliriz:¹³⁴

-Statik bir web tasarımı ile satış yapılmaya çalışılıyorsa ve on-line ödeme/güvenlik sorunları çözülmemiş ise sistem başarılı olamayacaktır.

-Site içeriği ve görünüşü rakiplere oranla ziyaretçiye güven vermeyecek ölçüde kalitesiz veya e-ticarete uygun görsel koşulları taşıyor ise müşteriye kendine çekemeyecektir.

-Alıcıya sunulan ürün veya hizmet aynı veya çok yakın fiyata başka kanallardan, özellikle kolay ulaşılabilir bir mağazadan temin edilebilir nitelikteyse müşteri talebinde azalma ortaya çıkacaktır.

-Satılan ürün veya hizmet bir bilgi ise ve ücretsiz olarak temin edilebiliyorsa yapılan yatırımın riski büyük olacak ve sistem kendini amorti edemeyecektir.

-Arama motorlarının dışında on-line (e-kart, affiliation veya benzer bir servis) veya geleneksel (basın, yayın, ilan, vb.) herhangi bir tanıtım, duyuru veya reklam faaliyeti kullanılmıyorsa web sitesi kendini tanıtamayacak ve müşteri kitlesini oluşturamayacaktır.

-Satıcının kimliği ve İnternet üzerinden satış koşulları sitede doğru ve eksiksiz belirtilmiyorsa, satıcı müşterinin güvenini sağlayamayacak ve dolayısıyla yatırım riski artacaktır.

-Satılan ürün veya hizmetin potansiyel alıcılarının İnternet kullanım oranı düşükse bunun paralelinde satışları da düşük olacaktır.

-E-ticaret'e yapılan yatırım yapılması gereken minimum yatırımdan küçükse ulaşılacak istenen hedefe varılması da zorlaşacaktır. Bu koşulların varlığı durumunda yatırım riski çok büyük olacaktır veya eksik yatırım söz konusu olacaktır.

---

¹³⁴ Özgöker, U; Saral, T, “ Gümrük Birliği Sürecinde KOBİ'ler” Türkiye- Avrupa Birliği Derneği Dergisi, Yayın No: 6, İstanbul 2000, s.188.

2.8. Elektronik Ticaretin Finansal Boyutu ve Elektronik Ticaret Hacmi

Borç ve kredi kartlarının kullanımının artması ile birlikte, e- para araçlarında büyük değişimler gözlenmiş; ancak ülkemizde herhangi bir dijital para aracı geliştirilmemiştir. 1997 den sonra Türkiye İş Bankası ve sonrasında Akbank, internet üzerinden bankacılık hizmeti vermeye başlamış, 2011 yılında internet bankacılığı en üst noktalarda kullanım alanı kazanmıştır.¹³⁵

Ticaretin yaygınlaşması sonucu üzerlerinde çalışılan elektronik belge, elektronik imza gibi bir takım çalışmalarda geline nokta ile kambiyo işlemlerinde kullanılan döviz alım- satım belgeleri, gümrük giriş veya çıkış beyannameleri gibi belgelerin yerlerini, sanal ortamdaki faaliyetler almaya başlamıştır. Tüm bu gelişmeler ile birlikte E-ticaret günümüzde Dünya’da ve Türkiye’de önemli bir konuma gelmiştir. Dünyada 2001 yılında yapılan e-ticaretin hacmi 65 milyar dolar iken, 2007 yıl sonunda bu rakam 250 milyar dolara ulaşmıştır. 2013 yılında bu rakam 1 Trilyon dolara ulaşmıştır.¹³⁶ Türkiye’deki altyapı yetersizlikleri, bilgisayar ve internet kullanımındaki düşük düzey, internete olan güvensizlik ve yüksek fiyatlardan dolayı e-ticaret beklenildiği kadar gelişmiş değil. Bankalar arası Kart Merkezi 2007 yılı verilerine bakıldığında Türkiye’de e-ticaret cirosu 5.537,17 TL’dir. Bu rakam 2012 yılında 40 milyar TL seviyesine ulaşmıştır.¹³⁷

Bankalar arası Kart Merkezi (BKM) tarafından açıklanan verilere göre, 2009 yılında Türkiye’deki e-ticaret hacmi 10 milyar TL seviyesini geçti. Başka herhangi bir kurum resmi olarak sektör verilerini açıklamadığı için bu rakam baz alınarak Türkiye’deki Online perakende sektörü hakkında bir değerlendirme yapılması yanlış olacaktır çünkü BKM’nin açıkladığı veriler sanal pos cihazları üzerinden geçen toplam ticareti ölçüyor.

Türkiye genelinde satış veya bayilik ağı bulunan birçok firma, merkeze geçilen siparişleri sanal POS’lar üzerinden işleme alıyor. Örneğin mağazada kontör satışı yapan bir mobil operatör bayisinin talebi veya bir seyahat acentesinden alınan uçak biletleri veya tatil paketleri sanal POS üzerinden sisteme giriliyor. Bu nedenle Online ticarete ait olmasa da ciddi bir ticaret hacmi, BKM rakamları içerisinde yer alıyor. Kısaca Türkiye’de resmi olarak açıklanan tek e-ticaret verisi kabul edilen BKM sanal POS işlem ve hacimleri aslında büyük oranda elektronik olmayan ticareti içeriyor.

2.9. Elektronik Ticarete Kullanılan Ödeme Şekilleri

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin, ticareti elektronik ağlardan oluşan yepyeni bir boyuta taşıması, geleneksel ticaret işlemlerinde kullanılan ödeme araçlarının yetersiz kalması sonucunda doğmuştur. Söz konusu yetersizliğin giderilmesi amacıyla bu yeni ticaret ortamında kullanılmaya uygun ödeme araçlarının gelişmesi yolunda gidilmiştir. Aşağıda elektronik ticaret ortamında kullanılan ödeme araçları hakkında açıklayıcı bir takım bilgiler verilmektedir.

---

¹³⁵ Kutlu, R, “ Elektronik Ticaret ve Gümrük Boyutu, 21. Yüzyılım Uluslararası Ticaret Yapısında Gümrük İdarelerinin Yeri” Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2001, s.35.

¹³⁶ <http://www.pazarlamasyon.com> (Erişim: 28 Ekim 2013).

¹³⁷ <http://www.bomeday.com.tr> (Erişim: 20 Ekim 2013).

2.9.1.Kredi Kartı

Elektronik ticarete en geniş kullanım alanına sahip ödeme aracını, standart ödeme alt yapısı ile geleneksel ticaret işlemlerinde özelliklere son yıllarda artan oranda kullanılmakta olan kredi kartları teşkil etmektedir.¹³⁸ E-ticarete en çok kullanılan araç olan kredi kartları, kart sahiplerine harcamalarını nakit para kullanmadan mal veya hizmet satın almayı ya da nakit para çekmeyi sağlayan bir araçtır. Sanal mağazalardan gerçekleştirilen alışverişin çok büyük kısmı kredi kartı ile gerçekleştirilmektedir. İnternette yapılan alışverişlerde en çok kullanılan ödeme aracı olan kredi kartı, geleneksel doğrudan pazarlama yöntemlerinde kullanılan ödeme şeklinin bir uzantısıdır.¹³⁹

Telefon/katalog siparişleri veya internet üzerinden yapılan alışverişlerde kredi kartı bilgilerinin, işlemin yapıldığı elektronik vasıta üzerinden satıcıya iletilmesi yolu ile söz konusu mal veya hizmet alımı gerçekleştirilebilmektedir. Sanal dünyada da geçerli olan ve dünyada yaygın bir şekilde kullanılan iki büyük kredi kartı ödeme sistemi VISA ve MASTER-CARD'dır. Geleneksel yollarla yapılan ticari işlemlerde kredi kartı, Satış Noktası Terminali(POS) makinesinden geçirilmekte iken internet üzerinden yapılan alışverişlerde kredi kartı bilgileri için sanal POS makinaları kullanılmaktadır.¹⁴⁰

Sanal POS, fiziksel bir POS cihazının işlevini yerine getirmek üzere hazırlanmış bir yazılım olup fiziksel POS makinasından farkı, kart sahibinin ödeme için karta ait gerekli bilgileri internet üzerinden kendisinin girmesidir. Kredi kartının sanal ortamda kullanılması söz konusu olduğunda, alıcı kredi kartı bilgilerini internet üzerinden gönderirken, söz konusu bilgilerin kötü niyetli 3. Kişilerin eline geçmesi tehdidi ile karşı karşıya olduğu için şüpheli yaklaşım sergilemekte bu da on-line ticaretin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.¹⁴¹

İnternet üzerinden kredi kartıyla yapılan ticaret işlemlerinde, kartın gerçek hamili dışındaki kişiler tarafından kullanımını engellemek amacıyla, son zamanlarda güvenlik kodu (CVV2/CVC2) uygulaması başlatılmıştır. Güvenlik kodu kartın arka yüzündeki kart numarasının yanında bulunan üç haneli bir numaradır ve sanal alışverişlerde alıcının, kart numarası veya son kullanım tarihinin yanında bu güvenlik kodu bilgisinin de girilmesi istenilmektedir. İnternet üzerinden kredi kartı kullanarak yapılan işlemlerde bazı önemli güvenlik protokolleri de kullanılmaktadır. Kredi kartlarında ortaya çıkan güvenlik sorununu çözmek için geliştirilen ve kullanıma sunulan özel şifreli kredi kartları, internette pazarlamada gelecekte en fazla kullanılacak ödeme aracı olarak görünmektedir.¹⁴²

2.9.2.Sanal Kredi Kartı

Bankalar tarafından kolayca aktif ve pasif edilebilen ve işlem limitleri istenildiği gibi sınırlanabilen sanal kredi kartı hizmetleri verilmektedir. Bu kartlar genellikle kredi kartı olan kişilerin kredi kartlarına bağlı ve limiti o kredi kartından kullanılan kartlardır. Limiti sıfır olan kredi kartının internet üzerinden yapılan alışverişte alınacak ürünün fiyatı kadar sanal kredi kartına bir limit yüklenmekte ve sanal kredi kartı numarası verildiğinde bu tutar

¹³⁸ Gümük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age, s.20.

¹³⁹ Elibol, H; Kesici, B, age. s.319.

¹⁴⁰ Akyüzlü, Ö, age. s.34.

¹⁴¹ Akyüzlü, Ö, age. s.34.

¹⁴² Kırçova İ; Öztürk P, “ İnternette Ticaret ve Hukuksal Sorunlar” İstanbul Ticaret Odası, Mega Ajans, Yayın No: 2000-29, İstanbul 2000, s.41.

kadar para çekildiğinden, limit işlem sonrasında sıfırlanacaktır. Bu, çalınma ihtimallerine karşı da bir önlem sayılmaktadır. Dolayısıyla klasik kredi kartlarında meydana gelen hatalı işlemler gibi sorunları gidermek amacıyla elektronik kredi kartları geliştirilmiştir.¹⁴³

2.9.3.Havale

Bir banka içerisinde bir hesaptan, yine aynı bankadaki başka bir hesaba yapılan para transferidir. Havale işleminin en önemli unsuru aynı bankaya ait hesaplar arası para transferinin sağlanmasıdır. Karşı hesabın farklı bir bankaya ait olması durumunda yapılan transfer, EFT (Electronic Funds Transfer) dahilinde değerlendirilecektir.¹⁴⁴

2.9.4.EFT (Electronic Funds Transfer) Sistemi

EFT (Electronic Funds Transfer) ifadesi, Elektronik Fon Transferi kelimelerinin baş harflerinden oluşturulmuş olan bir kısaltmadır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından 1 Nisan 1992 tarihinden itibaren kullanıma açılan EFT (Electronic Funds Transfer) Sistemi, bir bankaya ait hesaptan, başka bir bankaya ait hesaba Türk Lirası cinsinden ödeme gönderilmesini sağlayan bir elektronik ödeme sistemidir.¹⁴⁵ Burada ödemeler farklı bankalara ait hesaplar arasında para transferi kaydi ve gerçek zamanlı olarak gerçekleştirilmektedir.

EFT (Electronic Funds Transfer) ödeme sistemi, gerçek kişiler ve diğer tüzel kişilerce bankalar aracılığıyla internet bankacılığı veya telefon bankacılığı kullanılarak çeşitli türdeki ödemelerin yapılmasına izin veren bir ödeme sistemidir. Elektronik fon transferi, fonun hesaplar arasında geleneksel kağıt veya belgeye dayalı işlemler yerine telefon, elektronik bir terminal, internet veya manyetik bant gibi çeşitli elektronik vasıtalar kullanılarak transfer edilmesi anlamına gelmektedir.¹⁴⁶

Geniş kapsamlı bakıldığında kartlı ödeme sistemlerini de kapsadığı anlaşılan elektronik fon transferi, özellikle internet bankacılığı uygulamalarının geliştirilmesinde en önemli paya sahip olan unsurdur. Paranın, kişilerin banka hesapları arasında fiziki bir dolaşıma gerek kalmaksızın elektronik ortamda transfer edilebilmesi, nakit dolaşımını azalttığı gibi, müşteriye hızlı ve güvenli ödeme yapılabilmesine imkan sunmaktadır.

EFT (Electronic Funds Transfer) Sistemine bankalar açısından bakıldığında ise, aynı şekilde hesaplardaki paranın ve para hareketlerinin son derece hızlı ve etkin bir şekilde takibatının yapılabilmesi, fon yönetimi uygulamalarının kolaylaşması ve kağıda dayalı tasarruf işlemlerini sağladığı anlaşılmıştır. Bugün için EFT (Electronic Funds Transfer) işlemleri daha çok nakit akımında tercih edilmekte olup, diğer alternatiflere göre üstünlüğü hızından kaynaklanmaktadır. Fakat bu üstünlük, kullanıcılar açısından diğer alternatiflere göre biraz daha maliyetli olmaktadır.¹⁴⁷

¹⁴³ Elibol, H; Kesici, B, age. s.320.

¹⁴⁴ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.21.

¹⁴⁵ www.wikipedia.org. (Erişim: 13 Kasım 2013).

¹⁴⁶ Akyüzlü, Ö, age. s.41.

¹⁴⁷ Yenipınar, S; Gölcü, H, age. s.83.

2.9.5.Kapıda Ödeme

Sanal mağazalar, kapıda nakit veya kredi kartı ile ödeme seçeneği de sunmaktadır. Müşteri sipariş ettiği ürüne kapıda teslim alırken kargo görevlisine nakit veya kredi kart ile ödeme yapmaktadır. Sanal mağaza firmaları genellikle kapıda ödeme ücreti talep etmektedir.¹⁴⁸

2.9.6.Pos (Point Of Sale) Cihazı

Pos ifadesi, İngilizcedeki “ Point Of Sale” (satış noktası) ifadesinin baş harflerinin kısaltmasından gelmektedir. Pos Cihazı, firmalar tarafından müşterilerinin kredi kartı veya banka kartı kullanarak ödeme yapmasını sağlayan bir cihazdır. Kredi kartı ile yapılan alışverişte iş yerinin Pos Cihazı kredi kartı üzerindeki bilgileri okuyarak, iş yerinin üyesi olduğu bankaya göndermekte ve gerçekleştirilecek işlem için anılan bankadan izin almaktadır.¹⁴⁹

2.9.7.VPOS (Virtual Point Of Sale)

Vpos ifadesi İngilizcedeki “Virtual Point Of Sale” (sanal ödeme noktası) ifadesinden gelmektedir. POS cihazlarının internet üzerinden gerçekleştirilen alışveriş işlemlerinde kullanılan bir türdür. Bu şekilde alışveriş işlemleri on-line olarak müşteri ile firma arasında gerçekleştirilebilmektedir.¹⁵⁰

2.9.8.Elektronik Para

Kişinin elinde bulunan ve elektronik bir araca yüklenmiş olan mali değer veya kişisel fonu temsil eden bir ödeme aracıdır. İnternette kullanılmak üzere geliştirilmiş para birimidir. Bu sistemden yararlanmak isteyenlerce elektronik para hizmeti sunan şirketler tarafından geliştirilen özel yazılımlardan birinin bilgisayara yüklenmesi ve o şirketle bağlantısı olan bir bankada hesap açılması gerekmektedir.

E-ticarette kullanılan ödeme araçlarından bir tanesi elektronik paradır. Elektronik para, kişide bulunan bir elektronik araca yüklenmiş bir mali değer veya kişisel fonu ifade etmek için kullanılmaktadır. Bir diğer tanımlamasıyla elektronik para, fiziki olarak mevcut olmayan, aksine elektronik formdaki bir para değerine sahip dijital değerlerdir. E- para, smart kart üzerine veya kullanıcının bilgisayarına kopyalanabilir. Bu sisteme göre müşteri, bankadaki parası karşılığında internet üzerinde yapacağı alışverişlerde kullanmak üzere elektronik para birimi satın alabilmektedir.¹⁵¹

Elektronik paranın kredi kartlarından en belirgin farkı kredi kartlarında yapılan provizyon ve benzeri bir sorgulama işleminin yapılmamasıdır. Elektronik paraya ödeme yapılabilecek miktar önceden yüklenmiş olduğu için kredi kartlarında olduğu gibi ödeme için

---

¹⁴⁸ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.22.

¹⁴⁹ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.22.

¹⁵⁰ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.22.

¹⁵¹ Kırçova, İ; Öztürk P, age. 43.

gereken miktarda hesap veya kredi limiti olup olmadığının sorgulanması gibi bir duru söz konusu olmamaktadır.

Bunun yanı sıra kredi kartı veya borç kartından yapılan işlemlerin hesaplar arası havale niteliği taşımasına rağmen, elektronik para kişinin cüzdanında taşıdığı nakit paraya eşdeğer olarak kişinin şahsi bilgileri ve yüklenmiş olan mali miktarı içerdiği için havale niteliği taşımamaktadır. Elektronik para kullanıldıkça, yüklenmiş olan değer tükenir ve yeniden yüklenmesi gerekir.¹⁵²

Elektronik para çok çeşitli ticari işlemlerde ödeme olanakları sağlamakla birlikte ödemede yüz yüze olma zorunluluğunu ortadan kaldırmakta ve alışverişle eş zamanlı olarak yapılmasını mümkün kılarak elektronik ticareti geliştirici önemli avantajlar sağlamaktadır. Diğer taraftan elektronik para uygulamalarının etkin bir şekilde çalışabilmesi için güvenlik altyapısının oluşturulması, gerekli hukuki ve kurumsal yapının hazırlanması, para ve mali politikalarla vergilendirme hususlarına ilişkin olarak uluslararası alanda ortak e- para kullanımına uygun sistemlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Fiziksel para dolaşımını ortadan kaldıran elektronik ödeme uygulamalarından birisi olan elektronik para, özellikle küçük meblağlı ticari işlemlerin yapılmasında kullanılmaktadır.¹⁵³

Elektronik paranın nakit para niteliğine tam anlamıyla kavuşabilmesi için “offline” işlerliğine kavuşturularak ödeme anında herhangi bir merkezi bilgisayar ile bağlantı kurmaya gerekliliğinin kaldırılması, kullanımı için özel bir bilgi gerektirmeyecek şekilde işbirliğinin basitleştirilmesi, elektronik para ile yapılan transfer işlemlerinin kötü niyetli 3. kişilerin yasal olmayan yollardan müdahalesine karşı yeterli güvenlik önlemleri alınmış olması gerekir.

Bunun yanında nakit ödemelere oranla kullanımının masraflı olmaması, kişilerin yapmış olduğu özel harcamaların elektronik ortamda tutulan kayıtlarına istemleri dışında ulaşımın engellenmesi, elektronik olarak yüklenen paranın istenildiği kadar küçük meblağlara bölünebilmesi gerekmektedir. Bu şekilde kişiler elektronik para ile anlaşmalı bankaların, sitelerinden veya kendileri gibi elektronik para yazılımını kullanan diğer taraflar ile sanal alışveriş yapabilirler.

Her elektronik paranın bir seri numarası vardır. İnternet üzerinden bir alışveriş yapıldığında belli seri numaralı elektronik paralar alışveriş yapan tarafından, bilgisayarından silinir ve alışveriş yapılan bilgisayara geçer. Elektronik para uygulamasında işlemler gerçekleştirilirken ilgili bankadan bir izin alınması veya herhangi bir kontrol ya da sorgu yapılması söz konusu değildir. Ülkemizde de elektronik para ile ilgili olarak, “Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşlarına İlişkin Usul ve Esasları Belirleyen Kanun” Haziran 2013 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁵⁴

2.9.9.Elektronik Çek

Çek; 5941 Sayılı Kanun ile düzenlenmiştir ve yasal unsurları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir. Bunlar;

-Kanun hükümlerine uygun olarak basılan çek yaprağını,

¹⁵² Akyüzlü, Ö, age. s.38.

¹⁵³ Akyüzlü, Ö, age. s.39.

¹⁵⁴ www.gundem.bugun.com.tr (Erişim: 12 Kasım 2013).

- Hesabın bulunduğu muhatap banka şubesinin adını,
- Kayıtsız şartsız belli bir bedelin ödenmesi için havaleyi,
- Keşide gününü ve keşide yerini,
- Çeki keşide edenin imzasını ve hesap ve vergi numarasını ihtiva eder.¹⁵⁵

Elektronik çek ise, elektronik işlemlerin sağladığı verimlilik, hız ve güvenliği, kağıt çek sistemine ilişkin geleneksel ticari işlem yapısı ile birleştiren yeni bir ödeme aracıdır. Elektronik çek şu ana kadar geliştirilen ödeme araçlarından en güvenilir olanı olarak gösterilmektedir. Kağıt çek sistemi ile hemen hemen aynı şekilde uygulandığı için kağıt çekin elektronik versiyonu olarak da düşünülebilir. Kağıt çekin içerdiği bilgilerle aynı bilgileri içermekte ve aynı yasal çatıda uygulanmakta olan elektronik çek sisteminde işleyiş sırası şu şekilde olmaktadır;

-Çek sahibi herhangi bir elektronik araç kullanarak adını, banka adını, hesap numarasını, alıcı adı ve ödeme miktarı gibi bilgileri yazar ve dijital imzasını atarak çeki keser. Böylece ödemenin yapıldığı kişiye elektronik ortamda çeki verir,

-Çekin alıcısı, elektronik çeki ödemeyi yapan kişinin bankasına onay için gönderir,

-Ödemeyi yapan banka çekin geçerliliğini onayladıktan sonra çek sahibinin hesabını ödeme miktarı kadar borçlandırır.

Elektronik çek, e-ticaret sitelerinin, ödemeleri kredi kartı olmaksızın çek olarak kabul etmesi ve bunu işleyebildikleri bir ödeme sistemidir. Elektronik çek sisteminde, ödemeler banka hesabı bilgilerinde gerekli olanların elektronik ticaret sitesine girilmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Başka bir ifade ile, e-ticaret gerçekleştiren sitelerin ödemeleri çek olarak kabul etmelerini ve işleyebilmelerini sağlayan bir ödeme sistemidir.¹⁵⁶

2.9.10. Banka Kartları

Banka kartları kart sahibinin doğrudan bankadaki cari hesap şeklinde işleyen bir hesabına bağlı olan ve üzerinde ait olduğu bankaya ait bir logo bulunan kartlardır. Banka kartları, ait olunan hesap borçlandırılmak suretiyle ATM' lerde nakit para çekimi, para yatırılması, havale işlemleri, hesap bakiyesinin incelenmesi ve diğer bankacılık hizmetlerinden yararlanmada kullanıldığı gibi POS terminalleri vasıtasıyla doğrudan vadesiz hesaptan ödeme yapmak suretiyle mal veya hizmet alışverişlerinde de kullanılmaktadır.¹⁵⁷

Banka kartları kullanılarak yapılan alışveriş işlemlerinde, ödeme esnasında kart POS makinesinden geçirilirken kart sahibinin şifresini girmesi zorunludur. Şifre girme zorunluluğu güvenliği artırıcı bir unsur olarak, kayıp veya çalıntı durumlarında şifre bilmeksizin kartın hesabından herhangi bir oynama söz konusu olamayacağı için banka kartı ile yapılan alışveriş işlemlerinde en büyük avantajdır.

¹⁵⁵ 20/12/2009 Tarihli, 27438 Sayılı Kanun

¹⁵⁶ Elibol, H; Kesici B, age. s.321.

¹⁵⁷ Akyüzlü, Ö, age. s.36.

Bankalar arası Kart Merkezi'nin banka kartlarına ilişkin olarak yaptığı çalışma sonucunda elde edilen banka kartı kullanımı artış grafiğinden de görülebileceği üzere Türkiye'de 1999 yılında toplam 24.107.323 adet banka kartı kullanılmakta iken, bu rakam 2003 yılında 39.563.457 ye yükselmiştir. 2003 yılı itibariyle bu rakam Türkiye'de kullanılan toplam kredi kartı sayısının yaklaşık olarak iki katına tekabül etmektedir.2013 yılında ise kullanılan kredi kartı sayısı 54 milyon adede kredi kartı ile yapılan alışveriş tutarı ise 332 Milyar TL olmuştur. Banka kartlarında ise alışveriş tutarı 16 Milyar TL olmuştur.¹⁵⁸

Aynı kuruluşun elde ettiği verilere göre Türkiye' de banka kartı kullanılarak yapılan alışveriş hacminin son yıllarda ciddi bir şekilde arttığı gözlenmektedir. İnsanları, nakit ve özellikle bozuk para kullanımı zorunluluğundan kurtaran banka kartları, sağladığı güvenli ortamları müşterilere kullanım kolaylığı ve süratli işlem avantajı sağlamaktadır.

2.10.Elektronik Ticaret İle Değişen Tüketici Alışkanlıkları ve Bu Alışkanlıklara Etki Eden Faktörler

İnternet ortamında tüketici davranışlarına etki eden faktörlerin içerisinde en önemli faktörlerden birisi de kullanıcıların teknoloji kullanımı ve teknolojik gelişmeleri kabulüdür. Teknolojinin kullanılması ve benimsenmesi ile ilgili, ülke düzeyindeki ve işletmeler düzeyindeki genel kabul edilme oranları da farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar ülke içerisindeki kullanıcılar için de geçerlidir.

Eğitimli ve yüksek gelir düzeyine sahip kişilerin, teknolojik yeniliklere daha açık olduğu söylenebilir. Aynı şekilde gelişmiş ülkelerin de teknolojiyi kabulü gelişmemiş ülkelere oranla daha yüksek düzeydedir. Yeni gelişen teknolojiler sayesinde hızla değişen gereksinimler, artan nüfusun bilgiye olan gereksinimi bilgi kullanımını ve bilgi yönetimini ön plana çıkarmıştır. Bu yöndeki değişim tüm dünyada bilgi toplumuna geçiş olarak değerlendirilmektedir.¹⁵⁹

Küreselleşmenin hayatımızı derin ve sarsıcı bir şekilde etkilediği günümüzde, bilimsel araştırmalar sonucu elde edilen bilgiye bağlı olarak büyük bir teknolojik gelişim ve rekabet yaşanmaktadır. Bu teknolojilerden gerektiği şekilde ve amaca uygun olarak faydalanabilmek için bilgiye çok büyük gereksinim duyulmaktadır. İşletmelerde amaca yönelik olarak kullanılabilir bilgilerin toplanması depolanması ve kullanıma sunulması ancak etkin ve verimli bir bilgi yönetimi ile sağlanabilmektedir.

Günümüzde işletmelerde karşılaşılan değişik sorunları çözmek amacıyla ve bilgileri etkin kullanmak için bilişim sistemleri oluşturulmuştur. İşletmeler teknolojik gelişmeler sayesinde teknolojik alt yapılarını oluşturarak, işletme içi ve dışı arasındaki iletişim bilgilerini en etkin şekilde depolayıp kullanımı sağlayarak tüketicileri daha yakından etkileyebilmektedir.¹⁶⁰ Teknolojik ürünler pazarlayan işletmeler, çeşitli yeni pazar araştırma araçları yoluyla, teknolojiyi satın alan ve kullanan müşterilerin satın alma alışkanlıklarını anlayabilmektedirler. Bu yeni yapılan çalışmalar sayesinde, müşterilerinin teknoloji kullanım tiplerine göre bölümlenmesi sağlanmaktadır. Forrester Research, iki önemli teknoloji araştırma yöntemi geliştirmiştir.

¹⁵⁸ www.ekonomihaber7.com, (Erişim: 10 Aralık 2013).

¹⁵⁹ [www.eticaretmag.com/degisen-alisveris./](http://www.eticaretmag.com/degisen-alisveris/). (Erişim: 16 Aralık 2013).

¹⁶⁰ Tekin, M; Ercan, Ç, "Bilgi Çağında Bilgi Toplumuna ve Bilgi Ekonomisi" 2002, s.149. <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/gages/mkl..> (Erişim: 02 Eylül 2013).

Bunlardan birisi olan “Teknoloji Grafiği (Techno graphics)”nde, güdülenme, teknoloji isteği (teknolojiye karşı iyimser mi kötümser mi) ve teknolojiye yatırım yapabilme gücüne göre tüketiciler bölümlendirilmiştir. Teknoloji Grafiği (Techno Graphics), dokuz kategoriye ayırarak tüketicileri incelemiştir.

Bu grupların her biri aşağıdaki özelliklere sahiptir.¹⁶¹

Hızlı İlerleyenler

Bu tüketici grubu, en çok harcama yapan ve yeni teknolojiye ev, ofis veya kendi kullanımları için en erken adapte olan gruptur.

Yeni Çağda Yetişenler

Büyük harcamalar yaparlar, fakat teknolojiye bir aile bilgisayarı vb. gibi ev kullanımları için odaklanırlar.

Maus Patatesleri

Eğlence için online dünyadan çok hoşlanırlar ve en son teknolojik eğlenceler ve interaktif oyunlar için para harcamaktan hiç kaçınmazlar.

Teknolojiye Yönelik Çaba Sarfedenler

Öncelikli olarak başarılı bir kariyer çıkışı için, on-line hizmet sayfalarını araştırarak ve telefonun tuşlarını kullanarak teknolojik hizmetlerden faydalanırlar. Henüz gelirleri düşük fakat bilgisayar sahipliği yüksek olan bir grubu oluştururlar.

Dijital Ümit Vericiler

Sınırlı aile bütçeleri olmasına rağmen, halen yeni teknoloji ile ilgilidirler. Bu gruptakiler, düşük maliyetli bilgisayarlar için en yüksek potansiyel oluşturacak pazarı ifade ederler, kişisel kullanım bilgisayarları 1.000. \$'ın altında uygun alıcı bulurlar.

Küçük Araçlara Meraklılar

Yüksek teknolojik oyuncaklara sahip olmak isterler. Online eğlenceyle çok yakından ilgilidirler, fakat teknolojik eğlenceye harcama yapabilecek çok az nakit paraları vardır.

Ara Bulucular

Kendi işleri için bilgisayar ve teknolojiyi kullanmazlar. Orta yaş üstü tüketicilerdir ve teknoloji kullanımını kendilerinden daha genç olan asistanlarına bırakmışlardır.

---

¹⁶¹ Judge, C.Paul “Are Tech Buyers Different”, Business Week, January 26, 1998, p.65 eserinden ve Data Forrester Research Inc. kaynağından uyarlanmıştır. Alıntı yapılan kaynak, Philip Kotler, “Marketing Management The Millennium Edition”, International Edition, Prentice Hall International Inc.2000, s.171.

Gelenekselciler

Teknoloji kullanımına isteklidirler, fakat bir üst versiyonuna geçiş için yavaşlar ve yeni özellikler ilave edilmesine pek önem vermezler.

Medya Bağımlıları

Eğlenceyle ilgilenirler, fakat onları on line ortamda bulamayabilirler, daha çok televizyon ve diğer medya araçlarını kullanmayı tercih ederler.

Teknolojinin kullanılması ve benimsenmesi ile ilgili olarak herkesin tepkisi birbirinden farklıdır. Oysaki ileri teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerde pazarlama yöneticisi (örneğin web üzerinde sanal bir mağaza açmadan önce) tüketicilerin teknolojiye ilişkin inançlarını dikkatlice değerlendirmelidir. Bu alanda yapılan çalışmalara göre, teknoloji yönündeki eğilimler dört farklı inancı içermektedir:

- Teknolojinin kişi yaşamında esneklik ve kontrol sağladığına inanma (**iyimserlik**),
- Teknolojiyi kullanmada öncü ve lider olma (**yenilikçilik**),
- Teknolojiyi kontrol edilemez olarak algılama, kullanamayacağına inanma ve bundan rahatsız olma (**rahatsızlık**),
- Teknolojinin işi doğru düzgün yaptığından emin olamamak (**güvensizlik**).¹⁶²

Tablo 2.1. Teknoloji Kullanıcıları Arasındaki Farklılıklar;¹⁶³

Kariyer için kullananlar   Aile için kullananlar   Eğlence için kullananlar

Hızlı İlerleyenler	Yeni Çağda Yetişenler	Maus Patatesleri	Yüksek Gelirli
Teknolojiye Yönelik Çaba Sarfedenler	Dijital Ümit Vericiler	Küçük Araçlara Meraklılar	Düşük Gelirli
Ara Bulucular	Gelenekselciler	Medya Bağımlıları	Yüksek Gelirli
Teknolojiye Karşı Olan ve Kabul Etmeyenler			Düşük Gelirli

İnternet ortamında hizmet verecek olan perakende işletmesinin, internet ortamındaki hedef kitlesini belirleyip, teknolojik hizmet ve yeniliklerini de müşteri beklentileri ile örtüşürerek sunması gerekmektedir.

¹⁶² Ural, T; Balıkcıoğlu, B, “ Gençlerin İleri Teknolojiye Dayalı Ürün ve Hizmetleri Kullanmalarında Etkin Faktörler” Öneri Dergisi, Yıl: 12, Sayı:24, Cilt: 6, Haziran 2005, s.127.

¹⁶³ Judge, C.Paul, age. s.171.

Bu doğrultuda hareket eden işletmelerin, teknolojik gelişmeleri takip ederek web sitelerinin interaktif özelliklerini geliştirmeleri sonucunda, sitelerinin daha çok ziyaret edildiği ve tüketicilerin tutum ve davranışlarının da pozitif yönde etkilendiği yapılan araştırmalar sonucunda da görülmüştür.

Fiore ve Jin tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, on-line ortamda oluşturulan görsel imajlı ürünlerde “seçimine izin verilen çeşitli özelliklerin uygun bir şekilde birleştirilmesi” interaktif teknoloji ile sağlandıktan sonra; kullanıcıların on-line ortamdaki bir perakendeci işletmeye geri dönmek için istekliliğinin, satın alma için istekliliğinin ve olası satın alma düşüncelerinin arttığı görülmüştür.¹⁶⁴

Akademik çalışmalar ve endüstrideki uygulamalar, on-line perakendeci bir işletme ya da bir ürün ile ilgili davranışsal ve düşünsel niyetlere değer kazandırmada, interaktif teknoloji seviyesinin pozitif bir etkisi olduğu yönünde fikir birliğindedirler. Bu sebeple, tüketici tutum ve düşüncelerinde önemli bir etki yaratmak istiyorsak, teknoloji ve interaktif teknolojinin yanı sıra, web sitesinin “ faydalı, kolaylık sağlayan ve eğlenceli” müşteri deneyimi yaratacak şekilde tasarlanması da çok büyük önem taşımaktadır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) hazırlıkları kapsamında çalışmalarını yürütmüş olan Bilim ve Teknoloji Özel İhtisas Komisyonu, ülkemizin önündeki fırsatları hızlı ve etkin bir şekilde değerlendirebilmesi için gerekli olan yapısal dönüşüm ile ilgili tespitlerini rapor etmişlerdir. Bu raporlarını da, Dokuzuncu Kalkınma Planı hazırlıkları sırasında değerlendirmek üzere dokümanete etmişlerdir.

Bu amaçla gerekli olan yapısal dönüşüm için ‘araştırma, teknoloji ve yenilikçi toplum kültürünün geliştirilmesi’, ‘teknolojik girişimciliğin özendirilmesi ve desteklenmesi’, gibi belli başlı konular üzerinde önemle durulmuştur.¹⁶⁵ Özel ihtisas komisyonunun oluşturduğu bu raporun sonuçlarının gerçekleşmesi ve takibi için de bir sistem kurulmalı, gelişmemiz yönünde atılan bu önemli adımların, Türkiye’nin teknolojik gelişimi yönünde uygulamaların sürekli kontrol edilmesi sağlanmalıdır.

---

¹⁶⁴ Fiore, A.M, “Influence of Image Interactivity Technology on Approach Responses Towards an Online Retailer” Electronic Networking Applications and Policy, Vol. 13, No:1, 2003, s.38.

¹⁶⁵ Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı Belgesi, Ankara 2001, s.70.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ELEKTRONİK TİCARETİN HUKUKİ OLARAK İNCELENMESİ

E-ticaretin yeni bir kavram olarak ortaya çıkmasından bu yana, gerek teorik açıdan yapılan çalışmalarda gerekse e-ticaret uygulamalarında görülmektedir ki, e-ticaretin gelişimi (beklenen faydaları ile birlikte) güvenli bir altyapının varlığını gerektirmektedir. E-ticaretin güvenlik altyapısının en önemli yönü hukuki altyapıdır. Hukuki altyapının oluşturulması çalışmaları, günümüzde “yeni hukuk kuralları”nın oluşturulup oluşturulmaması gerektiği tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Tartışmalar göstermiştir ki; mevcut hukuk kuralları e-ticarete de uygulanmalıdır ve uygulanabilir, ancak mevcut kurallarda e-ticareti kapsayacak şekilde bir takım düzenlemeler yapılması kaçınılmazdır. Bu gereklilik ise dolaysız e-ticarete kendini şiddetle hissettirmektedir.¹⁶⁶

E-ticarete hukuki altyapı gereksinimini karşılayacak düzenlemeler bu çalışmada mevcut hukuk kuralları baz alınarak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmelerden elde edilen sonuçlar ise; gerek kamu hukuku alanında gerekse özel hukuk alanında yeterli ve gerekli altyapının var olduğunu fakat bazı hükümlerin eklenmesi gerektiğini göstermiştir. Türkiye’de bu konuda atılan en önemli adım Borçlar Kanunu ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda değişiklikler yapan 5070 Sayılı “Elektronik İmza Kanunu”nun kabulü ile yaşanmıştır.

E-ticaretin hukuki altyapısının oluşturulması zaman alıcı çalışmaları beraberinde getirmiştir ve bu konuda çalışmalar devam etmektedir. “İnternet”in ve dolaylı olarak e-ticaretin dinamik bir yapıya sahip olması, zaman içinde ihtiyaçların değişmesine ve şekillenmesine neden olabilecektir. Bu nedenle, yeni ihtiyaçlar yeni hukuki düzenlemeler gerektirebileceğinden, oluşturulan kuralların esnek ve güncel olması gerekmektedir.

3.1.Elektronik Ticaretin Kamu Hukuku ve Özel Hukuk İle İlişkisi

Hukuk düzeni iki büyük alana ayrılmaktadır. Bu alanlardan biri kamu hukuku, diğeri ise özel hukuktur. Bu ayırımdan baz alınarak, elektronik ticarete hukuki altyapı gereksinimi çerçevesinde, elektronik ticaret ile hukuk dalları arasındaki ilişkinin belirlenmesi mümkündür. E-ticaret yürürlükteki mevzuat açısından konunun farklı yönleri bakımından oldukça değişik bir görünüm arz etmektedir. Dünyada uygulanan hukuk sistemlerinin elektronik ticaretin önemli öğelerinin düzenlenmesi bakımından yetersiz olduğu anlaşılmakla beraber, birçok yönlerine çözüm getirecek hükümleri bulundurduğu da görülmektedir. E-ticarete çözüm getirecek hükümlerin birçoğu özel hukuk alanındadır. Ancak bu hükümlerin elektronik ticarete tatbiki zaman alacak ve ciddi yorum tartışmalarına yol açabilecektir.¹⁶⁷

Özellikle İnternet sujeleri arasındaki özel hukuk ilişkileri büyük ölçüde akdi ilişkiler olduğu için bunların mevcut hükümlerle düzenlenme olanağı mümkündür. Ancak her konunun hukuki düzenlenmesinde olduğu gibi akit dışı sorumluluğunun mevzuata getirilecek hükümler ile ele alınması sorumluluk hukuku açısından önemlidir.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Organ, A; Karadağ N.C, “İşletmecilik Açısından Elektronik Ticaret ve Hukuki Altyapısı” PAÜ Makaleler, Denizli 2011, s. 102.

¹⁶⁷ Organ, A; Karadağ, N.C, age.87.

¹⁶⁸ Organ, A; Karadağ N.C, age. s. 87-88.

Mevzuat özellikle kamu hukuku alanında yetersiz kalmaktadır ve ciddi sorunlarda bu alanda ortaya çıkabilir. E-ticaret ile kamu hukuku arasındaki ilişki aslında doğrudan değil dolaylı bir ilişkidir. Çünkü kamu hukuku daha çok, elektronik ticarete temel teşkil eden İnternet, bilgi üretimi, her alanda özgürlüğün oluşturulması ve sağlanan özgürlüklerin hangi durumlar ve eylemler karşısında kısıtlanabileceği, uluslararası yetkilerin belirlenmesi gibi hukuki altyapı ile ilgili düzenlemeleri yapmaktadır. Doğrudan ilişkisi ise, elektronik ticarete olmazsa olmaz kurumların oluşturulması ve vergilendirme alanlarında ortaya çıkmaktadır.

E-ticaret toplumsal ve ekonomik yaşamın bir parçası haline geldiğinden, gerek kamu hukuku, gerekse özel hukuk açısından elektronik ticaretle ilgili hukuki kuralların oluşturulması gereği kaçınılmazdır.¹⁶⁹

3.1.1.Elektronik Ticaretin Kamu Hukuku İle İlişkisi

Kamu hukuku, kişinin devletle ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarla ilişkisini, devlet ve diğer bir devlet arasındaki ilişkileri düzenlemektedir.¹⁷⁰ E-ticaret ilişkiye giren taraflar açısından değerlendirildiğinde, vatandaş ile devlet arasında ve işletme ile devlet arasında geçen elektronik ilişkiler daha çok kamu hukukunun düzenleme alanına girmekte olduğundan elektronik devlet (idare) ile yakından ilgilidir.

E-ticaret tarafların her birinin yeterli teknolojik donanıma ve bunun da ötesinde teknik yapılanmanın gerektirdiği idari, ekonomik, kültürel, sosyal yaklaşımlara göre örgütlenmesini gerektirir. Devletin elektronik altyapısını ise ancak elektronik devlet kavramı ile açıklamak mümkündür. Kamu idaresi ile işletmeler arasında; dilekçe verilmesi, kamu ihalelerine girilmesi, vergilerin ödenmesi, çeşitli izinlerin elektronik ortamda verilmesi, izlenmesi, denetlenmesi ve düzenlenmesi, sosyal güvenlik hizmetleri, gümrükleme, onay kurumları vb. konular çerçevesinde girilen ilişkiler kamu hukuku tarafından düzenlenmektedir. E-ticaretin kamu hukuku boyutunu, kamu hukukunun alt dalları çerçevesinde değerlendirmek konunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı görülmektedir. Aşağıda bu açıklamalara yer verilecektir.

3.1.1.1.Anayasa Hukuku ve Elektronik Ticaret

Anayasa hukuku, devletin organizasyonunu (şeklini, yapısını, organlarını ve işleyişini) ve birbiri ile olan ilişkilerini, kişilerin hak ve özgürlüklerini, kişilerin devlet karşısındaki durumunu düzenleyen bir kamu hukuku dalıdır.¹⁷¹

Anayasa toplum düzeninin çerçeve kurallarını düzenler, ancak anayasa düzeninin öyle temel kuruluşları, hak ve ödev kuralları vardır ki, bunların, çağdaş uygarlığın gereklerine aykırı hükümlere bağlanması düzenin bütününe sarsabilir.¹⁷² Bu nedenle günümüz koşullarında önemi gittikçe artan e-ticaret ortamın gereklerine uygun düzenlemelerin anayasalarda yer alması kaçınılmazdır.

¹⁶⁹ Organ A, Karadağ N.C, age. s.88.

¹⁷⁰ Öztan, B, "Medeni Hukuk'un Temel Kavramları" Turhan Kitabevi, Ankara 1998, s.27.

¹⁷¹ Öztan, B, s.29.

¹⁷² Gülsoy, M. T. "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Ölçü-Norm ve Siyasal Alanın Sınırı Olarak Başlangıç İlkeleri", İndirilme Tarihi: 03.10.2011, URL: <http://www.jura.uni-sb.de/turkish/TGuelsoy.html>.

İnternet, işletmeler tarafından üretilen ürünlerin (somut veya soyut mallar biçiminde) serbestçe tanıtılabildiği, satılabildiği ve aktarıldığı sanal bir ortamdır. Dolayısıyla bu somut ve özellikle soyut mal şeklindeki bilgilerin serbestçe üretilmesi ve aktarılması için; ifade özgürlüğü, kişisel ve kurumsal bilgilere erişim özgürlüğü, haberleşme özgürlüğü, bilim ve sanat özgürlüğü ve özel hayatın ve kişisel verilerin korunması gibi kişilerin hak ve özgürlükleri içerisinde yer alan konuların anayasal güvence altına alınması gerekmektedir.¹⁷³

E-ticarette önemle üzerinde durulan konu özel hayatın ve kişisel verilerin korunmasıdır. Kişisel veri, belirli bir bireye ait bilgileri veya bir bireyin kimliğini belirlemeye elverişli bütün bilgileri ifade etmektedir. Bu bilgilerin elektronik ortamda toplanması, kaydedilmesi, düzenlenmesi, değiştirilmesi, açıklanması ve silinmesine karşı alınacak hukuki tedbirler temel haklar ve kişi hürriyetinin korunması açısından önemlidir. Özel hayatın dokunulmazlığı ancak kişisel verilerin korunması ile sağlanabilir. Anayasalar ise bu konuda çerçeve kuralları belirler. Diğer hukuk dalları ise detayları tartışır. Dünyada bu konuda özel kanunlar çıkaran ülkeler olduğu gibi, bunu özel sektörün oto kontrol kuralları ile sağlamaya çalışan ülkeler de (ABD ve Kanada gibi) mevcuttur. Ancak her iki önlemin birlikte alınması elektronik ticarette güvenin sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.¹⁷⁴

Türkiye’de, 1981 Anayasasının “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlığını taşıyan ikinci bölümünde yukarıda belirtilen hususlarla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Başka bir deyişle, Türkiye’de e-ticarette büyük öneme sahip özel hayatın ve kişisel verilerin korunması anayasal güvence altındadır. Bu nedenle, belirtilen hususlarda e-ticaret için gerekli hukuki altyapının anayasal boyutta mevcut olduğu söylenebilir.¹⁷⁵

Anayasanın “Haberleşme Hürriyeti” başlığını taşıyan 22. maddesinin (Değişik: 03/10/2001-4709/7 md.) ilk fıkrasına göre “Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır”. İnternet modern bir haberleşme aracıdır. İnternet üzerinden gönderilen elektronik postanın bütün olarak, kimsenin eline geçmeden iletilen kişinin eline geçmesinin sağlanması ve gönderen kişinin kimliğinden emin olunması için şifreleme teknikleri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Her ne kadar anayasada haberleşme hürriyetine yer verilmişse de, ilgili maddede belirtilen “haberleşmenin gizliliği” şifrelemeden alınacak başarılı sonuçlara bağlı olacaktır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, benzer riskler geleneksel haberleşme araçlarında da söz konusu olabilecektir.¹⁷⁶

Anayasanın 25. maddesinde düzenlenen “düşünce ve kanaat hürriyeti”, 26. maddesinde düzenlenen “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti”, 27. maddesinde düzenlenen “bilim ve sanat hürriyeti”, 28. maddesinde düzenlenen “basın hürriyeti”; “haber ve düşünceleri yayma araçlarından biri” olarak İnternet’e gerekli anayasal zemini sağlamıştır. Bu hükümlere göre, kişiler düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir ve düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama, yayma ve satma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsamaktadır.

¹⁷³ Organ A; Karadağ, N.C, s.89.

¹⁷⁴ Arıkan, A. S, “Dünyada ve Türkiye’de Elektronik Ticaret Çalışmalarına Hukuki Bir Yaklaşım”, Ankara: İGEME Raporu. Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi, İndirilme Tarihi: 06.01.2003 URL: <http://www.c4group.net/ivhp/sibersucsozlesmesi.php>

¹⁷⁵ Organ A; Karadağ, N.C, s.89.

¹⁷⁶ Organ A, Karadağ, N.C, s.90.

Yine aynı şekilde herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Eğer İnternet basın olarak değerlendirilirse, anayasanın bu maddelerine göre İnternet'e sansür konulması mümkün değildir. Ayrıca böyle bir düzenleme İnternet'in doğasına aykırıdır.¹⁷⁷

3.1.1.2. İdare Hukuku ve Elektronik Ticaret

İdare hukuku, devlet idaresinin teşkilat ve işleyişini, kişilerin idare ile olan ilişkilerini, kamu hizmetlerinin görülmesini düzenleyen kamu hukuku dalıdır. Kelime olarak idare, idari işleri gören örgütü ifade ettiği gibi, bu örgütün yaptığı kamusal hizmet ve faaliyetleri belirlemek üzere de kullanılmaktadır. Örgüt olarak idare, devletin yasama ve yargılama uğraşları dışında kalan kamu hizmetlerini yerine getirmekle görevli olan organdır. İşte bu organların kurulması, kurulan organların faaliyeti için gerekli personelin sağlanması, kamu hizmetlerinin görülmesi için gerekli hukuksal işlemlerin yapılması ve bütün bu işlere elverişli taşınır ve taşınmaz malların ve diğer malzemelerin elde edilmesi ve harcanması gibi kamusal nitelikli işler idare hukukunun konusunu teşkil eder.¹⁷⁸

Kamu idaresinde asıl olan hukuka bağlılıktır. Bu nedenle örgüt içinde yeni birimlerin oluşturulması, görev ve yetkilerinin belirlenmesi, personelin sağlanması gibi değişiklikler kanunla yapılır. Güvenli bir elektronik ticaret için elektronik noterin, onay kurumunun mutlaka oluşturulması gereklidir. Eğer onay kurumları kamu idaresi bünyesinde oluşturulacaksa, idari yapılanmada yerini alacaktır. Hukuka bağlılık ilkesinden hareketle onay kurumlarının oluşturulması, görev tanımlamalarının yapılması, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi ve hangi kamu birimine bağlı olacağının tespit edilmesi ancak kanunla yapılabilir ve bu idare hukukunu ilgilendiren bir konudur. Eğer onay kurumları özel sektör işletmeleri olacaksa, denetiminin kamu idaresinde görevli bir birim tarafından yapılıp yapılmayacağı belirlenmeli, aksi halde hukukun kontrolü altında yaptıkları iş ve hizmetlerde güven ve doğruluğu ön plana çıkarmaları sağlanmalıdır. İdare hukuku ile elektronik ticareti birbirine bağlayan bir başka konu ise kamu ihaleleridir. Kamu ihaleleri ile ilgili kanunlarda gerekli düzenlemelerin yapılarak; ihalelerin elektronik ortamda duyurulması, kişi ya da kuruluşların ihaleye bu ortamda katılması, gerekli belge ve şartların elektronik ortamda iletilmesi ve yerine getirilmesi (teminat mektuplarının verilmesi gibi), ihale sonuçlarının açıklanması, kesin sözleşmenin düzenlenmesi, eğer mümkünse alınacak mal ya da hizmetin elektronik ortamda alınması sağlanmalıdır.¹⁷⁹

Bir başka nokta ise, kamu idarelerinin yapacağı tebligatlarla ilgilidir. Aynı zamanda usul hukukuna giren bu konuda 2011 yılında yapılan değişiklikle tebligatın elektronik ortamda iletilmesi ve yasal geçerliliğinin kabulü sağlanmıştır. Bu hususta Elektronik Tebligat Yönetmeliği yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁸⁰ Bu yönetmelik ile elektronik ortamda yapılacak tebligatlara ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Yine Türkiye'de Tebligat Kanununda, "Kazai merciler, genel ve katma bütçeli daireler, belediyeler, köy hükmi şahsiyetleri, barolar ve noterler tarafından yapılacak bilcümle tebligat, bu Kanun hükümleri dairesinde Posta Telgraf ve Telefon İşletmesi veya memur vasıtasıyla yapılır" hükmüne yer vermiştir.¹⁸¹

¹⁷⁷Organ A, Karadağ, N.C, age. s.91.

¹⁷⁸Bilge, N. "Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel İlkeleri" Ankara: Turhan Kitabevi, Ankara 1990, s.151.

¹⁷⁹Organ A, Karadağ, N.C, age. s.91.

¹⁸⁰R.G. 19.01.2013 tarih, Sayı: 28533.

¹⁸¹7201 sayılı Tebligat Kanunu, Madde:1.

Bu maddeye göre “posta ve telefon işletmesi vasıtasıyla tebligat yapılması” hükmünün, Telekom altyapısını kullanan İnternet üzerinden gönderilen elektronik postayı kapsayıp kapsamadığı açıklığa kavuşturulmalı, aksi halde tebligatın “tebligat yapılacak kişinin elektronik posta adresine” yapılabileceğini belirten hükmü eklemek gerekmektedir. Bu sayede yapılacak tüm tebligatlar “bilinen adrese tebligat” niteliğine bürünebilir.

3.1.1.3.Ceza Hukuku ve Elektronik Ticaret

Hukuk düzeni yaptırımlarla desteklenmektedir. Kural koymakla birlikte bu kurallara toplumun uymasını sağlamak ve uymayanları cezalandırmak bu düzenin bir parçasıdır. Ancak cezaların önceden çıkarılacak kanunlarla belirlenmesi gereklidir. Bu anlamda “kanunsuz suç ve ceza olmaz” prensibinden hareket edilmelidir.¹⁸²

Bilgisayar, İnternet, elektronik ticaret günlük hayatın bir parçası haline geldikçe suç ve ceza kavramının bir başka yönü ortaya çıkmıştır: Bilişim suçları. Avrupa Ekonomik Topluluğu Uzmanlar Komisyonu’nun Mayıs 1983 tarihinde Paris Toplantısı’nda bilişim suçları, “Bilgileri otomatik işleme tabi tutan veya verilerin nakline yarayan bir sistemde gayri kanuni, gayri ahlaki veya yetki dışı gerçekleştirilen her türlü davranış” olarak tanımlanmıştır.¹⁸³

Teknoloji suç toplumuna, gerek suçların işlenmesinde kolaylık, gerekse suçun konusu olabilecek objelerde çeşitlilik ve insanların birçok aktivitelerini elektronik ortam üzerine aktarması ile geniş bir platformda birçok hukuki yararın ihlal edilmesine açık bir ortam yaratılmasına neden olmuştur. Bilişim suçları, daha önceleri kanunlar tarafından suç olarak kabul edilmiş fiillerin sanal ortama yansıyan karakteri ile farklı bir formda işlenmesi ve daha önce suç olarak yaratılmamış bu ortamın karakteristiğe has bir takım ihlallerin bir bütünüdür.¹⁸⁴

Bilişim suçları uluslararası platformda veri suçları, ağ suçları, erişim suçları ve ilgili suçlar şeklinde ayrıma tabi tutulmaktadır. Veri suçları; verilere müdahale edilmesi, verilerin değiştirilmesi ve veri hırsızlığından, ağ suçları; ağ engellemesi ve ağ sabotajından, erişim suçları; yetkisiz erişim ve virüs yayımından, ilgili suçlar ise; suça iştirak ve yardım, dolandırıcılık ve sahtekarlık suçlarından oluşmaktadır.¹⁸⁵

Yeni oluşan bu ortamda suç unsuru taşıyan faaliyetlerin “suç” olarak nitelendirilmesi ve yaptırıma tabi olması ancak ceza kanunlarında suç ve cezaların açıkça belirtilmesini gerektirir. Bu nedenle bilişim suçlarının neler olduğu, hangi faaliyetlerin suç unsuru (kasıt ve ağır kusur veya kusur) taşıdığı belirlenmesi ve hangi suça hangi cezanın verileceğinin ceza kanunlarıyla hükme bağlanması şarttır. Aksi halde “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesine göre, sanal ortamda işlenen suçların cezalandırılmasından söz edilemez. Bu nedenle, sanal ortamda asayişin sağlanması ceza hukuku kurallarının oluşturulmasına bağlıdır.¹⁸⁶

¹⁸² Organ A; Karadağ, N.C, age. 92.

¹⁸³ Özel, C. “Bilişim Suçları İle İletişim Faaliyetleri Yönünden Türk Ceza Kanun Tasarısı”, İndirilme Tarihi: 11.10.2011, URL:http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/bilimsuclari_TCKtasarisi.htm

¹⁸⁴ Beceni, Y. (2003). “Siber Suçlar”, İndirilme Tarihi: 07.08.2011, URL: <http://hukukcu.com/modules/smartsection/item.php?itemid=83>.

¹⁸⁵ Uçkan&Beceni, <http://bilisimsurasi.org.tr/listeler/tbs-hukuk/Feb/0024html>, İndirilme tarihi (11 Kasım 2003.).

¹⁸⁶ Organ A; Karadağ, N.C, age. s.92.

Ceza hukuku ile ilgili önemli bir sorun da, suçun işlendiği yerin tespit edilmesindeki zorluktur. Mevzuat hükümlerine göre suçun işlendiği yer Mahkemeleri, kovuşturma yapmaya yetkilidir. Oysa elektronik ortamda işlenen suçların yerin belirlenmesi mümkün olamamaktadır. Suçun işlendiği yerin belirlenememesi, beraberinde yabancı ülkede işlenen suçlarla ilgili suçluların iadesi, adli yardım gibi konuların çözümünü de zorlaştırmaktadır. Bu sorunun çözümü ancak ülkelerin ortaklaşa yapacağı çalışmalar ile mümkün görünmektedir.¹⁸⁷

3.1.1.4.Uluslararası Hukuk ve Elektronik Ticaret

Bu hukuk dalı, bir devletin diğer devletler ile veya uluslararası kuruluşların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenler.¹⁸⁸ Uluslararası hukuk, kaynak olarak yazılı metinlerden çok uluslararası geleneklere dayanmaktadır. Her ne kadar, bu alanda karşılıklı veya çok taraflı anlaşmalar yapılsa da, devletlerin karşılıklı ilişkilerinin tamamını kavramaktan uzaktır. E-ticarette bu ilişkiler daha da karmaşık hale gelmektedir.¹⁸⁹

E-ticaret ülkelerin egemenlik yetkilerinin sınırlarının yeniden ele alınmasını gerektirmektedir. Ülkelerin egemenlik yetkilerinin sınırını üç yüz yıl önce ortaya koyan Westphalia Sözleşmesi'nin ve yüzyılın başında Montevideo Konvansiyonu'nun oluşturduğu ortak anlayış çerçevesinde şekillenen ilkeler, geleneksel anlamda devletin egemenlik alanının sınırlarını (ülkenin coğrafi sınırları ve vatandaşlık kriteri) çizmektedir.¹⁹⁰ Ancak bu sınırlar elektronik ticarete anlamını yitirmektedir. Devletler sanal ortamda kendi vatandaşlarını ve işletmelerini tespit etmekte zorlanacağı gibi, coğrafi sınırların sanal ortamda çizilmesi mümkün olmayacaktır.¹⁹¹

E-ticaretin belirli coğrafi sınırlar ile sınırlandırılmaması uluslararası hukuk alanının elektronik ticaret açısından ayrı bir önem taşımasına neden olmuştur. Çünkü e-ticarette ilgili olarak yapılacak her yasal düzenlemenin uluslararası uyumu şarttır. Bu durum gerek ülkeleri, gerek uluslararası kuruluşları birbirine yaklaştırmıştır. Ülkeler iç hukuklarında düzenlemeye giderken, üyesi oldukları veya fikir birliğine vardıkları uluslararası kuruluşların tavsiye kararları doğrultusunda hareket etmekte ve ortak davranış biçimleri geliştirmeye çalışmaktadır. Geliştirilmeye çalışılan hukuksal düzenlemelerin henüz olgunluk aşamasına ulaşmadığı göz önüne alınacak olursa, ülkelerin her türlü belgeye koşulsuz şartsız uymaları tavsiye edilmemektedir.¹⁹² Ancak ülkelerin tek başına hareket ettikleri taktirde ortaya çıkacak sorunlar düşünülürse bir yol göstericinin varlığı tercih edilecektir.

Ülkelerin farklı hukuk sistemlerine sahip olması ve aralarında farklılıkların bulunması evrensel düzeyde yeknesak kuralların oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Hukuki açıdan yeknesak kurallar iki yöntemle oluşturulabilir: Bunlardan ilki, uluslararası kuruluşların, devletlerin ulusal düzenlemelerini yaparken örnek alabilecekleri “model kanunlar” hazırlamalarıdır. UNCITRAL tarafından hazırlanan “Elektronik İmzalar Model Kanunu” ve “Elektronik Ticaret Model Kanunu” buna örnek olarak verilebilir.

¹⁸⁷ Akyüzlü, age, s.59.

¹⁸⁸ Bilge, N, s.175.

¹⁸⁹ Organ A; Karadağ, N.C, age. s.94.

¹⁹⁰ Organ, A; Karadağ, N.C, age. s.94.

¹⁹¹ Uçkan&Beceni, <http://bilisimsurasi.org.tr/listeler/tbs-hukuk/Feb/0024html>, İndirilme tarihi, 11.01.2003.

¹⁹² Uçkan & Beceni, <http://www.bilisimsurasi.org.tr/listeler/tbs-hukuk/Feb/0024.html>, indirilme tarihi: 11.01.2003.

İkinci yöntem ise, konu ile ilgili uluslararası sözleşmelerin hazırlanmasıdır. Buna örnek olarak Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi ve Kişisel Verilerin Korunması Sözleşmesi verilebilir.¹⁹³ Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi AB'ye üye ve bu belgeyi imza eden diğer ülkelerin, toplumun bilişim suçlarına karşı korunması için atılacak diğer adımlarla birlikte gerekli mevzuatın kabul edilmesi ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi yollarıyla ortak bir cezai politikanın öncelikli olarak kabul edilmesi amacıyla yapılmıştır. Kişisel Verilerin Korunması Sözleşmesi'nde ise, kişisel verilerin korunması amacıyla oluşturulan temel ilkeler belirtilmiştir.¹⁹⁴

Yine aynı şekilde, İnternet aracılığıyla elektronik ticarete katılabilmek için telekomünikasyon altyapısına giriş konusunda 1996 yılında imzalanan WTO Bilgi Teknolojisi Anlaşması, 1997 yılı içinde WTO Hizmetler Ticareti Konseyi bünyesinde yürütülen müzakereler sonucunda temel telekomünikasyon hizmetlerine ilişkin üye ülkelerin pazara giriş, ulusal muamele ve düzenleyici ilkeler konusunda sunmuş oldukları taahhütler ve GATS'ın Telekomünikasyon Eki'ndeki hükümler bu düzenlemelere örnek olarak verilebilmektedir.¹⁹⁵

Bugün ülkelerin elektronik ticaretin hukuki zeminin oluşturulmasında tek başlarına hareket etmedikleri görülmektedir. Uluslararası kuruluşlar elektronik ticaretle ilgili kuralları titizlikle hazırlamaktadır. Birçok devlette bu kuralları temel alarak kendi ulusal mevzuatlarını düzenlemektedir. Ancak her ortamda olduğu gibi, bu kurallara uyum göstermek istemeyecek ülkeler de çıkacaktır ve uyum için zorlanamayacaktır. Çünkü ülkelerin genel kabul görmüş uluslararası kuralları uygulamamaları halinde yaptırım uygulayacak bir merci yoktur. Ancak ülkeler birbirlerine ticari ilişkilerin kesilmesi vb. şekilde bir yaptırım uygulayabilecektir. Bu yaptırımların sanal ortamda uygulanması ve doğru adrese gitmesi ise zor görülmektedir. Bu durumda elektronik ticaretle ilgili hukuk kurallarının ne derece uluslararası olduğu tartışılacak bir konudur.¹⁹⁶

İnternet'in uluslararası kurallarını sadece bir kısım ülkelerin kabul etmesi ve diğerlerinin buna zorlanamaması elektronik ticaretin ve "İnternet asayişinin" geleceğini tehdit edecektir ve gerçekleşmesi muhtemel yasa dışı her türlü faaliyet, kanunlarında esneklik ve boşluklar bulunan bu ülkelere kaymış olacaktır. Türkiye'de de elektronik ticaretle ilgili hukuki düzenlemeler yapılırken, ulusal menfaatler ihmal edilmeksizin; gerek uluslararası kuruluşların, gerek AB'ye karşı hukuki uyum sorumlulukları göz önüne alınarak AB'nin yaptığı çalışmaların, gerekse diğer devletlerin yaptıkları düzenlemelerin dikkate alındığı bilinmektedir.

3.1.1.5.Yargılama Hukuku ve Elektronik Ticaret

Yargılama hukuku, devletin yargı kudretini temsil eden yargı mercilerinin (mahkemelerin) izleyecekleri yöntemleri düzenleyen hukuk dalıdır. Mahkemeler devletin egemenlik hakkını kullanan birimlerdir ve mahkemelerle kişiler eşit durumda olmadıklarından kamu hukuku alanına girmektedir.¹⁹⁷ Yargılama hukuku; medeni yargılama hukuku (hukuk yargılaması), ceza yargılama hukuku ve idare yargısını da bünyesinde taşımaktadır.

¹⁹³ Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi <http://www.ankarabarsu.org.tr/sibersucsozlesmesi.php>, (Erişim: 08 Aralık 2013).

¹⁹⁴ Organ A; Karadağ, N.C, age. s.95.

¹⁹⁵ Yörük, A, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupe/ues/yoruk.htm>; (Erişim: 06 Aralık 2013).

¹⁹⁶ Er, C, "E-Ticaret Ne Derece Uluslararası?," (Erişim:02 Mart 2002). URL: <http://www.turkhukuk sitesi.com>.

¹⁹⁷ Bilge, N, s.161.

Medeni yargılama hukuku, kişilerin özel hukuk ilişkilerinde düştükleri uyuşmazlıkların çözülmesi ile ilgili düzenlemeleri yapar. Bir hukuk davasının nerede, nasıl açılacağı, iddia ve savunmanın nasıl yapılacağı, iddia ve savunmayı ispat bakımından hangi delillerin nasıl getirileceği gibi konular kanunla düzenlenmektedir. Ceza yargılama hukuku, suçları, suçları kovuşturmak ve gerekirse cezalandırmak konusunda adalet mercilerince uyulacak kuralları düzenler. Ceza, devlet tarafından verildiğine göre, davanın da onun adına açılması gerekir ki bu işle savcılık makamı görevlendirilmiştir. İdare yargısı ise, yargı denetimine açık olan kamu idarelerinin yapmış olduğu iş ve eylemlerden dolayı ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü ile ilgili düzenlemeleri yapmaktadır.¹⁹⁸

E-ticarette uyuşmazlıkla ilgili sorunlar konunun özellikle uluslararası boyutundan kaynaklanmaktadır. E-ticarette uyuşmazlığa düşen taraflar aynı ülkede ya da farklı ülkelerde bulunabilir. Bu durumda davanın hangi ülkede ve hangi mahkemede açılacağı ve hangi ülke hukukunun uygulanacağı sorusu akla gelecektir. Bu durumda “yargılama yetkisi”nin açıklığa kavuşturulmuş olması gerekmektedir. Yargılama yetkisi, hangi mahkemenin yargılama yapacağını ve karar vereceğini saptamaktadır. Eğer taraflar aynı ülkede bulunuyorsa, o ülke kanunları uygulanır ve o ülke mahkemeleri davayı görür. Bu konuda çıkacak uyuşmazlıklar yargılama hukuku tarafından düzenlenir. Ancak taraflar farklı ülkelerde ise sorun biraz daha karmaşık hale gelecektir ve “yabancılık unsuru” devreye gireceğinden ihtilaflar devletler özel hukuku hükümleri çerçevesinde çözülecektir.¹⁹⁹

3.1.1.6.Vergi Hukuku ve Elektronik Ticaret

Dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler e-ticaretin kavramının ortaya çıkmasına ve artan hızda yaygınlaşmasına neden olmakta iken, bu gelişmeye paralel olarak özellikle uluslararası ticari işlemlere uygulanacak vergi politikalarında bir takım sorunlar ortaya çıkmıştır. Uluslararası arenada OECD ve ABD gibi bir takım ülke ve organizasyonlar, elektronik ticaretin vergilendirilmesinin geleneksel ticaretin vergilendirilmesine göre herhangi bir farklılık içermemesi gerektiğini savunmaktadır.²⁰⁰

Buna göre, genel kabul görmüş vergilendirme ilkeleri olan tarafsızlık, sadelik, basitlik, etkinlik esneklik ve çifte vergilendirmenin önlenmesi gibi ilkelerin elektronik ticaret için geçerli olmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte e-ticarete yeni, spesifik ve ayırıcı niteliğe sahip olacak vergiler uygulanmayacaktır. Tüm bu görüşlere rağmen sanal dünyada, özellikle internet üzerinden yapılan ticari işlemlerde uluslararası sınır kavramının anlamını yitirmesi sonucu dünyanın “global köy” haline gelmesi, ülkeleri vergilendirme konusunda kaçınılmaz birtakım sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. E-ticaretin vergilendirilmesi konusunda benimsenecek yaklaşımın ana ilkeleri konusunda ülkelerin kimi farklı öncelikleri olmakla birlikte temelde en azından gelişmiş ülkeler arasında görüş birliğinin oluştuğu söylenebilir.²⁰¹

¹⁹⁸ Organ A; Karadağ N.C, age. s.96.

¹⁹⁹ Organ A; Karadağ, N.C, age. s.96.

²⁰⁰ Akyüzlü, age. s.89.

²⁰¹ Cangir, N, “Elektronik Ticaretin ya da İnternetin Vergilendirilmesi- II”, Yaklaşım Dergisi, Sayı:70, s.56.

Özellikle dijital ürünlerin, gayri maddi niteliği dolayısıyla dünyanın herhangi bir noktasında bulunan bir bilgisayardan başka bir bilgisayara elektronik ağlar üzerinden indirilebilmesi, bu ürünlere ilişkin olarak yapılan ticari işlemlerde vergilendirmenin hangi kurallara tabi olacağı ve ne şekilde kayıt altında tutulacağı konusunda soru işaretlerine neden olmaktadır.²⁰²

Elektronik alanda yapılan ticari işlemlerin vergilendirilmesine ilişkin genel olarak dört farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi elektronik ticarete, elektronik ortamda transfer edilen bilgiyi esas alan ve “bit vergisi” denilen yeni bir tür verginin uygulanmasına ilişkin olan görüştür. Bit vergisi uygulamasında elektronik ortamda transfer edilen verinin hacmi esas alınmakta dolayısı ile vergi matrahını gönderilen verinin boyutu oluşturmaktadır. Bu görüş, ticari işleme konu mal ve hizmetin kendisinden ziyade işlem sırasında kullanılan ticari mahiyetli olsun olmasın her türlü veriyi aynı oranda vergilendireceğinden eleştiri almaktadır.²⁰³

Diğer bir görüş vergilendirmenin, ek vergi kanunları çıkarılmaksızın doğrudan mevcut düzenlemeler üzerinden yapılması yönünde olmuştur. Bu görüş de elektronik vasıtalarla sadece fiziki ürün ticareti yapıldığında daha etkili olabilmekte, söz konusu ürün dijital olduğu zaman gerek mevcut kanunlarla takibatının ve denetiminin yapılmasında karşılaşılabilecek zorluklar gerekse vergi mükelleflerine vergiden kaçınma fırsatı tanıyabileceğinden dolayı genel kabul görmektedir.

Üçüncü değerlendirme, elektronik ortamın serbest ticaret alanı olarak değerlendirilmesi ve dolayısı ile vergilendirilmemesi olup, geleneksel yollarla ticaret yapan firmalar açısından rekabet eşitsizliği yaratacağı ve vergilendirmenin tarafsızlık ilkesine aykırı düşeceği gerekçesiyle eleştiri görmektedir. Bugün geline nokta, dolaysız vergilerinin ikamet devletine, diğer bir deyişle elektronik ticaret ihracatçısı ülkelere; dolaylı vergilerin ise kaynak ülkesine yani elektronik ticaret ithalatçısı ülkelere tahsis edildiğini göstermektedir.²⁰⁴

Uluslararası arenada yapılan elektronik ticarete ilişkin yeni düzenlemeler yapılması ve gerekirse ek vergilerin getirilmesi bu hususta ileri sürülen diğer bir görüş olup, bir kısım otoriteler tarafından bu görüşe ilişkin olarak e-ticaretin gelişmesinde engelleyici düzenlemelerden kaçınılmasının öneminin altına çizilmektedir. Zira OECD tarafından Ottawa’da gerçekleştirilen konferansta, elektronik ticaretin vergilendirilmesine ilişkin olarak alınan en önemli kararlardan biri, elektronik ticaret üzerine herhangi bir spesifik veya ek bir vergi getirilmemesi yolunda olmuştur.²⁰⁵

E-ticareti vergilendirip vergilendirmeme problemi gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkelerin hükümetlerini ve vergi otoritelerini giderek daha fazla meşgul etmektedir. İnternet üzerinden yapılan işlemlerden toplanmayan vergilerin yaratacağı gelir kaybı endişesi ve son yıllarda internet ticaretinin göz ardı edilemeyecek şekilde büyümesi, hükümetleri ve uluslararası kuruluşları elektronik ticaretin ulusal ve uluslararası vergi sistemleri üzerindeki etkilerini değerlendirmek ve mevcut düzenlemelerle gerekli değişiklikleri yapmak hususunda komisyonlar kurmaya sevk etmektedir.

---

²⁰² Akyüzlü, Ö, age. s.90.

²⁰³ Akyüzlü, Ö, age. s.89.

²⁰⁴ Yaltı, B, Elektronik Ticarete Vergilendirme, Der Yayınları, No: 357, İstanbul 2003, s.289.

²⁰⁵ Akyüzlü, Ö, age. s.91.

Ticaretin vergilendirilmesi tartışmasında esas oyuncular ABD, AB ve OECD'dir. ABD ve AB öncelikli kendi vergilendirme sistemlerinin elektronik ticaretten nasıl etkileneceği konusuyla ilgilenmektedir. Hazırlamış olduğu Model Vergi Konvansiyonu ülkelere çok taraflı vergi anlaşmalarında temel sağlayan OECD, 1998 Ottawa Bakanlar Toplantısında elektronik ticarete yön verecek bir dizi vergilendirme ilkesi kararı almıştır.²⁰⁶ E-ticaretin vergilendirilmesi konusunda karşılaşılan temel sorunlar aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.²⁰⁷

-Ülkeler arasında gelirin nasıl vergilendirileceği konusunda yaşanan belirsizlikler,
- Web sitesini barındıran sunucu bilgisayarların "web sunucu" ülkeler itibariyle vergilendirme konumunun farklılık arz etmesi,

-Web sitesini konuk eden firmaların yabancı müşterilerinin vergi sorumlusu sayılıp sayılmayacağı,

- Veri iletişim alt yapısının ulusal ve uluslararası rekabete alınması konusundaki belirsizlik,

-Elektronik ortamda elde edilen delillerin tanınması açısından yasalardaki değişikliklere gereksinim duyulması,

-E-ticaret ortamının vergi denetimini güçleştirme olasılığı yüksek olduğundan yeni denetim yöntem ve tekniklerine gereksinim duyulmasıdır.

3.1.1.6.1.Gelir Vergisi

Devletlerin ana gelir kaynaklarından bir tanesi gerçek ve tüzel kişilerin kazandığı gelir ve karlardan elde edilen vergilerdir. Ülkeler arasında, gelirin vergilendirmesine ilişkin iki temel görüş bulunmaktadır. Birincisi kaynağa dayalı vergilendirme olarak adlandırılan, gelirin ekonomik aktivitenin gerçekleştirildiği yerde vergilendirilmesidir. Ekonomik aktivitenin bulunduğu yerde ikamet etmeyen yabancılar, bu yargı altında elde ettikleri kar üzerinden vergilendirilmektedir.²⁰⁸ İkinci görüş ise, geliri elde eden kişi veya işletmeyi ikamet ettiği yerde vergilendirmenin söz konusu olduğu ikamete dayalı vergilendirme değildir. Diğer bir deyişle, ikametgah ilkesi, vergilemenin vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği yer yerine vergi mükellefinin ekonomik ve sosyal ilişkilerinin yoğunlaştığı ülke ile bağlantı kurmak suretiyle uygulanması sonucunu doğurmaktadır.

OECD üye ülkeleri arasında genel kabul gören görüş, eğer vergi mükellefinin sabit yerleşim yeri belli ise, kaynağa dayalı vergilendirme, belli değilse ikamete dayalı vergilendirme uygulaması yolundadır. OECD ülkeleri arasında genel uygulama, ülke mukimlerini tüm dünyadaki işlemlerinden elde edilen gelir üzerinden, ülke mukimi olmayanları sadece ilgili ülke içinde kazandığı gelir üzerinden vergilendirmektir. Ülkemiz 34 OECD ülkesi arasında vergi yükünde sondan altıncı sıradadır. Ancak, ülkemizde vergi yükü olarak değil yükün dağılımı bakımından sorunlar yaşanmaktadır. Maliye Bakanlığı bu doğrultuda Gelir Vergisi ile ilgili çalışmalar yapmaktadır.²⁰⁹

²⁰⁶ Akyüzlü, Ö, age. s.91.

²⁰⁷ Saraç, Ö, Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 2006, s.154.

²⁰⁸ Akyüzlü, Ö, age. s.92.

²⁰⁹ www.zaman.com.tr, (Erişim: 25 Ekim 2013).

3.1.1.6.2. Tüketim Vergileri

Tüketim vergileri genel olarak üretilen, satılan veya tüketilen ürün ve hizmetler üzerinden alınan katma değer vergisi ve satış vergisi gibi vergileri içermektedir. Geleneksel olarak tüketici tarafında doğmakta ve satıcılar tarafından toplanmakta olup, satılan ürün veya hizmetin niteliğine, satıcı veya tüketicinin bulunduğu bölgeye göre farklı kurallar uygulanmaktadır. Elektronik ticaretle birlikte, genellikle farklı vergileme kurallarına tabi olan yabancı on-line satışıların sayısında düşündürücü oranda artış görülmektedir.²¹⁰

Türkiye’de yürürlükte olan 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 1. Maddesinde KDV’nin konusunu teşkil eden işlemler; ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler, her türlü mal ve hizmet ithalatı, diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler olarak belirtilmektedir.²¹¹ Bu işlemlerin KDV’ye tabi olabilmesi için mal veya hizmet ifasının bulunması, işleminin Türkiye’de yapılması veya işlemde Türkiye’de yararlanılması, işlemin ticari, sınai veya zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti olarak gerçekleşmesi gerekmektedir.

3.1.1.6.3. Damga Vergisi

Türkiye’de 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu’na ekli (1) sayılı tablo kapsamına giren kağıtlar, damga vergisinin konusunu oluşturmaktadır. Kağıt ise Kanunun 1. Maddesinde, “yazılıp imzalanmak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat etmek için ibraz edilebilecek olan belgeler” şeklinde tanımlanmaktadır.²¹² Buna ek olarak, söz konusu Kanunda “Damga Vergisi kağıtlara pul yapıştırılması ve bu kanunda gösterilen hallerde basılı damga konulması veya makbuz verilmesi veyahut istihkaktan kesinti yapılması şekillerinden biriyle ödenir.” hükmü bulunmaktadır.²¹³

Bu hükümlerden anlaşılacağı üzere elektronik ortamda gerçekleştirilen ticari işlemlerin kağıt kullanılmaksızın ve elektronik ödeme sistemleri yolu ile yapılmasından en fazla etkilenecek alanlardan birisi kağıda dayalı sisteme uygun şekilde hazırlanmış olan damga vergisi düzenlemeleridir. Elektronik imzaya yasal geçerlilik kazandırılması sonucu elektronik belgelerin fiziki kağıt üzerine dökülmeden işleme konulabilmesi, bu belgelerin damga vergisine tabi tutulup tutulmayacağı konusunu gündeme getirmiştir. Vergi konularında ve vergi anlaşmalarında elektronik ticarete uygun düzenlemeler yapmak, en uygun çözüm olmaktadır. Düzenlemeler yapılmaya kadar yürürlükteki vergi kanunları ile elektronik ticaretin vergilendirilmesinde vergisel sorunlar karşımıza çıkmaktadır.²¹⁴ Şöyle ki, damga vergisinin uygulanabilmesi için gerekliliği şart olan fiziki belge, artık elektronik imza atılması suretiyle hukuken geçerlilik kazanan elektronik belge ile yapılan işlemlerde ortadan kalkmaktadır.²¹⁵

1964 yılında kabul edilen Damga Vergisi Kanunu üzerinde, son dönemde Türkiye’de elektronik ticarete ilişkin olarak yapılan düzenlemeler kapsamında 5035 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yeni bir düzenleme yapılmıştır.

²¹⁰ Akyüzlü, Ö, age. s.99.

²¹¹ Kutlu, R, s.40.

²¹² Gökbel, D, “Damga Vergisi ve Harçlar Bilgisi” Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara 2013, s.4.

²¹³ 488 Sayılı Damga Vergisi, Madde:15.

²¹⁴ Çilkoparan, Y, Elektronik Ticaret ve Vergi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:243, Kasım 2001, s.222-223.

²¹⁵ Akyüzlü, Ö, age. s.107.

Bu Kanun'un 02.01.2004 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 29. Maddesi uyarınca, damga vergisine tabi olduğu belirtilen ekli(1) sayılı liste kapsamı kağıtlar arasına: “Beyanname ve bildirelerin internet ortamında gönderilmesi halinde yukarıda belirtilen miktarları her bir beyanname ve bildire itibarıyla ayrı ayrı sifıra kadar indirmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir” hükmü getirilmiştir.

Bu hükümle, elektronik ortamda gönderilen beyannamelerin de damga vergisine tabi tutulduğu anlaşılmaktadır. Bu düzenleme ile, elektronik vasıtalarla gerçekleştirilen bir işlemde nitelikli sayısal imza ile imzalanmış bir sözleşme, herhangi bir hususu ispat veya belli etme niteliği taşıyor ise damga vergisinin kapsamına dahil olabilmektedir.

Sonuç olarak e-ticaretin ulusal ve uluslararası arenalarda gelişebilmesinin, yasal alt yapı çalışmalarında ilgili her kanunda uygun düzenlemeler yapılmasına bağlı olduğu görülmektedir. Zira tek başına elektronik imzaya hukuki geçerlik kazandırılması, ilgili diğer kanunlarda tamamlayıcı düzenlemeler yapılmadıkça e-ticaret uygulamalarında tatmin edici sonuçlar alınması bakımından yeterli olmamaktadır. Bu bağlamda, dünya ülkeleri gerek kendi ulusal idari ve hukuki yapılanmalarında gerekse uluslararası anlaşmalarda e-ticarete tüm boyutlarıyla detaylı bir yaklaşım sergilemektedir.²¹⁶

3.1.2.Elektronik Ticaretin Özel Hukuk İle İlişkisi

Özel hukuk, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenler. Özel hukukta taraflar eşit durumdadır. Geçerli olan prensip irade serbestisidir ve bu prensibe göre hukuk düzeni içinde kişiler hukuki ilişkilerini serbestçe düzenlerler. E-ticarette ilişkiler işletmeler arasında, işletme ve tüketiciler arasında, işletme ve devlet arasında, vatandaş ve devlet arasında kurulabilmektedir. Olaya hukuki açıdan bakıldığında işletmelerin kendi aralarında ve işletmeler ile tüketiciler arasında geçen elektronik ticari ilişkileri daha çok özel hukuk kurallarının düzenlediği görülecektir. Tarafların hukuk karşısında eşit durumda bulunduğu bu ilişkiler daha çok akdi ilişkiler olmakta ve irade serbestisi kapsamında akitler tarafların iradeleri doğrultusunda yapılmaktadır. Olayın kamu hukukunu ilgilendiren tarafı, akdin sağlanabilmesi için gerekli altyapının oluşturulmasıdır. Yasa koyucu olarak devletin olaylara yaklaşımı önemlidir. Örneğin; devletler irade serbestisinin en önemli ögesi olan sözleşme serbestisine ilgili kanunlarda yer vermemişse böyle bir sözleşme hükümsüzlük ifade edecektir.²¹⁷

E-ticareti düzenleyici yasal hükümler daha çok özel hukukla ilgilidir. Özel hukuk kuralları daha önce belirtildiği gibi kişiler arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Kişisel ilişkiler çerçevesinde meydana gelen ticari bağlantılar özellikle borçlar hukuku ve ticaret hukukunun düzenlenme alanına girmektedir. “Yabancılık unsuru” taşıyan ilişkilerde çıkacak ihtilaflar ise devletler özel hukuku hükümlerine göre çözümlenmektedir. Ancak denilebilir ki, bu alanlarda yer alan hükümler elektronik ticarete uygun değildir. Örneğin, mevcut ticaret hukuku kuralları kağıt üzerindeki sözleşmeleri tanımaktadır. Bu nedenle bu kurallar, sayısal imza taşıyan elektronik belgeleri de tanıyacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Bu ve buna benzer şekilde yapılacak düzenlemelerle birçok sorunun üstesinden gelinmesi mümkündür.²¹⁸

²¹⁶ Akyüzlü, Ö. ,age. s.108.

²¹⁷ Organ A; Karadağ N.C, age. s.98.

²¹⁸ Organ A; Karadağ N.C, age. s.98.

3.1.2.1. Medeni Hukuk ve Elektronik Ticaret

Medeni hukuk özel hukukun en önemli ve en geniş dalıdır. Medeni hukuk, özel kişilerin hak ve hallerini (ehliyet ve medeni hallerini) diğer kişiler veya mallarla eşitlik esasına dayanan normal ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır ve medeni kanunda yer alan hükümlerin bir bölümü diğer hukuk dallarında da aynen uygulanmaktadır. Örneğin; tüzel kişi, gerçek kişi, ikametgâh gibi kavramlar medeni kanunda tanımlanmaktadır. Bu kavramların geçtiği ilgili diğer kanunlar (vergi kanunu gibi), medeni kanunda yapılan tanımlamaları değiştirmeden ve doğrudan medeni kanuna atıf yaparak kullanır.²¹⁹

İnternet üzerinde yapılan işlemler medeni hukukta özellikle ikametgâh (yerleşim yeri) konusunun açıklığa kavuşturulmasını gerektirmektedir ve bu alanda yapılacak düzenlemeler diğer kanunlarda yapılacak düzenlemelere de yardımcı olacaktır. 5721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 19. ve 51. maddelerinde ikametgâh tanımlanmıştır. "Yerleşim yeri" başlığını taşıyan 19. maddede gerçek kişilerin ikametgâhı belirlenmiştir. Bu maddeye göre "Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir. Bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamaz.". Yine aynı başlığı taşıyan 51. maddede ise tüzel kişilerin ikametgâhı belirlenmiştir. Bu maddeye göre "Tüzel kişinin yerleşim yeri, kuruluş belgesinde başka bir hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir." Bu hükümlerden de anlaşıldığı gibi ikametgâh tek bir fiziki yeri ifade etmektedir.

E-ticaret için sanal bir ortamın ikametgâh olabileceği göz önüne alınarak, gerekli düzenlemenin yapılması gereklidir. Elektronik ortamda ürünlerini satan gerçek veya tüzel kişi işletmelerin, web sitelerinin yerleşim yeri olup olamayacağı tartışılması gereken hususlardır. Konu ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgiler bu tartışmalardan elde edilecek sonuçlar hakkında fikir verebilir.²²⁰

-Sunucusu istenilen bir ülkeye konulabilir veya taşınabilir bilgisayarlara yerleştirilmek suretiyle yer değiştirebilir.

-Çeşitli ülkelerde bulunan sunuculara "mirror-ayna" web siteleri yerleştirilmek suretiyle yapılan işlemin istenilen siteye yönlendirilmesi mümkündür.

-Web sayfalarının belirli aralıklarla ve otomatik olarak başka ülkelerdeki web sayfalarına transfer olacak şekilde düzenlenmesi mümkündür.

Görüldüğü gibi bu ibareler coğrafi mekâna sahip olmadığı gibi değiştirilmesi de mümkündür. Bu bakımdan özellikle tüzel kişiliklerde "işlerin yönetildiği (Permanent Establishment) ya da işlerin yapıldığı yer" kavramının sanal ortam açısından yeniden irdelenmesi gerekir. "İkametgâh" kavramının elektronik ticaret açısından hiç göz önüne alınmayıp farklı kriterlerle değerlendirilmesi mümkün müdür? sorusuna verilecek yanıt belki de daha uygun olacaktır.²²¹

²¹⁹ Organ A; Karadağ N.C, age. s.98.

²²⁰ Organ A; Karadağ N.C, age. s.99.

²²¹ Organ A; Karadağ N.C, age. s.99.

3.1.2.2.Borçlar Hukuku ve Elektronik Ticaret

Borçlar hukuku medeni hukukun tamamlayıcısıdır (mütemmim cüz'dür) ve kişiler arasındaki borç ilişkilerini düzenler. Borçlar hukukunun en önemli kaynağı Borçlar Kanunu'dur. Borçlar hukukunun, elektronik ticaret açısından irdelenerek yeniden düzenlenmesi gereken kısmı sözleşmelerle ilgili olan kısmıdır. Kanun sözleşmeler için “sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksine hüküm öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir.” İfadesini kullanmıştır.²²² Bu ifade ile sözleşmelerin elektronik olarak da düzenleneceği hususları vurgulanmıştır.

Eski Borçlar Kanunu'nda “İmza, üzerine borç alan kimsenin el yazısı olmak lazımdır” hükmü yer almış, bu yönüyle bir elektronik belge altında bulunan elektronik imza, imza olarak kabul edilmemiştir. Bu husus, sözleşmelerin yazılı şekillerine ilişkin olarak Yeni Borçlar Kanununda “Kanunda aksi öngörülmedikçe, imzalı bir mektup, asılları borç altına girenlerce imzalanmış telgraf, teyit edilmiş olmaları kaydıyla faks veya buna benzer iletişim araçları ya da güvenli elektronik imza ile gönderilip saklanabilen metinler de yazılı şekil yerine geçer” hükmü yer almaktadır.²²³

3.1.2.3.Ticaret Hukuku ve Elektronik Ticaret

Ticaret hukuku, kişiler arasındaki ticari nitelikteki ilişkileri düzenleyen bir hukuk dalıdır. Ticari nitelikli ilişkiler, tacirler arasında ve bir ticari işletmeye bağlı olarak kurulabilir. Türk Ticaret Kanununda tacir; “Ticaret şirketleri ile, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar”.²²⁴ şeklinde tanımlanmış ve ticari işletmeyi oluşturan unsurlar belirlenmiştir.

Aynı kanunun 3. Maddesinde;” Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari iş sayılırlar.”²²⁵ Hükmü birlikte değerlendirildiğinde, elektronik ticaret ortamı (bilgisayar, bilgisayar sunucuları, web siteleri gibi) ticari iş ile ilgilenen elektronik ortam şirketlerinin de ticari işletme sayılması kaçınılmazdır. Eğer kurum hem soyut (örneğin evlilik soyut bir kavramdır ve hukuki bakımdan bir kurumdur) hem de somut olarak birlikte değerlendirilirse, e-ticaretin yapıldığı ortam her ne olursa olsun ticari işletme sayılabilecektir.²²⁶

3.1.2.4.Devletler Özel Hukuku ve Elektronik Ticaret

Çeşitli devletlere mensup bulunan, yani aynı uyrukta olmayan gerçek veya tüzel kişiler arasındaki özel hukuk ilişkilerine hangi devletin kanununun uygulanacağını veya bu ilişkilerle ilgili davalara hangi devletin mahkemelerinde bakılacağına ilişkin kuralları bu hukuk dalı oluşturur. Devletler özel hukukunun uygulanması için mutlaka yabancı unsurunun ilişkide yer alması gerekir. Yabancı unsur kişi veya toprak olabilir.²²⁷ Devletler özel hukukunda üç unsur dikkate alınır: Tabiiyet, yabancılar hukuku ve kanunlar ihtilafı.

²²² 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, Madde: 12.

²²³ 6098 Sayılı Türk Borçla Kanunu, Madde: 14.

²²⁴ 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde: 16.

²²⁵ 6102 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, Madde: 3.

²²⁶ Organ A; Karadağ N.C, age. s.100.

²²⁷ Bilge, N, s.135.

E-ticarette taraflar aynı ülkede bulunabildiği gibi farklı ülkelerde de bulunabilir. Tarafların farklı ülkelerde bulunması dolayısıyla hangi ülke hukukunun uygulanacağı, hangi mahkemelerin yetkili olacağı sorun olacaktır. Somut bir örnek yardımı ile açıklanacak olursa sorunun ciddiyeti daha iyi anlaşılacaktır.

Türkiye’de ikamet eden alıcı A, İnternet’te www sayfalarını dolaşırken Almanya’da bulunan B şirketinin web sitesine girer. Web sayfasında şirketin iş merkezinin nerede olduğu konusunda herhangi bir bilgi bulunmayabilir. Alıcı sitedeki icabı kabul ederek (elektronik posta yoluyla ya da web sayfasındaki satış sözleşmesi formunu doldurup onaylayarak) herhangi bir ürün veya hizmeti satın almak üzere, satış sözleşmesini akdeder. İşte bu sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bunlar;

-Davanın hangi ülkede açılacağı belirlenmesi gerekmektedir. Sözleşme tarafları sözleşmelerde hangi mahkemelerin yetkili olduğunu belirlemede serbesttir. Ancak böyle bir hüküm sözleşmeye konulmamışsa, taraflar kendi yaşadıkları ülke mahkemelerinde ya da karşı tarafın yaşadığı ülke mahkemelerinde dava açabilir.²²⁸

-Hangi ülkede dava açıldığı belirlendikten sonra dava açılan mahkeme davanın kendi yargı yetkisinde olup olmadığını belirlemelidir.

-Bunun tespit edilmesinden sonra ise hangi hukuk kurallarının uygulanacağı tayin edilmelidir. Bu tespit yapılırken mahkemenin başvuracağı kurallar, kendi ülkesinin “kanunlar ihtilafı kuralları” olacaktır. Bu kuralların yetki vermesi halinde mahkemelerin davaya, başka bir ülkenin o uyuşmazlık türü ile ilgili maddi hukuk kurallarını uygulayabilmeleri mümkündür.²²⁹

3.2.Elektronik Sözleşmeler

Sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların birbirlerine uygun olarak karşılıklı irade açıklamasında bulunması gerekir. Sözleşme, karşılıklı iki tarafın bir hukuki sonucu yaratmak üzere birbirleri ile uyuşan karşılıklı irade açıklamaları ile oluşan hukuki işlemlerdir.²³⁰ Günümüzde geleneksel iletişim şekillerinden elektronik iletişime doğru yaşanan hızlı değişim, ekonomik faaliyet alanlarında ve sosyal yaşamda yeni olanaklar yaratmaktadır. İnternetin ve bilgisayarların sosyal ve ekonomik yaşama girmesi ve özellikle elektronik imzanın çeşitli alanlarda kullanılır olması daha önce de belirtildiği üzere bir takım düzenlemelerin yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu düzenlemeler ile de elektronik sözleşme şekilleri ortaya çıkmıştır. Bunları, tümünün veya bir bölümünün bilgisayar ağları üzerinden iletişim sağlanarak oluşturulup akdedilen sözleşmeler olarak tanımlamak mümkündür.²³¹

Hukuki güven gereksinimi ilk planda elektronik ortamda yapılan sözleşmelerin yasal olarak tanınması, ispat değerine sahip olması gibi gerekliliklerden ortaya çıkmıştır. Elektronik iletişim araçları kullanmak suretiyle yapılan sözleşmeler elektronik sözleşme olarak adlandırılmaktadır.

²²⁸ Shulze C; Baumgartner, J, “Don’t Panic Do E-commerce, A Beginner’s Guide to European Law Affecting E-Commerce” 2001, s.21.

²²⁹ Arıkan, A.S, age. s.146.

²³⁰ Zevkliler, A, “Borçlar Hukuku-Özel Borç İlişkileri” Seçkin Yayınları, Ankara 2004.

²³¹ Kayıhan, Ş; Yıldız, H, “Elektronik Ticaretin Hukuki ve Vergi Boyutu” Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.

Diğer bir ifadeyle elektronik sözleşmeler, internet araçları ve iletişim ağları kullanılarak gerçekleştirilen hukuki işlemin kurulmasından ifasına kadar tüm süreci kapsayan sözleşmesel ilişkiyi ifade eder. Nitekim Kanun “Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur. İrade açıklaması açık veya örtülü olabilir.” İfadesini hüküm altına almıştır.²³² Sözleşmelere örnek verilecek olursa;

-İnternet üzerinden ve bilgisayar desteği ile telekomünikasyon teknolojisi kullanılarak mal üretilmesi ve hizmet sunulması, ürünlerin ve hizmetlerin tanıtılması ve bunların ticari amaçlarla piyasaya arz edilmesi, satışların yapılması ve satış bedellerinin tahsil edilmesi,

-Bilgisayar ve iletişim ağları aracılığı ile elektronik yoldan girilen hukuki işlemler,

-İnternet üzerinden ve internet araçları kullanılarak yapılan sözleşmeler,

-Elektronik araçlarla yapılmış olan ve elektronik araçlarla tamamlanan sözleşmeleri kapsar. Bunlara örnek olarak; otel rezervasyonları, konser ve uçak biletleri işlemleri gösterilebilir.²³³

E-ticaret açısından yaklaşıldığında, elektronik ortamda internet aracılığı ile yapılan sözleşmeler elektronik sözleşme kapsamına girmektedir. Örnek olarak internet üzerinden dijital veya fiziki mal satımına yönelik olarak yapılan sözleşmeler, web sayfası üzerinden sinema, uçak vs. bileti veya otel rezervasyonu gibi hizmet satımına yönelik olarak yapılan sözleşmeler ve döviz kuru, faiz, hava raporu ve benzeri bilgilerin teminine yönelik olarak yine web üzerinden yapılan sözleşmeler elektronik sözleşme kapsamında değerlendirilmektedir.²³⁴ Elektronik sözleşmelerin kuruluş şekillerine aşağıda kısaca değinilmektedir.²³⁵

-Tarafların birbirlerine e-mail göndermek suretiyle icap ve kabul işlemleri geçerli olacak şekilde bir sözleşme kurabilmeleri mümkündür.

-Bir web sitesi üzerinden, ticarete konu mal veya hizmete ilişkin sipariş formunun doldurularak onaylanması, sonrasında mal veya hizmetin dağıtım şekline bakılmaksızın satıcının siparişi kabul etmesi ile elektronik sözleşme kurulmuş sayılmaktadır.

-Satıcının bir dijital ürüne ilişkin hazırladığı kalıp sözleşmeleri elektronik ortamda sunması ve kullanıcının bu içeriği bilgisayarına yüklemesi ile sözleşme kurulmuş sayılmaktadır.

-Bunların haricinde bilgisayarlar arasında veri transferi anlamına gelen elektronik veri değişimi kullanılması yoluyla da elektronik sözleşme yapılması mümkündür.

Bu alanda kağıt belgeye dayalı geleneksel ticari işlemlerin yanı sıra elektronik ticaret işlemlerinde kullanılan elektronik belgelerin hukuki sistemde geçerlilik kazanması için UNCITRAL tarafından 1996 yılında Elektronik Ticaret Model Kanunu hazırlanmıştır. Söz konusu kanuna göre;²³⁶

²³² 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, Madde: 1.

²³³ 11. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Şurası Çalışma Grubu Raporu, Ankara 2013, s.9.

²³⁴ Altunışık, U, “ Elektronik Sözleşmeler” Seçkin Yayınları, Ankara 2003, s.33.

²³⁵ Akyüzlü, Ö, age. s.80-85.

²³⁶ www.ekonomi.gov.tr/etk/index.cfm?.. (Erişim: 18 Aralık 2013).

-Kanunun yazılı belge gerektirdiği hallerde, içeriğindeki bilgiye daha sonra da ulaşabiliyorsa, bilgiyi içeren veri mesajı yazılı belge kapsamına girmektedir(madde 6).

-Kağıt belgeler ile veri mesajları arasında herhangi bir farklılık gözetilmemesi, sadece veri mesajı içeriğine sahip olduğu için bilginin yasal geçerliliğinin veya etkisinin inkar edilmemesi gerekmektedir(madde 5).

-Elektronik ortamda yaratılan yaratılan sözleşmelerde, sözleşme sırasında taraflarca aksi öngörülmediği müddetçe teklif veya teklifin kabulü veri mesajları yolu ile yapılabilir. Bu durumda sözleşme oluşumu amacıyla sadece veri mesajlarının kullanılmasının geçerliliği veya bağlayıcılığının inkar edilmemesi gerekmektedir(madde 11).

-Sözleşmenin sadece elektronik formatta olması gerekçesine dayanarak hukuki işlemlerde ispat değeri açısından geçerliliğinin inkar edilmemesi gerekmektedir.

Avrupa Birliği 13 Aralık 1999 tarihli, 1999/93 sayılı Elektronik İmza Yönergesini kabul etmiş, üye ülkelerin 19 Temmuz 2001 tarihine kadar bu yönergeye uyum sağlamak üzere gerekli hukuki ve idari düzenlemeleri yürürlüğe koymaları gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu yönerge ile, elektronik imzanın hukuken tanınmasını sağlamak ve kullanımını kolaylaştırmak amaçlanmıştır.

Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında e-imza düzenlemelerini tamamlayan ülkelerden birisi olan Almanya, ilk sayısal imza düzenlemesini 22 Temmuz 1997 yılında hazırlamış ardından Belçika 14 Haziran 2001 tarihinde Sertifika Servisleri ve E-imzaların Hukuki Çerçevesinin Esasları Hakkındaki Kanunu kabul etmiştir. Fransa ise e-imza ve belgelere, ispat konusunda kağıda dayalı belgelere benzer esasların düzenlendiği 2000/230 sayılı Elektronik İmza Kanununu kabul etmiştir.²³⁷ Ülkemizde bu konuda 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu 2004 yılında Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²³⁸

3.3.Elektronik Ticaretin Gelişmesi İçin Gerekenler ve Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı

3.3.1.Elektronik Ticaretin Gelişmesi İçin Gerekenler

Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin en önemli sonuçlarından birisi olarak kabul edilen elektronik ticaretin gelişme gösterebilmesi için devletlerin ulusal alanda olduğu kadar, açık ağ sisteminin küresel olma özelliğinden dolayı uluslararası alanda da yerine getirmesi gereken bir takım koşullar bulunmaktadır.²³⁹

Bunların başında teknik, idari ve yasal düzenlemeler konusunda temel ilke ve prensiplerde uluslararası uzlaşma sağlanması gelmektedir. Uluslararası kural ve düzenlemelere uymayan uygulamaların çoğunun, uygulayıcı ülke açısından elektronik ticaretten beklenen faydanın sağlanamaması sonucunu doğuracağı açıktır. Bu hususta uluslararası organizasyonlar tarafından çalışmalar halen sürdürülmektedir. Yapılan çalışmalarda genel hatlarıyla elektronik ticaretin geliştirilmesi için gereken ön koşullar şu şekilde sıralanmaktadır;

²³⁷ Bilişim Şurası Raporu, 2002, s.385.

²³⁸ www.tkhk.gov.tr, (Erişim: 18 Kasım 2013).

²³⁹ Akyüzlü, Ö, age. s.50.

- Kullanıcı ve tüketicilerin güveninin sağlanması,
- Sayısal pazarın temel işleyiş kurallarının belirlenmesi,
- E-ticaret bilgi altyapısının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması,
- E-ticaret ortamının getirdiği avantajlardan en yüksek faydanın sağlanması,

şeklinde ortaya çıkmıştır.²⁴⁰

E-ticaret açısından küresel pazarın açık olması, serbest piyasa koşullarında herkes tarafından hızlı ve düşük maliyetlerle erişilebilir, güvenilir bir altyapının kurulması anlamına gelmektedir. Bu açıdan ülkelerin yapısal reformlara ağırlık vererek telekomünikasyon sektörünü ve internet servis sağlama hizmetlerini serbestleştirici ve kolaylaştırıcı uygulamalar yapması ve idari prosedürlerin e-ticaret ile paralel olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

E-ticaret, gelişmiş ülkeler ile gelişme yolundaki ülkeler arasında yaşanan dijital bölünme sorununun, gelişme yolundaki ülkelerde altyapı yetersizliğinin yanı sıra yerel telefon hattı ve internet servis sağlayıcı maliyetlerinden oluşan internete erişim maliyetlerinin yüksek oluşu gibi nedenlerden dolayı, zaman içerisinde daha büyük uçurumlara varması tehdidini doğurmaktadır. Dünya gündeminde öncelikli konulardan birisi olan dijital bölünme sorununun önüne geçilebilmesi için uluslar arası organizasyonların geliştirmekte olan ülkelere gerekli destek ve yatırımları sağlaması, global e-ticaretin önündeki büyük bir engelin kalkması için önemli bir şarttır.²⁴¹

3.3.2.Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı

Bu hususta 21.10.2011 tarihinde Türk Büyük Millet Meclisi Komisyonunca 24. Dönem ve 2. Yasama Yılında 240 Sıra Sayısı ile sunulan ve kanunlaşması için çalışmaların devam ettiği Kanun Tasarısı bulunmaktadır.²⁴² Söz konusu Tasarıya konu olan başlıklara kabaca değinecek olursak;²⁴³

-Sipariş: Sipariş alan ile verenin teyitleşebilmesi, alıcıya veri girişi için etkili ve erişilebilir teknik altyapının sağlanması, alıcı ve satıcının güvenli bir biçimde alışverişini tamamlamasının sağlanması;

-Ticari Elektronik İleti Gönderme Şartı: Bu yol ile ‘Ticari elektronik iletiler, alıcılara ancak önceden onayları alınmak kaydıyla gönderilebilir’ denilerek alışverişte onay alınmasının sağlanması;

-Ticari elektronik iletinin içeriği: İletide, hizmet sağlayıcını sağlayan bilgiler ile haberleşmenin türüne bağlı olarak telefon numarası, faks numarası, kısa mesaj numarası ve elektronik posta adresi gibi erişilebilir iletişim bilgilerinin mevcut bulunmasının sağlanması;

---

²⁴⁰ Bozkurt, V, age. s.130.

²⁴¹ Akyüzlü, Ö, age. s.51.

²⁴² Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, age. s.31.

²⁴³ TBMM Komisyonu, Kanun Tasarısı, 2011, 37-42.

-Alıcının Ticari Elektronik İletiyi Reddetme Hakkı: ‘Alıcılar diledikleri zaman hiçbir gerekçe belirtmeksizin ticari elektronik iletiyi almayı reddedebilir ve gönderici talebin kendisine ulaşmasını müteakip üç iş gününde ileti göndermeyi keser’ denilerek alıcıların ticari elektronik ileti haklarının korunmasının sağlanması;

-Aracı hizmet sağlayıcılarının yükümlülükleri, kişisel verilerin korunması ve cezaların uygulanması bölümlerinin kanunlaştırılması hükümleri yer almaktadır.

- Söz konusu Kanun Tasarısında bu hükümlere aykırı hareket edenlerin bin Türk Lirası ile on beş bin Türk Lirası arasında değişen idari para cezası verilmesi ve bu cezaların merkezde Bakanlık, taşrada ise Bakanlığın İl Müdürlüklerinin yetkili kılınması öngörülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ELEKTRONİK GÜMRÜK UYGULAMALARI

4.1. Elektronik Gümrüğün Kapsamı, Tanımı

Elektronik Gümrük, E-Türkiye olma yolunda sürdürülen çalışmalar kapsamında gümrük idarelerinin çalışmalarının elektronik ortama aktarılması konusunda Gümrük ve Ticaret Bakanlığının yürüttüğü girişimler, e- gümrük uygulamaları olarak tanımlanabilir. Türkiye’de e- gümrük uygulamalarının başlıca hedefleri; uluslararası ticarete anahtar bir role sahip olan gümrük hizmetlerinin gerektirdiği formalitelerin ve bürokratik aşamaların azaltılması, işlemlerin basitleştirilmesi ve şeffaflaştırılması olarak belirtilmektedir.

Dünyadaki teknolojik gelişmeler sonucunda gümrüklerin de gelişmelerden doğrudan etkilenmesi e- gümrük kavramının tartışılmasına yol açmıştır. Elektronik gümrük kavramı ile teknolojik gelişmeleri yakından takip eden, gümrük işlemlerini elektronik ortamda gerçekleştirilen gümrük anlaşılmaktadır.²⁴⁴

E- gümrük idaresinin oluşturulabilmesi için sadece gümrük idarelerinde bilgisayarların kurulması ve yazılacak bir program ile gümrük işlemlerinin gerçekleştirilmesi yeterli olmamaktadır. Zira gümrük işlemleri gerçekleştirilirken gerek beyannamelerin, gerekse beyannameye eklenen belgelerin üzerine imzalar atılmakta ve mühürler vurulmaktadır. Beyannamelerin her birinin elektronik ortamda üretilmesi birçok bakımdan yarar sağlamasına rağmen, işlemlerin tam olarak basitleştirilmesini mümkün kılamamaktadır. Kağıt ortamından kurtulmak biraz zaman alabilmektedir. Bu anlamda e- gümrük idarelerinin işlerliğinin artırılması, diğer bazı kurumların da bu konuda çalışma yapmaları önem arz etmektedir. Bu da ülkeleri kendi ulusal stratejilerini geliştirme yoluna sevk etmiştir.²⁴⁵

Gümrükler ticaretin idaresinde önemli bir role sahiptir. Bu; gümrük vergi ve resimlerinin toplanmasını, dış ticaret istatistiklerinin hazırlanmasını, ticaretin uygunluğunu, arz zinciri güvenliğini ve kolaylaştırılmasını toplumun çevrenin ve kültürel mirasın korunmasını kapsar. Küresel ekonomide uluslararası ticaretin önemi gittikçe arttığı için, geçerliliği yitirmiş, birbirleriyle uyumsuz ve etkisiz gümrük rejimleri pahalı kısıtlamalar olarak tanımlanmaktadır. Gümrük modernizasyonu ve uyumlulaştırılması bu yüzden uluslararası ticareti kolaylaştırmak için önemli bir hedefi temsil etmektedir.²⁴⁶ Bilginin ve verilerin elektronik olarak değişimi uluslararası ticaretin en önemli bölümlerinden biri haline gelmiştir. Elektronik Ticaretten bahsedildiği ortamda ticarete bağlı tüm kavramların başına elektronik sözcüğü gelmektedir. E- Devlet, e-fatura, e-imza gibi.²⁴⁷

Uluslararası ticarete anahtar rol onayan gümrük idareleri, ticaret hacminde son yıllarda meydana gelen artış, eşyanın çabuk taşınma ve dağıtımı zorunluluğu nedenleriyle değişim için büyük baskı altında kalmıştır. İşlevlerini geleneksel yöntemlerle sürdüren idareler ülke ekonomilerine büyük masraflar yüklemenin yanında uluslararası ticarete de engel teşkil eder duruma gelmiştir. Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinden yararlanan gümrük idareleri işlemlerini hızlı yaparak, eşyayı mümkün olan en kısa sürede teslim etmektedirler.²⁴⁸

²⁴⁴ Kutlu, R, age. s.77.

²⁴⁵ Akyüzlü, Ö, age. s.184.

²⁴⁶ Kutlu, R, age. s.44.

²⁴⁷ <http://www.gumruk.gov.tr/tr-TR/euygulamalar/Sayfalar/gimop.aspx> (Erişim: 11 Aralık 2013).

²⁴⁸ Kutlu, R, age. s.45.

Elektronik Gümrüğe kısaca, maksimum hız ve minimum dokümanla eşyanın elektronik ortamda gümrüklenmesi diyebiliriz. Bu tanımlama ışığında e- gümrük kavramının hem gümrük beyannamesinin ve eklerinin elektronik ortamda güvenli imza ile verilebilmesi hem de beyannameye eklenmesi zorunlu olan belgelerin en az sayıda olması koşullarını aynı anda sağlamaya yönelik bir hedef olduğu düşünülebilir.

4.2.Elektronik Gümrük İle Ulaşılmak İstenen Hedefler

Artan ticaret miktarı ve çeşitliliği gümrük idarelerinin usulsüz işlemlerin önlenmesinde yeni yöntemler kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu itibarla, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanan bir gümrük sistemi, toplum çıkarlarının daha iyi korunmasına yol açacaktır. Elektronik gümrük sistemi gümrük idareleri arasındaki bağlantıyı sağlayarak, daha etkin çalışan bir gümrük idaresinin oluşmasını sağlayacaktır.²⁴⁹

Diğer hedef ve yararlar şu şekilde sıralanabilir;²⁵⁰

1-Elektronik gümrük sisteminin amaç ve hedeflerinden biri de gümrük idarelerinde yapılan gümrük işlemlerinin tamamının elektronik ortamda kağıt kullanılmaksızın gerçekleştirilmesidir.

2-Gümrük işlemlerinin risk analizi çerçevesinde değerlendirilmesi ve bu yolla hem gümrük işlemleri kolaylaştırılırken hem de riskli işlemlerin tespit edilerek önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu yolla yasadışı işlemlerin azaltılması ve rüşvetle mücadele mümkün olabilecektir.

3-Gümrük idareleri ve yükümlüler arasındaki fiziki ilişkiyi minimuma indirmek suretiyle gümrük işlemlerinin gümrük idarelerine gelmeden bilgisayar sistemi yoluyla yapılmasını sağlamak.

4- Elektronik gümrük sistemi yoluyla gümrük işlemlerinin daha hızlı yapılması amaçlanmaktadır. Günümüzde hem firma bazında hem de ülkeler arasında artan dış rekabet bilgi ve iletişim teknolojilerinin gümrük işlemlerinde de daha etkin biçimde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

5-Elektronik gümrük sisteminin amaç ve hedeflerinden biri de, gümrük işlemleri ile ilgili olarak daha doğru istatistik veriler yaratmaktır. Yapılan ihracat, ithalat işlemlerinin tutarları, ödenen vergi iadeleri ya da tahsil edilen gümrük vergileri gibi çeşitli verilerin elde edilebilmesi mümkün olabilecektir.

6-Elektronik gümrük kavramının bir amacı da hiç şüphesiz doğru istatistik verilerin elde edilmesine olacaktır.²⁵¹

---

²⁴⁹ Kutlu, R, age. s.46.

²⁵⁰ Kutlu, R, age. s.46-47.

²⁵¹ Yiğitoğlu, A.İ., “Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılmasında Bilgisayarlaşmanın Rolü” Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008, s.8.

4.3.Dünya’da Elektronik Gümrük Konusunda Yapılan Çalışmalar

4.3.1.Kyoto Sözleşmesi Hükümleri

Kyoto Sözleşmesi olarak bilinen ‘Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme’, 1974 yılında yürürlüğe girmiş, daha sonra da uluslararası ticarete meydana gelen yeni gelişmeler ışığında 1999 yılında Dünya Gümrük Örgütü tarafından yeni koşullar dikkate alınarak revize edilmiştir.

Bu nedenle yeni oluşturulan bu metine ‘ Revize Kyoto Sözleşmesi’ adı verilmektedir. 78 ülkenin taraf olduğu bu sözleşme, 5426 sayılı kanunla, Türk Hukuk Sistemine aktarılmış ve 2006-10160 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye’nin de sözleşmeye taraf olması sağlanmıştır.²⁵² Sözleşmenin amaçları kısaca şu şekildedir,²⁵³

1-Gümrük Rejimleri ve uygulamaları arasındaki uluslararası ticaret ve diğer mübadeleleri engelleyebilecek farklılıkları ortadan kaldırmak,

2-Gümrük rejimlerinin ve uygulamalarının kolaylaştırılması, basitleştirilmesi ve uyumlu hale getirilmesine ilişkin gümrük ve ticaretin ihtiyaçlarını karşılamak,

3-Gümrük kontrolünün uygun standartlarını sağlamak,

4-Gümrüğün iş ve idari metotlar ile tekniklerdeki esaslı değişikliklere cevap vermesine imkan vermek,

5-Gümrük rejim ve uygulamalarının devamlı bir şekilde modernizasyonunu amaçlayan programların uygulanmasını ve böylece etkinlik ve verimliliğin artırılmasını sağlamak,

6-Gümrük rejim ve uygulamalarında öngörülebilirlik, istikrar ve şeffaflık sağlamak,

7-Risk yönetimi, defter ve belgeye dayalı kontroller gibi modern tekniklerini kabul etmek ve bilgi teknolojisini azami ölçüde uygulamaya geçirmek şeklindedir.

Bu sözleşme gümrük uygulamaları açısından reform niteliği taşımaktadır. Öyle ki sözleşmeye taraf ülkelere evrensel kriterler getirmektedir. Sözleşme, eşyanın beyanından muayenesine, laboratuvar tahlillerinden vergi ve resimlerin ödenmesine kadar bütün gümrük süreçlerinin her aşaması için temel uygulama prensipleri getirmiştir.

4.3.2.Tek Pencere Sistemi

Tek pencere sistemi, ticaret ve taşımacılık ile uğraşan tarafların standart bilgi ve belgeleri tek bir giriş noktasından sunarak ihracat, ithalat ve transit ile ilgili tüm yasal gereklilikleri yerine getirmelerine olanak sağlayan ve kendi arasında bazı bölümlere de ayrılan bir sistemdir.²⁵⁴

²⁵² www.gumruknet.com, (Erişim: 10 Ekim 2013).

²⁵³ Kutlu, R, age. s.47-48.

²⁵⁴ Yeni, E, “ Tek Pencere, Türkiye İçin Öneriler” Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2009, s.1.

Dünya Gümrük Örgütü tarafından açıkça ticaretin kolaylaştırılması önlemi olarak ortaya konulan ‘ Tek Pencere’ ticaret erbabına ve taşıyıcılara eşyanın kabul edilebilirliğinin tanınabilmesi için gerekli bütün verileri standart bir formatta sınır kontrollerine dahil olan idarelere bir defa ve tek bir portaldan sunmasına olanak tanıyan bir sistem olarak kabul edilmektedir.²⁵⁵

Avrupa Birliği Elektronik Gümrük Kararında Tek Pencere, ekonomik operatörlere gümrük dışı bir mevzuat tarafından gerekli olsa bile ithalat ve ihracat için gerekli bütün bilgilerin sunulmasına imkan tanıyan, bilgilerin ekonomik operatörler ve gümrük idareleri arasındaki gümrük iareleri ve komisyon arasında, gümrük idareleri ve diğer idareler arasında sorunsuz akımını sağlayan bir sistem olarak yer almaktadır.

‘Tek Pencere’ dış ticaret işlemlerini düzenlemek, kontrol etmek ve gerekli veri sunumuna ilişkin mevcut karışık ve tekrarlayıcı sistemin üstesinden gelmek üzere geliştirilmiştir. Başlıca amaç, verilerin bir defa sunulması iken bu sistem ile mevcut verilerin mümkün olduğu ölçüde tekrar kullanılması ve mevcut yaklaşımların ve gerekliliklerin verimli hale getirilmesi planlanmaktadır.

Bu sistemin uygulanması, mutlaka ileri teknoloji ürünü bir bilgi ve iletişim sisteminin kurulması gerektiği anlamına gelmez. Tek pencere, sınırlarda yetki sahibi çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde manüel bir ortamda da uygulanabilir. Fakat ülkeler, bilgi ve iletişim teknolojileri ile sistemin tüm taraflarınca benimsenmiş veri standartlarını kullanarak Tek Pencere’nin getirilerinden çok daha üst düzeyde faydalanabilirler. Tek Pencere Sisteminin sağladığı faydaları şu şekilde özetleyebiliriz;

- Kaynakların daha etkin kullanımı,
- İşlemlerin hızlandırılması,
- Ticaret erbabının sisteme uyumunun artması,
- Bilgi güvenliğinin artması,
- İşlem sürelerinin şeffaf ve öngörülebilir olması,
- Bilginin hızlı ve kesin bir şekilde dağıtılması,
- Devlet ve ticaret erbabı arasında açık ve kolay bir iletişim kurulması,
- Gecikmelerden kaynaklanan maliyet hatalarının azaltılması,
- İdari devlet uygulamalarının tek elden yapılabilmesi,
- Uluslararası rekabet gücünün yükselmesi,
- İş ve yatırım ortamının daha verimli hale getirilmesi’ dir.²⁵⁶

---

²⁵⁵ Kutlu, R, age. s.53.

²⁵⁶ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.69-70.

4.3.3.Ortak Transit Rejimi ve NCTS Sistemi

Ortak Transit Rejimi 1987 tarihli Ortak Transit Sözleşmesine dayanan ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin uyguladığı transit kurallarının komşuları olan EFTA Ülkelerince, (İsviçre, Norveç ve İzlanda) de uygulanmasını sağlayan ve ileride de bu sisteme dahil olmak isteyen tüm üçüncü ülkelere de uygulanabilecek bir sistemdir.²⁵⁷

Ortak Transit Rejiminin amacı bir AB üyesi ülkede açılan transit beyannamesinin, verilen teminatın ve tanınan basitleştirmelerin AB'ye üye olmayan ancak; Ortak Transit Rejimine taraf olan bir ülkede de geçerli olması ve bu ülkeye girişte ayrıca bir transit beyanında bulunulmasına gerek kalmadan ortak transit işleminin kesintisiz bir şekilde tamamlanmasıdır.

Aynı durum bir EFTA ülkesinde başlatılan her ortak transit işlemi için de söz konusudur. Bu rejimin kullanılmasını kolaylaştırmak için de NCTS (New Computerised Transit System) sistemi geliştirilmiştir. Bu uygulamanın hedefi, TIR hareketlerinin Avrupa ayağı üzerinde tam kontrol sağlamak ve TIR Karnelerinin 2 nolu yaprağının fiziken geri gönderilmesinin yerine NCTS mesajlarının gönderilmesi uygulamasının getirilerek TIR işlemlerinin sonlandırılmasını kolaylaştırmaktır. Bu sistem ile tır işlemleri de hızlandırılarak Avrupa Birliği ile Ortak bir Transit Sistemi geliştirilmiştir.²⁵⁸

Ortak Transit Rejiminin bir amacı da transit işlemleri hızlandırmak ve basitleştirmek olduğundan bunun tamamen kağıtsız bir sistem olmadan mümkün olamayacağı gerçeği, 1990'lı yılların başında başlatılan elektronikleşme çalışmaları ile 2005 yılında tüm taraf ülkelerin ortak transit işlemlerini bu sistem üzerinden yapmalarını zorunlu hale getirmiştir. Dolayısıyla NCTS Gümrük idareleri ile ticari taraflar arasındaki iletişimin elektronik mesajlar ile sağlandığı ve bu şekilde güvenilir basitleştirmelerin uygulandığı bir elektronik ticaret uygulama sistemi haline almıştır.²⁵⁹

4.4.Avrupa Birliğinde Elektronik Gümrük Uygulamaları

4.4.1.Elektronik Avrupa

Dünya ekonomisi sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru hızlı bir değişim sürecine girmiş ve yeni ekonomi olarak adlandırılan bu ekonomide en büyük paya sahip olan ABD'nin yanında Avrupa'nın da baskın bir konuma gelmesi için Avrupa Komisyonu tarafından Kasım 1999 tarihinde e- Avrupa girişimi başlatılmıştır.²⁶⁰

Avrupa'nın bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki eksiklikleri tespit edilerek öncelikler belirlenmiş ve bu kapsamda bilgi toplumuna geçişin gerekleri vurgulanmıştır. Ana başlıklar halinde belirtilecek olursa bu gerekler, elektronik ticarete yasal altyapı kazandırılması, liberal telekomünikasyonun sağlanması olarak belirtilmiştir.

---

²⁵⁷ Kutlu, R, age. s.58.

²⁵⁸ www.tir.tobb.org. (Erişim: 18 Ekim 2013).

²⁵⁹ Kutlu, R, age. s.59.

²⁶⁰ Akyüzlü, Ö, age. s. 183.

Bu amaçla acil olarak alınan ve uygulanmaya başlanan kararlardan bazıları şu şekildedir;²⁶¹

- İnternete erişimin ucuzlaştırılması ve kolaylaştırılması,
- E-ticaretin hızlandırılması,
- Devletlerin on-line uygulamaya geçirilmesi (e- devlet uygulamaları),
- KOBİ'ler için risk sermayesinin oluşturulması,
- Elektronik iletişimin güvenliğinin sağlanması amacıyla akıllı kart ve benzeri araçlar geliştirilmesi,
- Engelliler için e- girişimin başlatılması,
- On- line sağlık planının gerçekleştirilmesi,
- Bankacılık sektöründe akıllı erişim uygulamalarının gerçekleştirilmesi,
- Özellikle araştırmacı ve öğrenciler açısından hızlı internet sistemlerinin kurulması olarak belirlenmiştir.

4.4.2.Elektronik Gümrük

Politik öncelik olarak belirlenen e- Avrupa girişimin hedef alanlarından birisi olarak gümrük idarelerinin, ticaret için basitleştirilmiş ve kağıtsız bir ortam fırsatını değerlendirmesinin tek mantıklı yol olduğu görüşünü paylaşan Avrupa Birliği üye devletleri, öncelikli olarak ulusal uygulama ve gereksinimlerini dikkate alarak, gümrükler için elektronik bir ortam yaratılması konusunda kendi ulusal stratejilerini geliştirme yoluna gitmiştir.²⁶²

Birden fazla üye ülkede ticaret yapan işletmelerin, her ülkenin gümrük gereksinimlerine uygun farklı elektronik veri girişi uygulamaları ile karşı karşıya kalması gereksiz maliyetlere ve dolayısıyla iç pazarın fonksiyonunun tehlikeye girmesine neden olmuş, Birlik tarafından tedirginlikle karşılanmıştır.

Bu uygulama aynı zamanda üye ülkelerin gümrük idareleri arasındaki iletişim, ortak standartların geliştirilmemiş olmasından dolayı engellenmiştir. E- gümrük çalışmalarının başlıca hedefleri şunlardır;

-Gümrük düzenleme ve uygulamalarının köklü şekilde modernize edilmesi ve basitleştirilmesi,

- Birleşik bir bilgi iletişim ağı çerçevesinde, birlikte çalışabilirliğin sağlanması şeklindedir.

---

²⁶¹ Akyüzlü, Ö, age. s. 183.

²⁶² Akyüzlü, Ö, age. s.184.

4.4.2.1.Gümrük Düzenlemelerinin Basitleştirilmesi, Güvenlik Taraflarının Entegrasyonu

Mevcut Topluluk Gümrük Kodu hükümlerinin bugünün ticari eğilimlerine ve uluslar arası tedarik zincirinin gerçeklerine karşılık vermediği düşüncesi ile eşya dolaşımının güvenlik boyutuna son zamanlarda artan şekilde odaklanma ihtiyacı, üye ülkelerin gümrük idareleri arasında ve gümrük idareleriyle diğer ilgili kurumlar arasında riske ilişkin eş zamanlı veri değişimi ihtiyacının doğmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler doğrultusunda, gümrüklerde elektronik beyanname ve elektronik veri değişiminin kural haline getirilmesi, mevcut gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve azaltılması, iç ve sınır gümrüklerinde bulunan gümrük çalışanlarının görevlerinin yeniden tanımlanması ve kullanımı yaygınlaştırılan e-imza, e- belge gibi yeni elektronik yöntemlerin, artık tamamen uyumlaştırılmış hale getirilmesi kararları alınmıştır. Alınan bu kararlar değişen ticari şartların getirdiği bir zorunluluk olarak ortaya çıkmış, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, ülkeler tarafından geç kalınmadan yürürlüğe konulmaya başlanmıştır.

4.4.2.2.Modern Teknolojiler Kullanılarak Ticari İşlemlerin Verimli Hale Getirilmesi

Tüm Avrupa üye ülkeleri arasındaki tek bir gümrük idaresi şeklinde hareket edilebilmesinin temini açısından Avrupa Birliği sahasındaki tüm gümrük idareleri arasında bağlantı kurulması yoluna gidilmiştir. Bunun için öncelikle farklı elektronik gümrük sistemleri arasında uygun ara yüzler geliştirilmesi ve mükellefin standart bir ara yüze uygun şekilde gereken tüm bilgileri kendi sisteminden gümrük idaresine gönderilmesinin sağlanması, internet ödeme sistemlerinin güvenliğinin sağlanması, tüccarların topluluğa ilişkin uygun gümrük beyanname ve diğer ilgili bilgilere otomatik olarak tek bir noktadan erişiminin ve son olarak şeffaflığın sağlanması konularında kararlar alınmıştır.

4.4.3.Gümrük Birliği Sistemi (Customs Information System)

26 Haziran 1995 tarihli Konsey kararıyla bilgi teknolojilerinin gümrük amaçlı olarak kullanımını hedef alan bir Konvansiyon kurulmuştur. Konvansiyonun amacı, bilginin hızlı dağıtımı yoluyla üye ülkelerin gümrük idareleri arasında işbirliği ve kontrol uygulamalarının etkinliğini arttırarak, ulusal kanunların çiğnenmesinin kovuşturulması, soruşturulması ve önlenmesidir. Bu konvansiyon doğrultusunda, üye ülkelerin gümrük amaçlarına uygun ortak bir bilgi sistemi geliştirilmiş ve gümrük bilgi sistemi (Customs Information System- CIS) olarak adlandırılmıştır.²⁶³ CIS üye ülkelerin terminaller vasıtasıyla erişim sağlayabildiği merkezi bir veri tabanından oluşmakta ve amacına uygun olarak kişisel bir takım bilgiler de dahil olmak üzere eşyalar, ulaşım vasıtaları, işletmeler, kişiler, hile eğilimleri alanlarında bilgiler içermektedir. Bu sistemin kabulü Türkiye'nin gümrük birliğine kabulü ile yürürlüğe girebilmiştir.²⁶⁴

Gümrük Birliği Sistemine doğrudan erişim, sadece üye ülkelerin belirlediği ulusal otoriteler tarafından yapılabilmektedir. Bu ulusal otoriteler gümrük idareleridir fakat; kanun, yönetmelik ve diğer düzenlemelerle yetkilendirilmiş farklı otoriteleri de içerebilmektedir.

²⁶³ Akyüzlü, Ö, age. s.186.

²⁶⁴ Morgil, O, "Türkiye- Avrupa İlişkileri" G.Ü.İİBF Dergisi, Sayı: 5, 2003, s.104.

Gümrük Bilgi Sistemi için ulusal sorumluluğu almak üzere her bir üye ülkenin yetkili bir gümrük idaresi belirtmesi zorunluluğu getirilmiş olup, söz konusu gümrük idaresinin CIS'in üye ülke içerisinde doğru şekilde çalışmasından sorumlu olması ve Konvansiyon hükümlerine uyumluluğunun sağlanması için gereken önlemleri alması gibi görevleri bulunmaktadır.²⁶⁵

4.4.4.Avrupa Birliği- Gümrük 2002 Programı

Avrupa Birliği üye ülkelerinden gümrük çalışanlarının eğitilmesini hedef alan Matthaues Programı kapsamında çalışmalar 1991 yılından itibaren sürdürülmekte iken, gümrük işlemlerinde şeffaflığın artırılması ve gümrük idareleri arasında ve gümrük idareleri ile Komisyon departmanları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla Gümrük 2000 programı hazırlanmıştır.²⁶⁶ Program kapsamında yapılan çalışmaların birkaç alt programa yayılması, çalışmaların idaresi için Gümrük Politikaları Grubu adı altında üst çalışma grubu hazırlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda Gümrük 2000 programı sonucunda programın Avrupa Birliğine aday ülkelere de açılmasının faydalı olacağı sonucu ortaya çıkmıştır.²⁶⁷

Bu gelişmeler sonucunda 1 Ocak 2001 tarihinde uygulamaya konulan ve 31 Aralık 2002 tarihinde tamamlanan ve 135 milyon Euro değerinde bir bütçeye sahip olan Gümrük 2002 Programı kapsamında ulaşılan hedefler şu şekilde sıralanabilir;

- Program ana çalışma alanlarından birisi olan bilgi teknolojileri alanında, mevcut bilgi işlem teknolojilerinin geliştirilmesinin yanı sıra değişen ticari ihtiyaçlara yönelik olarak yeni bilgi işlem sistemlerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Tüm sistemlerde standardizasyonun artırılması ön planda tutulmuş olmakla birlikte, çoğu durumda uyum maliyetlerini düşürmeleri sağlanmıştır.

- Geliştirilen Veri Dağıtım Sistemi ile işletmelerin Topluluk Entegre Tarifesi gibi Topluluk gümrük araçlarına on-line erişim sağlanmıştır. Bu programın çalışmaya başlamasından 6 ay sonra, program tarafından sağlanan iki temel bilgi alanına ayda 2,5 milyon kez danışıldığı tespit edilmiştir.

- Standardizasyonu artıran bilgisayarlaşma çalışmalarının yanı sıra, tamamlanan çalışmalara ilişkin hazırlanacak yönetmelik ve öneriler de bu gelişmeye katkıda bulunmaktadır.²⁶⁸

4.4.5.Avrupa Birliği Gümrük 2007 Programı

1 Ocak 2003 tarihinde uygulamaya konulan program ile, ulusal idareler arasında veri değişimi sistemleri, gümrük çalışanları ve uzmanları için eğitim seminerleri, ulusal idareler arasında karşılıklı memur değişimi ve işletmelerin kağıtsız bir gümrük ortamında çalışabilmelerine olanak verecek elektronik bir sistem yaratılması gibi konular için yasal ve mali alt yapıyı sağlayıcı niteliktedir.²⁶⁹

---

²⁶⁵ Akyüzlü, Ö, age. s.186.

²⁶⁶ Akyüzlü, Ö, age. s.188.

²⁶⁷ Akyüzlü, Ö, age. s.188.

²⁶⁸ Akyüzlü, Ö, age. s.188.

²⁶⁹ Akyüzlü, Ö, age. s.189.

Programın özel hedeflerin birisi de, aday ülkelerin sistemlerinin açık piyasa koşullarına uyarlanmasında yardımcı olmak, bunun için gerekli altyapı desteğini sağlamaktır. Söz konusu programda küreselleşmenin, topluluk üye ülkelerinin gümrük idareleri açısından ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçlara cevap verebilmek için 4 ana hedef belirlenmiştir. Bunlar, topluluk çıkarlarının korunması, ticaretin kolaylaştırılması, eşit sonuçlar/altyapı ve genişlemedir.

Programın hedefleri ile bu hedeflere ulaşmak için yapılacak çalışmalar arasındaki koordinasyonu sağlamak üzere Gümrük 2007 Komitesi tarafından verilecek özel görevleri yerine getirmek ve önemli bulunan hususları Komitenin dikkatine sunmak üzere 4 adet grup kurulmuştur. Bu gruplar şu başlıklar altında toplanmıştır;²⁷⁰

4.4.5.1.Elektronik Gümrükler Grubu

Elektronik Gümrükler Grubunun başlıca görevleri arasında gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi, veri unsurlarının standardizasyonu, ara yüzlerin uyumlaştırılması, beyannamelerin standartlaştırılması, karışık gümrük konularında ticari taraflarla iletişimin geliştirilmesi, ticaretin kolaylaştırılmasının önündeki engellerin tespit edilmesi ve ilgili tüm tarafların elektronik gümrük işlemlerine ilişkin uygulamalarının koordinasyonu sayılabilir.

4.4.5.2.Çalışma Yöntemleri Grubu

Elektronik bir gümrük ortamı uygulamasının başarılı olması, risk yönetimi, kontrol alanları ve denetim konularında sürdürülecek çalışmalara bağlı olduğundan, bu konulara ilişkin alt bir grup oluşturulmuştur. Grubun çalışma konuları; kontrol alanlarının envanteri, kontrol standartları, denetim, risk verisi, risk yönetimi ve güvenlik olarak belirlenmiştir.

4.4.5.3.Teknik Grup

Teknik Grubunun yürüteceği çalışmalar esas olarak yeni sistemlerinin geliştirilmesi ve mevcut sistemlerinin işleyişlerinin koordinasyonu, kurulu ve kurulacak sistemler arasında birlikte çalışabilirliğin sağlanması ve elektronik gümrük işlemleri konusundaki girişimlerin teknik yönleri açısından gerekli noktalarda tavsiyelerde bulunmak şeklinde tanımlanmıştır.

4.4.5.4.Eğitim Koordinasyon Grubu

Politika hedeflerinin desteklenmesi bağlamında programın araçlarından birisi de eğitim olarak belirlenmiştir. Bunun yanında program kapsamında yapılan çalışmaların değerlendirilerek öneriler verilmesi ve program kapsamında eğitimin etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasının sağlanması için bu grup kurulmuştur. Görüldüğü gibi Avrupa Birliği elektronik ticaretin yarattığı yeni dünya ekonomisinin gereksinimlerinin bilincindedir. Bu bilinçle dünya ticaretinde sahip olduğu önemli payı korumak ve geliştirmek üzere, uluslararası ticarete en kritik rollerden birine sahip olan gümrük idarelerinin yeni ekonomi gereksinimlerine cevap verir nitelikleri kazanmasını, e- Avrupa girişiminin öncelikli alanlarından birisi olarak belirlemiştir. Gümrük işlemlerinin tamamen elektronik ortama aktarılması ve bu yapılırken tüm üye ülkelerin gümrük sistemleri arasında birlikte çalışılabilirliğin sağlanması, tek pazar olmanın gerekliliklerindedir.²⁷¹

²⁷⁰ Akyüzlü, Ö, age. s.190.

²⁷¹ Akyüzlü, Ö, age. s.190-191.

Gümrük alanında yapılan değişiklikler ve iyileştirmelerle, uluslar arası ticaret için en önemli konulardan birisi olan gümrük işlemlerinde, uygun risk analizi yöntemleri kullanılarak sadece gerekli görüldüğünde fiziki kontrollerin yapılması, bunun haricinde ise mümkün olduğunca basitleştirilmesi ve üye ülkeler arasında uyumluluğun sağlanması suretiyle Avrupa Birliği yeni ekonominin en büyük ticari ortaklarından birisi olarak kalmayı hedeflemektedir.

4.5. Türkiye’de Elektronik Gümrük Uygulamaları

Ekonomik anlamda sınırların kalktığı ve küreselleşmenin son derece hızlı bir şekilde ilerlediği günümüz dünyasında, yeni bin yılın getirmiş olduğu teknolojik değişim süreçleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurumu arttırmaktadır. Yeni ekonomi ortamında en önemli oyuncularını belirleyen elektronik ticarete, devlet seviyesinde uyumun hızlı bir şekilde sağlanması ve bu doğrultuda gereken yapısal ve idari düzenlemelerin yapılması amacıyla, dünya ile bütünleşmek ve bilgi toplumu haline gelebilmek için Türkiye de e- devlet modeli adı altında yeniden yapılanmaya gitmektedir. Türkiye’de e-gümrük işlemleri ve e- gümrük işlemlerinin modernizasyonu üç ana dönemde incelenmektedir.²⁷²

4.5.1. Gümrüklerde Kağıt Ortamında Sunulan Beyanname Dönemi

Bu dönem, 1996 yılı öncesini kapsayan dönemdir. Gümrük Birliğine girişten önceki bu dönemde beyannameler el yada daktilo ile doldurulmak ve gerekli belgeler ile gümrük idaresine sunulmak zorundaydı. 1996 yılında Gümrük Birliğine geçiş neticesinde gümrük işlemlerinin modernizasyonu süreci başlamıştır. İlk olarak sayfalar süren ve elle doldurulan gümrük beyannameleri dönemine son verilmiştir.²⁷³

4.5.2. Tek İdari Belge Dönemi

Bu dönem 1996 ile 2010 yıllarını kapsayan dönemdir. Pilot uygulaması 1998 yılında Atatürk Havalimanı Gümrük Müdürlüğünde yapılan otomasyon projesi yıllar itibari ile yaygınlık göstermiştir. Bu dönemde yenilenen Gümrük Kanunu, Serbest Ticaret Antlaşmaları, EDİ gümrük uygulama programı, e- imzaya geçiş ve BİLGE denilen Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri Sistemi kullanılmaya başlanmıştır.²⁷⁴ Yine bu dönemde Gümrük İşlemlerini kolaylaştırmak, idarelerin etkinliğini arttırmak, daha sağlıklı istatistiki bilgiler sağlamak, sağlıklı vergilendirmelerin yapılmasını sağlamak amacıyla Gümrük İdarelerinin Modernizasyonu Projesi (1999-2003) tamamlanmıştır. Bununla birlikte Dünya Bankası tarafından finanse edilen BİLGE Yazılım Programı ile bu dönem sonuna kadar bütün Gümrük İdarelerinin elektronik olarak entegrasyonu sağlanmıştır.

4.5.2.1. Güm-Kart Projesi

Gümrüklerde yapılan ödemelerin daha güvenli ve hızlı yapılabilmesi için, yükümlüler nakit para ile ödeme yerine Gümrük Veznelerinde GÜM-KART adı verilen elektronik para kartı ile ödeme yapabilmektedirler. Bu proje ile nakit paranın temininde yaşanan sıkıntılar aşılmış, fiziki para taşıma zorunluluğu kaldırılmış, paranın sahteciliği önlenmiş, paranın kayıt altında tutulmaması gibi riskler ortadan kaldırılmıştır.²⁷⁵

²⁷² Akyüzlü, Ö, age. s.191.

²⁷³ Kutlu, R, age. s.64.

²⁷⁴ Kutlu, R, age. s.64-65.

²⁷⁵ Kutlu, R, age. s.80.

4.5.2.2.Mobil Gümrük Projesi

Bu proje ile SMS Bilgi Servisi tacirlerin hizmetine sunulmuş, kullanıcıların gümrük beyannamelerine ilişkin çeşitli bilgilere cep telefonu kullanarak ulaşabilmesi sağlanmıştır. Bu servis sayesinde kullanıcılar, beyanname numarasını SMS ile göndererek, söz konusu gümrük beyannamesinin gümrük idaresince onayından sonra belirlenen hat, durum, muayene memuru, muayene tarihi ve gümrük beyannamesinden sonra belirlenen bilgilere ulaşabilmektedirler.

4.5.3.Kağıtsız Beyanname Dönemi

Bu dönem, E- Gümrük ve modernizasyon çalışmalarının sonucunda hedeflenen beyannamelerin tamamen kağıtsız ortamda verilmesini sağlayan dönemdir. Kağıtsız beyanname sistemi, güvenli elektronik imza taşıyan gümrük beyannamesi ile ekinde aranan belgelerin tamamen elektronik ortamda gönderilmesine olanak tanıyan ve 2010 yılı sonrasını kapsayan dönemdir.²⁷⁶ Kağıtsız beyanname ile;

-Firmalar beyannameye eklenecek belgelerin asıl nüshalarını fiziki olarak idareye ibraz etmeyeceklerinden, gümrüğe gelmeden işlemlerini tamamlayabileceklerdir.

-Beyannamenin yanı sıra eklerinin de sistem üzerinden merkezden görülebilmesi sağlanacak ve buna bağlı olarak kontrollerde etkinlik sağlanabilecektir.

-İş takibi ile görevlendirilen personelin başka konularda daha verimli bir şekilde istihdam edilmesi sağlanacak, kağıt tasarrufu sağlanacak ve gerek bürokrasi ve gerekse kırtasiyecilik önlenmiş olacaktır.

4.5.3.1.Elektronik Beyanname

Elektronik Beyanname güvenli elektronik imza taşıyan gümrük beyannamesi anlamına gelmektedir. Elektronik beyannamenin yasal altyapısı Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.²⁷⁷

Elektronik beyanname uygulamasının başlatılmasının kağıtsız beyanname sisteminin işlerliği için yeterli olmayacağı düşünülerek, sistemin tam anlamıyla uygulanabilmesi için beyannameye eklenen belgelerin de elektronik ortamda verilebilmesi için e- belge projesi hayata geçirilmiştir. Yine bu sisteme entegrasyonun artırılması ve işleyişinin artırılması için elektronik imza da önem kazanmıştır. Bunun için de kamuda e-imzayı yaygınlaştırılması ve olağanüstü durum merkezleri kurulması kararlaştırılmıştır.²⁷⁸ Bu proje ile, ithalat ve ihracat işlemi yapan yükümlüler ve idare personeli profilleri olmak üzere iki ayrı süreç içererek gelişme göstermiştir. Yükümlüler uygulama ile Gümrük İdaresine dijital ortamda ve elektronik olarak imzalı belge gönderme işlemi yapabilmekte ve göndermiş oldukları belgeler üzerinde ilgili Gümrük personeli tarafından yapılan işlemler ve sonuçları hakkında bilgi alabilmektedirler.

²⁷⁶ www.e.beyanname.gib.gov.tr, (Erişim: 08 Ekim 2013).

²⁷⁷ Kutlu, R, age. s.84.

²⁷⁸ Ferah, E.P, "E-Beyanname Sisteminin Uygulanmasının Gümrük Mevzuatı Açısından İncelenmesi" Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2011, s.34.

4.5.3.2. Elektronik Belge

E- belge Uygulama Grubu'nun yürüttüğü çalışmalar kapsamında Dünya Gümrük Örgütü tarafından belirlenen Dünya Ticaret Örgütü'nün belirlediği Veri Modeli standartları ele alınmıştır. Yine Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu'nun uluslar arası ticari belgelerin standartlaştırılarak elektronik ortama taşınması ve paylaşılmasını amaçlayan e-belge bazlı bazı projeler için de Birleşmiş Milletler ile işbirliği yapılmaktadır.²⁷⁹

4.6. Türkiye'de Elektronik Gümrük Otomasyon Sistemleri

4.6.1. Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri (BİLGE) Sistemi

Otomasyon kapsamında öncelikli olarak mevcut gümrük uygulamaları gözden geçirilmiş, bilgisayarlı ortama geçiş aşamasında gereksiz olduğu anlaşılan işlemler ayıklanmış ve gümrük işlemlerinin bilgisayar ortamından eş zamanlı olarak yürütülmesini sağlayan BİLGE yazılımı hazırlanmıştır.²⁸⁰

Bu sistem bilgisayarlı gümrük idarelerinin veri giriş salonlarından yükümlülerin erişimine açıktır. Bunun haricinde yükümlüler, internet üzerinden bu sistem üzerinden veri gönderilebilmektedir. Gümrüklerin elektronik sistemlerle entegrasyonunun bir ayağı olan bu sistem ile gümrük uygulamaları gözden geçirilmiş, bilgisayarlı ortama geçiş aşamasında gereksiz olduğu anlaşılan işlemler ayıklanmış ve gümrük işlemlerinin bilgisayar ortamından eş zamanlı olarak yürütülmesini sağlayan BİLGE yazılımı 17.06.1998 yılında hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur.²⁸¹

4.6.2. Elektronik Veri Değişimi (EDI) Sistemi

E-ticaretin en önemli ve yaygın kullanıma sahip araçlarından birisi olan EDI sistemi daha önce de bahsedildiği üzere, onaylı standart mesajlar temelinde yapılan bilgilerin bilgisayar ve iletişim ağları vasıtasıyla transferdir. Kamu ve özel sektörün etkin iletişim kurabilme ihtiyacından doğan elektronik veri değişimi uygulamaları kapalı veya açık ağlar üzerinden yapılabilmektedir. Elektronik Veri Değişim, farklı kuruluşlardaki uygulamalar arasında yapısal veri değişimi biçiminde de tanımlanabilir. Bu tanımda yer alan yapısal veri değişimi, EDI'nin iş dünyasında kullanılan kağıt belge değişimi yerine kullanılmasıdır. Dolayısıyla EDI'nin e-ticaret ile doğrudan bir ilgisi bulunmaktadır. Bu uygulamada veri yapısal bir formatta transfer edilmektedir.²⁸²

4.6.3. Gümrük Veri Ambarı Sistemi Projesi (GÜVAS)

Modernizasyon projeleri dahilinde, BİLGE ve EDİ Yazılımlarının yanı sıra, veri ambarı, risk analizi, vergi tahsilatı ve teyit işlemleri de gerçekleştirilmektedir. Bu hususta Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca geliştirilen Gümrük Veri Ambarı Projesi, dış ticaret istatistikleri, işlem gören gümrük detaylı beyanlarına ilişkin veriler, kıymet ve tarife bilgilerinin veri ambarında depolanmasını sağlamaktadır. Bu bilgiler dış ticarete ait istatistiksel veri çıkarımı, performans analizi ve sorgulama yapılması ve ileriye dönük sağlıklı tahminler yapılabilmesi açısından oldukça faydalı bir uygulamadır.²⁸³

²⁷⁹ Kutlu, R, age. s.87-88.

²⁸⁰ <https://www.uygulamalar.gumruk.gov.tr> (Erişim: 12 Kasım 2013).

²⁸¹ Akyüzlü, Ö, age. s.193.

²⁸² www.gumruk.gov.tr. (EDI Nedir?) (Erişim: 10 Aralık 2013).

²⁸³ www.agm.org.tr/ (Erişim: 15 Ekim 2013).

4.7. Gümrüklerin Modernizasyonu

4.7.1.Dünyada Gümrüklerin Modernizasyonu Çalışmaları

Gümrük idarelerinin modernizasyonu çerçevesinde, tüm ticari muameleleri bilgi teknolojileri ve EDI bazlı veri değişimine dayandıran ilk ülke Singapur olmuştur. Ticari toplulukları ithalat ve ihracat işlemlerinde yer alan yirmiden fazla devlet kurumuna bağlayan bir katma değer ağı olarak, TradeNet, 1989'da Singapur'da kurulmuştur. Bu sistem sayesinde devlet her bir kurumundan gereken izinleri elde etmek ve belge sunmak yerine, tek bir elektronik belge ağı içerisinde yönlendirilmek suretiyle gerekli onayları 15-30 dakika içerisinde alarak geri dönmektedir. Bugün Singapur'da gümrük beyannamelerinin %98'inden fazlası TradeNet sistemi vasıtasıyla işleme tabi tutulmaktadır ve söz konusu uygulama ile işlem maliyetleri yaklaşık %50 oranında azalmıştır.²⁸⁴1996 yılında ABD Kongresi, Gümrük Modernizasyonu Kanunu olarak bilinen, gümrük uygulamalarının basitleştirilmesi ve modernizasyonu konulu kanunu kabul etmiştir.

Gümrük Modernizasyonu Kanunu ile birlikte fiziki dokümanın yanı sıra, bilginin elektronik formatta depolanması da söz konusu olabilmıştır. Modernizasyon çalışmalarında Singapur Modeli örnek alınmaya çalışılmaktadır.²⁸⁵ Bu uygulama kapsamında mevcut gümrük düzenlemelerinin %90'ı prosedürlerin basitleştirilmesi ve yeni hükümlerin uygulanabilmesi açısından gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir. Kanunla birlikte ortaya çıkan iki önemli konu, paylaşılan sorumluluk ve bilgilerin uyumu konularıdır.

Her iki konsept de gümrük kanun ve düzenlemelerine gönüllü olarak uyumun en üst düzeyde sağlanabilmesi için ticari toplulukların yasal sorumlulukları hakkında açık bir şekilde ve tam olarak bilgilendirilmesi gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Bu doğrultuda, söz konusu kanun gümrüklere daha büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Bu sorumluluklardan en önemlisi, kamuya ticari kuruluşların gümrük ve ilgili kanunlar altındaki hak ve sorumluluklarına ilişkin ileri seviyede bilgi sağlamaktır. Bu kapsamda bilgi dokümanı, tanıtım videoları hazırlanmış, gümrük web sitesi üzerinden bilgilendirmeler gerçekleştirilmiş ve elektronik bir haber bülteni hazırlanarak ticari ortaklık teklifleri ve diğer bir takım öneriler yayımlanmaya başlamıştır.

4.7.2.Türkiye' de Gümrüklerin Modernizasyonu Çalışmaları

E-Ticaretin getirdiği yenilikler ve teknolojik gelişmeler karşısında dünya çapında bir takım çalışmaların gerçekleştirildiği ortadadır. Dünya gümrüklerinde yapılan çalışmalar karşısında Türkiye'de de bir takım çalışmalar ortaya konmuştur.²⁸⁶ Türkiye gümrük idarelerinin Modernizasyonu amacıyla Dünya Bankası ile bazı görüşmeler yürütülmüş ve bazı hedefler belirlenmiştir. Bunlar;

- Çağdaş ve güncel gümrük mevzuatının hayata geçirilmesi,
- Gümrük işlemlerini basitleştirmek ve bilgi işlem teknolojisini kullanmak,
- Fiziksel kontrolleri azaltmak,

²⁸⁴ Akyüzlü, Ö, age. s.181.

²⁸⁵ www.ekonomi.haberturk.com, (Erişim: 25 Ekim 2013).

²⁸⁶ Atasayar, D.E, "Elektronik Suçlar" Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2004, s.47.

- Eşyanın serbest bırakılmasının ardından yapılan denetimlerin arttırılması,
- Ticari çevrelere daha iyi bir hizmet sağlamak,
- Bölgesel ve yerel idarelere daha fazla yetki ve sorumluluk verilmesi, olarak belirlenmiştir.

Uluslararası ticaretin artması yeni ekonomik toplulukların oluşması, Gümrük Birliği ve Serbest Ticaret Anlaşmaları ile birlikte ekonomik bütünleşmenin artması gümrük idarelerinin teknolojik gelişmelerden daha fazla yararlanması ihtiyacını doğurmuştur. Modernizasyon işlemlerinin, teknik altyapı değişimi ile birlikte teşkilat yapısının değişmesi ve daha şeffaf bir mevzuat ile de alakalı olduğu unutulmamalıdır.

Artık dünyada klasik yöntemlerle işlem yapmanın yerine, Gümrük İdarelerinde bilgisayar teknolojisi ve yenilenen her türlü teknoloji altyapısı ile Gümrük işlemlerinin hızlandırılması ve dünya standartlarının yakalanması için büyük çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde de Gümrük ve Ticaret Bakanlığının bu yönde çalışmaları bulunmaktadır.²⁸⁷

---

²⁸⁷ <http://www.ggm.gtb.gov.tr>. (Erişim 24 Ekim 2013).

BEŞİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK TİCARETİN GÜMRÜK MEVZUATINDAKİ YERİ

5.1. Elektronik Ticaret ve Gümrük

E-Ticaret işlemleri, Gümrük Mevzuatında özel bir hüküm ile düzenlenmemiş olup, 4458 sayılı Gümrük Mevzuatının genel hükümleri ile işlemler ikmal edilmektedir. E-ticaret konusunda bazı Gümrük Mevzuatı aksaklıkları yaşanmakta, bu aksaklıklar da Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Tebliği ve bazı Müdürlük Emirleri ile aşılmaya çalışılmaktadır.

E-ticaretin Gümrük ile ilgili en önemli ilişkisi vergiler yönünden olmaktadır. Vergi kayıplarının yaşanmaması, önlenmesi ve gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması için de 2013 yılında bazı işlem kolaylıklarının sağlanması amacıyla Yönetmelikler çıkartılmış, 5067 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ve 6455 sayılı Kanun ile de 4458 sayılı Gümrük Kanununda bazı değişikliklere gidilmiştir.²⁸⁸

11.04.2013 tarihli, 28615 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan 6455 sayılı Gümrük Kanununda yapılan değişiklikler ve bu değişikliklere paralel olarak 15.05.2013 tarihli, 28648 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Gümrük Yönetmeliği değişiklikleri, alışı gelmiş birçok uygulamayı temelden değiştirmiştir. 6455 sayılı Gümrük Kanununda yapılan bazı değişiklikler aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.²⁸⁹

-5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda yer alan kabahat eylemleri, idari yaptırım olarak Gümrük Kanununa aktarmıştır.

-Kaçakçılıkla ilgili diğer kanunlardaki fiiller de Kaçakçılık Kanununa aktararak, kamu idareleri ve kolluk kuvvetleri arasındaki koordinasyon ve yetki karmaşası ortadan kaldırılmıştır.

-“Gümrüklenmiş Değer” ibaresi açıklanarak Gümrük Kanunu'na eklenmiş, oluşabilecek karmaşıklar giderilmiştir.

-Tasfiyesi yapılan araçların normal bedellerinin altında satışına engel olunması ve alıcıların araç üzerindeki haklarının kısıtlanmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

-Kaçak zannı ile el konulan eşya tanımı yapılarak Tasfiye işlemleri ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

-Tasfiye Kararları aldırılarak eşyaların mülkiyetinin eşya sahibine geçirilmesi ile eşyanın ekonomiye kazandırılması sağlanmıştır.

-Gümrük Müşavirliği sınavlarına girmek için yapılmış olması gereken staj süreleri, Gümrük Müşavir Yardımcılığı B Karne sınavı için 3 yıldan 1 yıla; Gümrük Müşavirliği A karne sınavı için ise 3 yıldan 2 yıla düşürülerek, yetkili ve kalifiye gümrük iş takipçiliği teşvik edilmiştir.

²⁸⁸ Divan Gümrük Araştırmaları ve Eğitim Dergisi, Sayı: 20, İstanbul 2013, s.33

²⁸⁹ Divan, age. s.33.

5.1.1.Elektronik Ticaret İle İlgili Bazı Kanunlar

- 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (Resmi Gazete: 17.12.2004-25673)
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (Resmi Gazete: 12.10.2004-25611)
- 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (Resmi Gazete:20.01.1982-17580)
- 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu (Resmi Gazete: 31.05.2005-25772)
- 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (Resmi Gazete:23.05.2007-26530)
- 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu (Resmi Gazete: 31.03.2007-26479)
- 4458 Sayılı Gümrük Kanunu (Resmi Gazete: 04.11.1999-23866)
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (Resmi Gazete 14.02.2011- 27846)
- 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun(Resmi Gazete: 08.03.1995-22221).

5.1.2.Elektronik Ticaret İle İlgili Bazı Yönetmelikler ve Tebliğler²⁹⁰

- İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 01.11.2007-26687)
- Elektronik Haberleşme Sektöründe Tüketici Hakları Yönetmeliği(Resmi Gazete:28.07.2010-27655)
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Teşkilat Yönetmeliği(Resmi Gazete:08.06.2011-27958)
- Gümrük Yönetmeliği(Resmi Gazete: 07.10.2009-27369)
- Elektronik Gümrük İşlemleri Acil durum Tebliği(seri no:1-Resmi Gazete: 04.11.2010-28105)
- Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı- Resmi Gazete 28.01.2010-27476).

---

²⁹⁰ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.55.

5.2.Elektronik Ticaret Yoluyla Yapılan Gümrük İşlemleri

5.2.1. İhracat İşlemleri

Gümrük Kanunu ve İhracat Yönetmeliği uyarınca ihracat; yurtdışına yapılan her türlü mal veya eşyanın satışını ifade eder. Bu işlen doğrudan ya da bazı iletişim araçlarıyla gerçekleştirilebilir. E-ticaret ile yapılan ihracat Kanun ile ayrıca düzenlenmemiş olup, normal yol ile yapılan ihracat işlemlerine tabi tutulur. Elektronik ihracatta sadece bazı usul farklılıkları vardır. Bunlarda bazı belge ve faturaların on-line olarak işlemlere tabi tutulmasıdır.²⁹¹ Ülkemizde e-beyanname tam anlamıyla uygulamaya konulmadığından on-line bazı işlemler fiziki evraklar ile yapılmaktadır.

Elektronik beyannamenin tam olarak idarelere entegrasyonu ile birlikte fatura, yük senedi, konişmento gibi gümrük belgelerinin sistem üzerinden idarelere erişimi birkaç dakikada gerçekleşecektir. Bu entegrasyonun henüz gerçekleşmemesinden dolayı elektronik ihracat işlemleri yürürlükte bulunan Dış Ticaret ve Gümrük Mevzuatı hükümlerine göre gerçekleştirilmektedir.

5.2.2.Posta İşlemleri

Posta yoluyla Türkiye Gümrük Bölgesine gelen, Türkiye'den gönderilen veya Türkiye'ye iade edilen eşya, posta çantaları ve koliler Gümrük İdaresinin kontrolüne ve muayenesine tabidir. İçinde eşya bulunmadığı anlaşılan mektuplar bu hükmün dışındadır. Türkiye Gümrük Bölgesine gelen bütün posta çantaları ve koliler ilk giriş kapısından itibaren gümrük gözetimi altında posta idarelerine sevk edilir ve buralarda gümrük muayenesine tabi tutulur.²⁹²

Türkiye Gümrük Bölgesinden gönderilecek posta çantaları ve koliler de gümrük kontrolüne tabi olup, bunların daha önce gümrükçe kontrol edildiğine ilişkin gümrük idarelerinin mühür veya işaretlerinin bulunup bulunmadığı ve kapların sağlamlığı tespit edildikten sonra çıkış gümrüğünden ihracına izin verilir. Posta yoluyla Türkiye Gümrük Bölgesine gelen veya Gümrük Bölgesinden giden eşya 4458 sayılı Gümrük Kanununun 93 ile 107. maddesinde belirtilen hükümlere tabi genel antrepo sayılan yerlere, posta idaresinin sorumluluğu ve gümrük idaresinin gözetimi altında konulur. Eşyanın buralarda bekleme süresi, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası posta anlaşmaları hükümlerine tabidir.

Ticari mahiyette olmayan eşyanın Gümrük İdaresine sunulması sırasında ibraz edilen uluslararası kabul görmüş belgeler beyanname hükmünde olup, ayrıca beyanname aranmaz. Posta idareleri, gelen kolilere ait listeleri, vakit geçirmeden ve kolilerin birikmesini beklemeden düzenler ve iki nüshasını imza karşılığında Gümrük İdaresine verir. Bu listeler, alınan her posta için ayrı ayrı düzenlenebileceği gibi tek liste halinde de düzenlenebilir.²⁹³

²⁹¹ R.G. 06/06/2006 Tarihli, 26190 Sayılı İhracat Yönetmeliği, Madde: 4.

²⁹² Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.59.

²⁹³ R.G. 07/10/2009 Tarihli, 27369 Sayılı Gümrük Yönetmeliği, Madde: 455- 475.

5.2.3.Hızlı Kargo İşlemleri

E-ticaretin gittikçe artan şekilde kullanım alanı bulması ve uluslar arası ticarete özellikle numune ve modellerin hızlı bir şekilde gönderiminin önem arz etmesi, ayrıca özellikle küçük imalatçılar için ürettikleri ürünü düşük maliyetle ve daha az bürokratik işlemle hızlı bir şekilde ihraç etmelerinin sağlanmasının ihracatı teşvik edici bir unsur olduğu dikkate alındığında, hızlı kargo yoluyla taşımacılık ve hızlı kargo işlemleri daha fazla kullanılmaktadır.²⁹⁴

4458 Sayılı Gümrük Kanunu'nun 225. maddesi uyarınca, posta yolu ve hızlı kargo taşımacılığı kapsamında gelen ya da gönderilen önemli değeri olmayan eşyanın ve brüt ağırlığı 30 kilogramı, değeri 1500 Avro'yu geçmeyen ihracat rejimine konu eşyanın gümrük beyanı dahil bütün işlemleri, Bakanlıkça belirlenen hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler yetkili kılınır.²⁹⁵

5.3.Elektronik Ticaret Yoluyla Kaçakçılık

E- ticaret yoluyla gerçekleştirilen ticari işlemlerin çeşitliliğinin ve parasal tutarının çok hızlı bir şekilde artması, bu alanda yürütülen kaçakçılıkla mücadele faaliyetlerini ön plana çıkarmaya başlamıştır. Teknolojideki gelişmelere bağlı olarak her geçen gün daha da küreselleşerek küçülen dünyada, elektronik ticaret ve bu yönteme bağlı olarak gerçekleştirilen kaçakçılık büyük bir artış göstermektedir. Gerek, Gümrük ve Ticaret Bakanlığına 2010 yılı ve sonrasında yapılan ihbarlar, gerekse istihbari ve açık kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında internet üzerinden gerçekleştirilen ticarete/satışlarda mevzuatta bulunan bazı hükümlerin istismar edildiği kanaatine varılmıştır.²⁹⁶

Önümüzdeki süreçte de bu kapsamda değerlendirilebilecek türdeki fiillerin, teknolojik gelişme ve çeşitlenmeye bağlı olarak daha hızlı artacağı ve e- ticaret yoluyla gerçekleştirilen kaçakçılıkla mücadelenin yeni boyutlara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede ülkemizde sanal pazarlarda elektronik ödeme araçlarıyla yapılan ödemelerde hızlı bir artış olduğu gözlenmektedir.²⁹⁷

5.3.1.Elektronik Ticaret Yoluyla Gerçekleştirilen Kaçakçılığın Nedenleri

E-ticaret yolu ile yapılan kaçakçılığın nedenleri aşağıdaki haliyle sıralanmıştır. Bunlar;²⁹⁸

-E-Ticaret işlemleri sayesinde eşya ve para transferlerinin son derece kolay olması önemli bir nedendir.

-E-Ticaretin sunduğu yeni piyasa yapıları, eşya ve para hareketi sistemleri sayesinde kaçakçılıkla uğraşan kişilere, geleneksel yöntemlerin yanı sıra yeni hareket sahaları getirmiştir.

²⁹⁴ Kutlu, R, age. s.97.

²⁹⁵ Divan, age. s.63.

²⁹⁶ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.27-30.

²⁹⁷ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.27-29.

²⁹⁸ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları, age. s.27-28.

-Teknolojideki ve e-ticaretteki gelişmelerin hızlı ve kapsamlı olması nedeniyle gerçekleştirilen kaçakçılık faaliyetlerinin ilk başta fark edilmesini zorlaştırmaktadır.

-Sanal piyasalar ve e-ticaretin teknolojik alt yapısı, alışveriş işlemlerini ve sistemlerinin zenginliği ve internette yer alan forumlar, bloglar gibi pek çok platform, kaçakçılıkla iştigal edenlere faaliyetlerini gizleyebilme imkanı vermektedir.

-Sıradan kişilerin mevzuat ve kaçakçılık faaliyetleri konusunda bilinçlerinin zayıf olması nedeniyle farkında olmadan kaçakçılık işleri ile ilgilenmeleri veya bu faaliyetlere karışma sonucunu doğurabilmektedir.

5.4.Elektronik Ticaret İle Yapılan Bireysel Eşya Ticareti, İdari Bazı Uygulamalar ve Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Çalışmaları

5.4.1.Bireysel Eşya Ticareti

E-ticaret, sınıflandırmakta zorlanılan yeni ve dijital nitelikli ürünler ve bu ürünler için yeni iletim yöntemleri ortaya çıkarmasının yanı sıra, mevcut ticaret ve dağıtım alışkanlıklarında da değişikliklere neden olmuştur. Bu kapsamda elektronik ticaretin gümrük işlemleri açısından yarattığı diğer bir problem bireysel nitelikli eşya ticareti alanında ortaya çıkmaktadır. E-ticaretin sağlamış olduğu iletişim kolaylığı, işletmeler ile tüketicilerin direkt olarak elektronik ortamda bağlantı kurması suretiyle, sınırlar ötesi artış sağlamıştır. Bu gelişme global dünya ekonomisinin sadece bir bölümünü teşkil etmekle birlikte, tüketiciler için önemli faydalar yaratmıştır.²⁹⁹

Elektronik ortamda satıcı ile nihai kullanıcının direkt olarak ticaret yapabilmesi, tüketicinin zaman ve mekan sınırlamalarından bağımsız bir alanda çok geniş mal ve hizmete erişebilmesi anlamına gelmektedir. Tüketiciler açısından internetin yarattığı sınırsız bir dünya kavramının tam anlamıyla gerçeğe dönüşebilmesi için bir takım problemlerin çözülmesi gerekmektedir. Bunlardan birisi uluslararası dağıtımın, ulusal dağıtımdan daha maliyetli olmasıdır.

Gümrük idareleri tarafından yapılan çalışmalar, işlem süre ve maliyetlerini düşürmeye, gümrük idareleri tarafından bu paketleri yönetebilmek için gereken kaynak ihtiyacının azalmasına ve gümrük idareleri için serbest kalacak kaynakların daha öncelikli işlere aktarılmasına izin verecektir. Gümrük idarelerinin, elektronik ticaret ve internet ekspres dağıtım hizmetlerinde oynadığı önemli rol kapsamında, şeffaf, basitleştirilmiş ve etkin gümrük uygulamaları çalışmalarında nihai hedef, global ticaretin kolaylaşmasına katkıda bulunarak, ulusal ve uluslar arası ekonomik gelişimi sağlamaktadır. Gümrük ve Ticaret Bakanlığının hazırladığı ve 07/02/2013 tarihinde 28552 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile de, bireysel eşya ticaretinin kolaylaştırılması amaçlanmıştır.³⁰⁰

5.4.2. İdari Gümrük Uygulamaları

Günümüzde elektronik ticaret terimi, dar olarak internet vasıtasıyla olanaklı hale getirilen ve özellikle işletmelerle tüketiciler arası ticari ilişkileri kapsayan bir alanda kullanılmaktadır. Dünya çapında gümrük idareleri, önemli hükümet programlarının yürütülmesi alanında önemli bir role sahiptir.

²⁹⁹ Akyüzlü, Ö, age. s.1171-172.

³⁰⁰ R.G. 07/02/2013 Tarihli, 28552 Sayılı Yönetmelik.

Ulusal gümrük idarelerinin etkili ve verimli çalışması sağlanmadan, hükümetlerin vergi tahsilatı, ticaretin kolaylaştırılması, ticari istatistiklerin elde edilmesi ve toplumun bir dizi toplumsal ve ulusal güvenlik konusunda korunması gibi politik hedeflerine ulaşması mümkün olmayacaktır.

Gümrüklerin ulusal gelişime olan katkısı bu bağlamda inkar edilemez derecede fazladır. Bu sıfatla gümrük idarelerinin etkinlik ve verimliliğinin geliştirilmesini hedef alan doğru yapılandırılmış kapasite geliştirme yatırımları, gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve ticaretin kolaylaştırılmasını sağlayarak, ülkelerin dünya ticaretinden gereken payı almalarına katkıda bulunacaktır. Gelişmiş bilgi ve iletişim teknolojilerinin öncelikli olarak işletmeler tarafından ve kısa bir zaman sonra gümrük idareleri tarafından kullanılmaya başlanması ve taraflar arasında elektronik olarak doğrudan iletişim kurulabilmesi, işlem yapılandırılmalarında ve düzenlemelerinde bir takım değişiklikler gerektirmiştir.³⁰¹

Gümrükler kendi ihtiyaçları ile birlikte ticari ortaklarının da ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde eşyanın serbest bırakılması ile beyanname işlemlerinin tamamlanması işlemlerini ayırabilmiştir. Eşyanın gümrüğe gelmesinden önce sağlanan EDI iletileri, gümrüklere gerekli değerlendirmeyi yapacak bilgileri büyük oranda sağlamıştır.

Uluslararası seviyede bilgi ve iletişim teknolojilerinin gümrük işlemlerinde kullanılması ve ticaretin kolaylaştırılması, DTÖ ve DGÖ' nün politik gündem konuları arasında bulunmaktadır. DTÖ Doha Bakanlık Bildirisinin ardından oluşturulan DTÖ Çalışma Programı kapsamında ticaretin kolaylaştırılması ve gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi, uygulamalarda modern teknolojilerin kullanımı ve şeffaflık teşkil etmektedir.

5.5. Gümrük Vergisi ve Elektronik Ticaret

E-ticaretin vergi boyutu bölümünde vergilendirilme ile ilgili hususlara değinilmiştir. Bu bölümde e-ticaret üzerinden gümrük vergilerinin alınması ile ilgili konulara değinilecek ve akabinde Taslak halinde olan Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı üzerinde durulacaktır. Gümrük Kanununda gümrük vergisi deyimi yürürlükteki hükümler uyarınca eşyaya uygulanacak olan ithalat ya da ihracat vergilerinin tümü olarak tanımlanmıştır.³⁰²

Yine aynı kanunun 3. maddesinde ithalat vergileri deyimi eşyanın ithalinde öngörülen gümrük vergileri ve eş etkili vergileri ile tarım politikası ve işlenmiş tarım ürünleriyle ilgili özel düzenlemeler çerçevesinde alınan ithalat vergilerinin ifade etmektedir. İhracat vergileri deyimi ile de eşyanın ihracatında öngörülen gümrük vergileri ve eş etkili mali yükler ile tarım politikası veya işlenmiş tarım ürünleri ile özel düzenlemeler çerçevesinde alınan ihracat vergileri ifade edilmiştir.³⁰³

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere gümrük vergileri sadece eşyalar üzerinden alınan vergilerle ilgilenmekte, hizmetlerin vergilendirilmesi konusu ile ilgilenmemektedir. Gümrük Kanununun 3. maddesinin 23. fıkrasında eşyanın tanımı her türlü madde, ürün ve değer biçiminde tanımlanmıştır. E-ticaret üzerinden alınan gümrük vergileri ile ilgili tartışmalara

³⁰¹ Akyüzlü, Ö, age. s.178-179.

³⁰² 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, Madde: 3/9.

³⁰³ 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, Madde: 150.

eşyanın tanımının yapılması ile başlanması gerekir. Fiziki mallar üzerinden gümrük vergisi alınmakta, hizmetler üzerinden gümrük vergisi alınmamaktadır. E-ticaretin on-line işlem maliyetlerini düşürmesi avantajı karşısında, konu fiziki dağıtıma geldiğinde özellikle gümrük işlemlerinin bu maliyetleri yükseltmesi söz konusu olmaktadır.

Bu hususta Dünya Ticaret Örgütü genel olarak gümrük vergilerinin azaltılması uygulaması kararının alınması, internet üzerinden yapılan bireysel ticari işlem oranlarında ve paralel olarak ufak parça eşya sevkiyatında artışa neden olmuştur. Diğer taraftan uluslararası kargo ve diğer taşıyıcı firmalar ile ulusal gümrük idareleri tarafından gözlemlenen ufak paket dağıtım miktarlarındaki artış, sınırlı kaynakların kullanımında bir zorlanmaya neden olmaktadır. Bu miktarların halen artan bir eğilimde olması, gümrük otoritelerinin görevlerinin önemli bir kısmının daha da zorlaşabileceğini göstermiştir. Dolayısıyla dikkat çeken bu gelişme, gümrükleri daha modernize ve daha hızlı olmaya sevk etmiştir.³⁰⁴

Fiziki mallar üzerinden gümrük vergisi alınması hususu da iki boyutta ele alınmıştır. Şayet elektronik ortamda bir malın siparişi verilmiş ve daha sonra da bu mal fiziki olarak bir ülkeden diğer bir ülkeye gönderilerek gümrüğe sunulmuş ise bu eşyanın gümrük vergisinin tahsil edilmesinde bir sorun bulunmamaktadır. Ancak eşya elektronik ortamda gönderilir ise bu eşyanın gümrük vergisinin tahsilatı mümkün olamamaktadır.

Örneğin A Ülkesinde ikamet eden bir yayın evi firması B ülkesinde ikamet eden bir başka firmadan elektronik ortamda sipariş alıp kitabı satsa, söz konusu kitaplar B ülkesinin gümrüğüne geldiğinde vergilendirilecek ve herhangi bir sorun yaşanmayacaktır ancak; söz konusu kitapların elektronik yollar ile (mail, CD vs.) iletilip, B ülkesi tarafından kağıda dökme işlemi gerçekleştirilerek kitap halinde satışa çıkarılması durumunda söz konusu kitap gümrüğe sunulmadığından vergilendirilemeyecektir.

Bu gibi sorunların çözümü için Dünya Ticaret Örgütü Global Elektronik Ticaret Deklarasyonunda elektronik ortamda sipariş edilen ve taşınan malların “hizmet” kavramı içinde yer almasını ve bu malların gümrük vergisinden muaf tutulması sadece Katma Değer Vergisi’ne tabi tutulması hükmüne bağlanmıştır.³⁰⁵

---

³⁰⁴ Akyüzlü, Ö, age. s. 171-172.

³⁰⁵ Erdengi, T.B, age. s.15.

6.SONUÇ

Kendini sürekli yenileyen bilgi teknolojileri, her geçen gün yeni sektörlere yeni vizyonlar kazandırmaktadır. Küreselleşme ile tek tipleşmeye başlayan sosyal hayat, kültür, yaşam biçimleri internet ve teknolojik gelişmelerle, devlet yapısını ve kamu kurumlarının işleyişi üzerinde de etkili olmaktadır. Bu bağlamda son yirmi yıl içerisinde özellikle Avrupa ülkelerinde gelişmeye başlayan elektronikleşme düşüncesi, insan ilişkilerini görüntülü konuşma, tele konferans gibi boyutlara taşımış ve gelinen noktada Devlet'in de bu elektronik alt yapı sistemlerini, hizmetlerin vatandaşlara ulaştırılmasında kullanması tartışılmaya başlamıştır.

Gelişmiş ülkelerde daha önceden kullanılmaya başlayan elektronik devlet uygulamaları ülkemizde de tartışılmaya başlanmış ve 2000'li yıllarda elektronik devlete geçişin en önemli aşaması olan bilgisayarlılaşma oranı arttırılmaya başlanmıştır. 1990'dan sonra bazı pilot okullarda sayılı halde bulunabilen ve öncelikli korumaya tabi tutulan masa üstü bilgisayarların sayısı özellikle 2005 yılından itibaren her geçen yıl katlanarak artmıştır.

Çok hızlı gelişen teknoloji sistemleri ile masa üstü bilgisayarlar yerini birkaç yıl içinde diz üstü bilgisayarlara bırakmış akabinde tabletler ve akıllı cep telefonları 2010 yılından itibaren, çok kısa bir sürede insanlığın hizmetine sunulmuştur. Burada ülkemiz adına önemli bir gelişme de internet kullanım oranında yaşanmış, 2000'li yıllarda sadece bazı kamu kuruluşlarında kullanılan internet 2007 de ülkenin bütün okulları ve bütün şehirlerine, 2012 yılında ise Avrupa standartlarında bir hızla %95 kullanım alanı ve fiber optik kablolar ile taşınır hale gelmiştir.

Ülkemizde bu denli hızlı internet ve internete bağlı teknolojik yenilikler yaşanması, beraberinde elektronik devlet denilen ve gelişmiş ülkelerin kullanmaya başlamış oldukları bir kamu hizmeti dağıtım sisteminin kullanılmasına başlanmasına neden olmuştur. Teknik altyapısı hazırlanarak 2008 Ce-BIT Bilişim fuarında tanıtımı yapılan ve kullanıma açılan "e-devlet kapısı", Adalet hizmetlerinden sağlık hizmetlerine, vergi sorgulamadan sigorta işlemlerine, dava sorgu işlemlerinden, tüm bakanlıkların elektronik uygulamalarına erişmeye kadar birçok uygulamayı vatandaşların hizmetine sunmaya başlamış ve her geçen yıl da bu hizmetlere bir yenisi eklenmiştir.

Elektronik devlet uygulamaları ile birlikte, kamu kurumlarının kendi işlemlerini hızlandırmak adına bazı elektronik çalışmaları da olmuştur. Adalet Bakanlığı tüm davalara tek elden ulaşılabilecek Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP)'ni geliştirmiş, Sağlık Bakanlığı e-Sağlık Hizmet Portalı'nı oluşturmuş, Bakanlıklar ve kamu kurumları fiziki evrak kullanımından yavaş yavaş koparak Doküman Yönetim Sistemlerini kullanmaya başlamışlardır.

Tam da bu noktada Ülkemizin önemli bir kurumu olan ve ülkede toplanan toplam vergilerin 2013 yılı itibari ile %21'ini toplayan Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Müsteşarlık olduğu dönemde kullanılmaya başlayan elektronik uygulamalara, Bakanlığı döneminde de devam etmiş ve elektronik gümrük uygulamaları artık kamunun gümrük kolunun olmazsa olmazı haline almıştır.

Yine Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından, elektronik uygulamalar hakkında Gümrük İşlemlerinin Modernizasyonu Projeleri, dünya ile paralel olarak gümrük işlemlerinde bilgi teknolojilerinin kullanımının artırılması, bunun neticesinde hızlı ve güvenli ticaretin sağlanması hedefleri gözetilmiştir. Kağıtsız gümrük ortamı ile ticaret hayatına etki eden işlemlerde yetkili idarelerin gerekli belgeleri elektronik ortamda düzenlemesi, gerekli izinleri elektronik mesajlar şeklinde iletmesi, Türkiye’de kurulacak bir elektronik Tek Pencere’nin dayanağı olacaktır.³⁰⁶

Elektronik gümrük uygulamaları, araç takip işlemleri, gümrük vergisi sorgulama işlemleri, Gümrük İdareleri arasında bilgi ve veri değişimini sağlayan Dokuman Yönetim Sistemleri işlemleri, Avrupa ile entegre olmuş olan ortak transit işlemleri, beyanname tescil işlemleri, eşya muayene işlemleri, muhafaza işlemlerine kadar bir çok gümrük işleminin uygulanmasında, gerek zaman, kağıt israfı, mesai israfı ve gerekse güvenilirliği ve bilgi çok çabuk erişimi ile çok kısa sürede gümrüklerin ihtiyacını karşılar olmuştur.

Elektronik uygulamaların önemli bir ayağı da ticaret işlemleridir. Ticari işlemlerin her geçen gün yenilenmesi, insan hayatının da yeniden yapılanması gereken bir sürece doğru gittiğini göstermektedir. Özellikle günümüzde internetin yaygınlık kazanması ve küreselleşme olgusu ile tüm ekonomik faaliyetler bilgi temelinde şekillenmekte bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkileri endüstri ve örgüt yapılarından yeni iş sektörlerine, istihdam ve verimlilik artışından değişen rekabet anlayışına kadar dünya ekonomisinin her alanında derin bir şekilde hissedilmektedir.³⁰⁷

İnternet sitelerinde satışa sunulan giyim, emlak, taşıt gibi insan hayatının ilgi duyduğu bütün ihtiyaçlar artık evimizde, ofisimizde elimizin altında yerini almıştır. Artık fiziki mağaza açmaya gerek kalmamakta, işçi çalıştırmaya, sigorta primleri ödemeye gerek kalmadan, internet üzerinden oluşturulan bir web sitesi sayfası ile bir depoda yada evin bir köşesinde muhafaza ettiğimiz eşyaları hiçbir vergi ödemedi insanların hizmetine sunup, ticari işlemlerimizi sürdürebiliriz.

Bu derece kolay ve rahat ticari faaliyetler beraberinde bazı riskleri de getirmektedir. Özellikle alışverişte kullandığımız kartların güvenliğinin sağlanması bu noktada önem arz etmektedir. Geliştirilen bazı güvenlik uygulamaları ile bu sorun ortadan kaldırılmaya çalışılmakta, minimize edilmektedir

Yeni ekonomik düzende, merkezi noktayı elektronik ticaret oluşturmaktadır. Çevremizi hızla saran elektronik dünyanın ekonomik yüzünü temsil eden elektronik ticareti ticaret hayatında çok önemli kolaylıklar ve avantajlar sağlamış, birçok geleneksel alışkanlığın ve uygulamanın modern anlayış ve tekniklerle yer değiştirmesi için hem araç hem de amaç haline gelmiştir. Bununla birlikte teknoloji ve paralelinde ticaret hayatında yaşanan bu elektronik devrimin henüz erken bir aşamasında olması nedeniyle, elektronik ticaretin gayri maddi niteliğinin yarattığı birçok problem yeni yeni çözümlenmekte veya üzerinde çalışılmaya devam etmektedir.³⁰⁸

Elektronik yollarla yapılan özellikle de ülkeler arası ticarete vergilendirmenin ne şekilde yapılacağı da devletler adına sorun teşkil etmektedir. Ancak eksiklik olarak görülen bütün elektronik ticaret uygulamaları, her geçen gün kendini yenileyen programlar ile bu

³⁰⁶ Kutlu, R, age. s.108.

³⁰⁷ Akyüzlü, Ö, age. s.205.

³⁰⁸ Akyüzlü, Ö, age. s.205.

eksikliklere çareler bulmakta, hata payları, güvenlik sorunları ve teknik aksaklıklar her geçen gün giderilmektedir.

Günümüzde ticari hayatın çok önemli iki kolu olan, ticaret işlemleri kolu ve bu işlemlerin koordinasyonu ve neticelenmesini sağlayan gümrük kolu da yukarıda bahsettiğimiz gelişmelerle beraber kendilerine yeni misyonlar yüklemişlerdir. Gerçekleştirilen ticaretin elektronik yollarla tamamlanması gümrükleri doğrudan etkilemektedir. Ancak 4458 sayılı Gümrük Kanunu incelendiğinde, elektronik ticaret ile ilgili herhangi bir özel hüküme rastlanılamamaktadır. Bunun sebebi 4458 sayılı Gümrük Kanununda bahsi geçen, ithalat, ihracat ve transit işlemlerinin tanımlarının "...her türlü eşya ticareti.." şeklinde olması ve Kanun'un ticaret işlemlerinde "elektronik ticaret" gibi bir ayrıma gitmemesidir.³⁰⁹

Elektronik ticaretin etkileri, ekonomik hayatın bütün alanlarında olduğu gibi gümrükleri de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu çerçevede sipariş ve satış işlemlerinin yanında dağıtımını da elektronik ortamda gerçekleştirilen dijital ürünlerin fiziki olarak sınırdan geçişi olmadan, elektronik ağlar üzerinden bilgisayara indirilmek suretiyle kolaylıkla ithal veya ihraç edilebilmesi söz konusudur. Bu durumda, konusu fiziki mal olan gümrük vergilerinin dijital ürünlere yüklenip yüklenemeyeceği hususunda uluslararası alanlarda önemli tartışmalar yaşanmaktadır.³¹⁰

Gümrük Kanunu ile birlikte uluslararası mevzuatlar bazı elektronik ticaret işlemlerini açıklamakta zorlanmaktadır. Örneğin Avrupa'da yerleşik bir A firması ayakkabı üretmek için Çin'de yerleşik bir B firması ile anlaşmış olsun. A firması milyonlarca liralık ayakkabı model çizimlerini internet üzerinden mail yoluyla B firmasına göndermiş olsun. Bu durumda aşağıdaki bazı sorular cevap arayacaktır. Bunlar;

-Çin devleti tarafından herhangi bir vergileme yapılacak mıdır?

-A firması ayakkabıları Avrupa' da üretip Çin' e gönderseydi şüphesiz tüm ayakkabılar gümrük vergisine tabi tutulacaktı. Ancak elektronik ortamda proje, çizim, kitap gibi kağıda yada fiziki ortamda işlenebilecek bilgiler vergilendirilmeli midir?

- Gümrük vergisine tabi tutulması karşısında, fiziki ortamda beklemesinin projenin uygulanmasının olmaması ihtimaline karşı yine de gümrük vergisi alınmalı mıdır?

Bu konuda Dünya Ticaret Örgütü görüşüne göre, B firması tarafından Çin devletinde üretilecek ayakkabılar Çin için bir katma değer yarattığı için Katma Değer Vergisine tabi tutulmalıdır. Gümrük vergisi yönünde bir karar verilmemiştir. Bu tartışmalar neticesinde bugün Dünya Ticaret Örgütü kararı doğrultusunda, elektronik nakil işlemlerinde gümrük vergisi uygulanmamaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerin bu ürünlerin ihracatçısı olduğu, buna karşılık gelişme yolundaki ve az gelişmiş ülkelerin devlet gelirlerinin büyük bir kısmını gümrük vergilerinden elde ettiği göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu uygulamanın gelişmiş ülkeler tarafında daha çok avantaj sağladığı anlaşılmıştır.

Diğer taraftan dijital ürünlere gümrük tarife vergisi uygulanması yolunda bir düzenlemenin, bu ürünlerin ithalat ve ihracatının gayri maddi niteliğinden dolayı ne şekilde yapılabileceği, bu mümkün olsa bile gerçekleştirmek için gerekecek teknik sistemlerin donanım ve uygulamalarının maliyeti düşünüldüğünde, en azından günümüz teknik imkanları

³⁰⁹ 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, Madde: 150.

³¹⁰ Akyüzlü, Ö, age. s.207.

dahilinde, oldukça maliyetli olacağı ve zorluklar içereceği düşünülmektedir. Bu bakımdan Dünya Ticaret Örgütü'nün kararı doğrultusunda gerçekleştirilen mevcut uygulamanın verimlilik açısından günümüzde özellikle gelişme yolundaki ve az gelişmiş durumdaki ülkelerin alt yapı imkanları göz önünde bulundurulduğunda uygun olduğu düşünülmektedir.

Dijital ürünlerin gümrük alanında etkileri vergileme ile sınırlı değildir. Bilindiği üzere gümrük idarelerinin en önemli görevlerinden biriside sınırdan geçen eşya ve şahısların kontrolünü sağlayarak ülke ekonomisini ve toplumu korumaktır. Bu çerçevede dijital ürünlerin internet üzerinden ihraç veya ithalinin kontrolünün yapılması oldukça zordur. Bu konuda yeni mekanizmaların geliştirilmesinin yanı sıra firmaların kontrollerinin de yapılması gerekmektedir. Diğer taraftan gümrük otoriteleri ile internet servis sağlayıcıları arasında işbirliğine gidilmesinin, merkezi bir bilgi ağı sağlanarak ağların illegal içerikten korunması için faydalı olacağı düşünülmektedir.³¹¹

E-ticarete konu bu gibi soruların cevabı da şüphesiz daha çok örnek olaylar ile karşılaşılmasına ve farklı ülkelerin bu konuda yapacakları yeni değerlendirmelerin bir sonucu ile aşılabacaktır. Bu gibi sorunların üstesinden gelebilmek için idari, kanuni ve teknolojik olarak ulusal ve uluslararası alandaki proje ve uygulamalar yakından takip edilmelidir.

İletişim ve teknolojilerinin insan hayatına müdahalesinin gittikçe arttığı günümüz dünyasında, devletin de hayatın tüm alanlarına bu uygulamaları yansıtmasını doğurmuştur. Geleneksel noktada, yukarıda da bahsedildiği üzere gerek elektronik devlet uygulamaları, gerek elektronik gümrük uygulamaları ve gerekse e-ticaret uygulamaları ile ilgili olarak birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmaların eksik kaldığı noktaların başında entegrasyon sorunu gelmektedir.

Devlet kurumlarının kullanmaya başladıkları bu sistemlerin, en kısa süre içerisinde birbirleri ile entegre olması, elektronik devlet uygulamalarının artık istenilen seviyeye geldiğini göstermesi bakımından önem arz edecektir. Örneğin kaçak zannıyla Mahkemesince el konulan, hakkında dava açılan ve yargılama sonucunda sahibine iadesine karar verilen eşyalara ait Mahkeme Kararının Gümrük İdarelerine ulaşması, Gümrük İdareleri Dokuman Yönetim Sistemi ile Adalet Bakanlığı UYAP Sistemi arasında bir entegrasyonun olmamasından dolayı gecikmekte, posta yolu ile gelmesi beklenen kararlar, birkaç ay sonra ancak gelebilmektedir. Bunun yerine entegre edilmiş bir ağ yapısı ile, anında Mahkeme Kararı gönderilebilecek, sorgulanabilecek, dava safahatı öğrenilebilecek ve ilgili firma ve şahıs hakkında açılmış olan ve gümrükleri ilgilendirilen davalar görülebilecektir.

Bütün kamu kuruluşlarının tüm sistemlerinin birleşmesi ile tüm bilgiler tek bir havuzda toplanmış olacak ve her kamu kurum istediği bilgiye istediği zamanda daha hızlı kolay ve daha masrafsız bir şekilde ulaşabilecektir. Dijital ortamda gerçekleştirilen ticari işlemlerde ortaya çıkan bir diğer sorun da tarafların gizlilik ve güvenlik ihtiyacına ilişkindir. Elektronik ticaretin global niteliği, dünyanın farklı noktalarında bulunan alıcı ve satıcının, birbirini görmeden sanal ortamda karşılıklı anlaşmaya varmasını ve işlem yapabilmesini mümkün kılmaktadır.

Bu durumda iletilen verilerin doğru kişiden doğru kişiye iletilmesi, içeriğinin herhangi bir değişime uğramadığı, iletilen kişinin verideki bilgileri veri sahibinin istemi ve bilgisi dışında kullanmayacağı gibi konularda tarafların sisteme güven duyması gerekmektedir.

---

³¹¹ Akyüzlü, Ö, age. s.208.

E-ticaretle birlikte g m r klerde gözlenen bir diğ r husus da, geleneksel aracı kurumların işlevlerini yitirmesi sonucu direkt tüketicilere yapılan satışlarda artış kaydedilmesi sonucunda yaşanmıştır. Bu gelişmeler ufak parça eşya ticaretini arttırmakta, bu da sınır g m r klerinin iş yükünü arttırmıştır. Bu durum, g m r klerde çalışma verimliliğinin düşmesine neden olmaktadır.

Geçmişte e-ticaret işlemlerinde karşılan önemli bir sorun da, ticari anlaşmalara ilişkin fiziki varlığa sahip olmayan elektronik belge ve imzaların geleneksel ticaret hayatında kullanılan kağıda, fiziki belge ve ıslak imza ile aynı yasal geçerliliğe sahip olmayışıydı. Ancak 2011 yılında yürürlüğe konulan 6101 sayılı Borçlar Kanunu ile bu husus aşılmış ve ‘‘elektronik imza ile ıslak imzanın aynı hukuki sonucu doğuracağı’’ hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında yapılan kanun değişiklikleri ile, e-ticarete yasal alt yapı kazandırılmıştır.

Elektronik uygulamaların hayatımıza ve devlet idarelerine sağladığı kolaylıkların her geçen gün arttığı ortadadır. Bu uygulamaların daha da geliştirilmesi, yaşanılan aksaklıkların tespit edilerek minimize edilmesi ve kanuni, idari ve teknik yönleriyle tüm eksikliklerinin giderilmesi her zaman için insanların ve devletin çıkarına olacaktır. Sorunların giderilmesi sonucunda elektronik ticaret, elektronik devlet, elektronik ticaret gibi elektronik uygulamalardan ziyadesiyle istifade edileceği unutulmamalıdır.

7.KAYNAKLAR

- Ahi, G. **“Türk Hukuku’nda Yeni Bir Boyut: Elektronik İmza Kanunu”**
Köşe Yazıları, İstanbul, 2013.
- Akyüzlü,Ö. **“Elektronik Ticaret ve Gümrük Yönüyle Değerlendirilmesi”**
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2004.
- Altunışık, U. **“ Elektronik Sözleşmeler”** Seçkin Yayınları, Ankara 2003.
- Arıkan, A.S.**“Dünyada ve Türkiye’de Elektronik Ticaret Çalışmalarına Hukuki Bir Yaklaşım”**,İGEME Raporu. Ankara 1999.Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi, İndirilme Tarihi: 06.01.2003 URL:
<http://www.c4group.net/ivhp/sibersucsozlesmesi.php>
- Arifoğlu, A. **“E-Devlet Yolunda Türkiye”** Türkiye Bilişim Derneği, Ankara, 2002.
- Atasayar, D.E. **“Elektronik Suçlar”** Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2004.
- Avrupa Konseyi SiberSuçSözleşmesi<http://www.ankarabarosusozlesmesi.org.tr/sibersucsozlesmesi.php>, (Erişim: 08 Aralık 2013).
- Başbakanlık, **“Bilgi Toplumuna Doğru”** Türkiye Bilişim Şurası Raporu’ Ankara 2002.
- Beceni, Y. **“Siber Suçlar”**, İndirilme Tarihi: 07.08.2011,
URL: <http://hukukcu.com/modules/smartsection/item.php?itemid=83>.
Uçkan & Beceni, <http://www.bilisimsurasi.org.tr/listeler/tbs-hukuk/Feb/0024.html>,
(Erişim:11 Ocak 2003).
- Bilge, N. **“Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel İlkeleri”** Turhan Kitabevi, Ankara 1990.
- Bilgi Toplumu Stratejisi Belgesi, Ankara 2006.
- Bilişim Şurası Raporu, 2002.
- Bozkurt, V. **“Küreselleşme Kavramı, Gelişim ve Yaklaşımlar”** Makaleler, 2000.
- Cangir, N. **“Elektronik Ticaretin ya da İnternetin Vergilendirilmesi-I”** Yaklaşım Dergisi.
- Cangir, N. **“Elektronik Ticaretin ya da İnternetin Vergilendirilmesi- II”**
Yaklaşım Dergisi.
- Civan, M, Bal, Vedat, **“E-Ticaret ve KOBİ’lerin Geleceği”**
Kocaeli Üniversitesi İİBF İktisat ve İşletme Bölümü, 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli 2002.

- Çevikbaş, R. **“Türkiye’de E-Devlet ve E-İmza Altyapısı Uygulamaları”**
Türk İdare Dergisi, 2009.
- Çilkoparan, Y. **“Elektronik Ticaret ve Vergi”**
Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:243, Kasım 2001.
- Devlet Planlama Teşkilatı,
İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara 1999.
- Devlet Planlama Teşkilatı,
Dokuzuncu Kalkınma Planı Belgesi, Ankara, 2001.
- Devlet Planlama Teşkilatı,
E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı, Ankara 2004.
- Diñcer, Ö. Fidan Y, **“İşletme Yönetimine Giriş”** İstanbul 2009.
- DİVAN** Gümrük Araştırmaları ve Eğitim Dergisi, Sayı:20, İstanbul 2013.
- Doğan, Z, Haşımoğlu, A.B, **“2002 Yılına Doğru Yeni Ekonomi Kavramı Üzerine Genel Bir Değerlendirme ve Elektronik Ticaret Kavramı”** Kocaeli Üniversitesi İİBF İktisat ve İşletme Bölümü, 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Kocaeli 2002.
- Elektronik Ticaret Hukuk Çalışma Grubu Raporu, 2001.
- Elektronik Ticaret ve Gelişim Raporu, UNCTAD, New York 2001.
- Elibol, H; Kesici, B, **“Çağdaş İşletmecilik Açısından Elektronik Ticaret”**
Kırıkkale Üniversitesi Makaleler, Kırıkkale 2012.
- Emerging Market Economy Forum, **“International and Regional Bodies:Activities and Initiatives in Electronic Commerce”**, Dubai 2001.
- Er, C. **“E-Ticaret Ne Derece Uluslararası?”**
(Erişim:02 Mart 2002). URL: <http://www.turkhukusitesi.com>.
- Erdal, M. **“İnternetteki Ahlaki Sorunlar ve Suçla Mücadelede Kamu Yönetiminin Sorumlulukları”** Elektronik Devlet Paneli, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 2003.
- Erdengi, T. B, **“ Elektronik Commerce and The Situation of Customs Duties”**
Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001.
- Erturgut, M. **“Elektronik İmza Kanunu Bakımından E-Belge ve E-İmza”**
Bankacılık Dergisi, 2003.
- Ferah, E.P. **“E-Beyanname Sisteminin Uygulanmasının Gümrük Mevzuatı Açısından İncelenmesi”** Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2011.

Fiore, A.M “**Influence of Image Interactivity Technology on Approach Responses Towards an Online Retailer**” Electronic Networking Applications and Policy, Vol. 13, No:1, 2003.

Gökbel, D. “**Damga Vergisi ve Harçlar Bilgisi**”
Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara 2013.

Gülsoy, M. T. “**Anayasa Mahkemesi Kararlarında Ölçü-Norm ve Siyasal Alanın Sınırı Olarak Başlangıç İlkeleri**”, İndirilme Tarihi: 03.10.2011, URL: <http://www.jura.uni-sb.de/turkish/TGuelsoy.html>.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları “**Elektronik Ticaret ve İnternet Yoluyla Kaçakçılık**” Yayın No: 7, Ankara, 2012.

Gürpınar, B. “**Elektronik Ticaretin Hukuksal Boyutu Üzerine**” Kütahya 2012.

Hasıloğlu, S.B, “**Enformasyon Toplumunda Elektronik Ticaret ve Stratejileri**”
Türkmen Kitabevi, İstanbul 1999.

İlyasoğlu, E, “**Türk Bilgi Teknolojisi ve Gümrük Birliği**” 1997.

İnce, M, “**Elektronik Ticaret: Gelişme Yolundaki Ülkeler İçin İmkanlar ve Politikalar**”
DPT Yayınları, Ankara 1999.

JUDGE, Paul C. “**Are Tech Buyers Different**”, Business Week, January 26, 1998, p.65

Alıntı yapılan kaynak, Philip Kotler, “Marketing Management The Millennium Edition”, International Edition, Prentice Hall International Inc.,2000.

Kahraman, A. “**Elektronik İmza Uygulaması**”
Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, Mart 2005.

Kahya, B. E. Çalikoğlu, R.L, & Dengiz, A. 2007, s.2. “**Türkiye’nin En Büyük 500 İşletmesinde Elektronik Ticaret Üzerine Bir Alan Araştırması**”İndirilme Tarihi:17.12.2011,URL:<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisi/mgm/eticaret>

Kalatoka R, Whiston A.B. “**Electronic Commerce**” New Jersey 1997.

Kalaycı C. “**Elektronik Ticaret ve Kobilere Etkileri**”
International Journal Of Economic And Administrative Studies, Summer, 2008.

Kayıhan, Ş; Yıldız, H, “**Elektronik Ticaretin Hukuki ve Vergi Boyutu**”
Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.

Kepenek, Y. “**Ekonomik Yönleriyle E-Ticaret**” Ankara 1999.

Kırçova İ; Öztürk P, “**İnternette Ticaret ve Hukuksal Sorunlar**”
İstanbul Ticaret Odası, Mega Ajans, Yayın No: 2000-29, İstanbul 2000.

- Kutlu, R. “**Elektronik Ticaret ve Gümrük Boyutu, 21. Yüzyılın Uluslararası Ticaret Yapısında Gümrük İdarelerinin Yeri**” Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2001.
- Küçüktopuzlu, G. “**Teknoloji İle Farklaşıyoruz**” Uluslararası Nakliyeciler Derneği Dergisi (UND), Haziran 2013.
- Küçükgörkey, A, “**Yeni Ekonomi ve Elektronik Ticaret**” Kocaeli Üniversitesi İİBF 1. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli 2002.
- Muhitoğlu, H. “**E-Devlet, Küreselleşme ve E-Devlet**” 2004.
- Nohutçu, A; Demirel, D. “**Türkiye’deki e- Devlet Uygulamaları**” Türk İdare Dergisi, 2005.
- Morgil, O. “**Türkiye- Avrupa İlişkileri**” G.Ü.İİBF Dergisi, 2003.
- Organ, A, Karadağ N.C. “**İşletmecilik Açısından Elektronik Ticaret ve Hukuki Altyapısı**” PAÜ Makaleler, Denizli 2011.
- Özel, C. (2001). “**Bilişim Suçları İle İletişim Faaliyetleri Yönünden Türk Ceza Kanun Tasarısı**”, İndirilme Tarihi: 11.10.2011, URL:<http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/bilimsuclariTCKtasarisi.htm>
- Özcan, S. “**Türkiye’de E-Devlet Çalışmaları**” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Özgöker, U; Saral, T, “**Gümrük Birliği Sürecinde KOBİ’ler**” Türkiye- Avrupa Birliği Derneği Dergisi, İstanbul 2000.
- Özmen, Ş. “**Ağ Ekonomisinde Yeni Ticaret Yolu: E-Ticaret**” İstanbul 2003.
- Öztan, B. “**Medeni Hukuk’un Temel Kavramları**” Turhan Kitabevi, Ankara 1998.
- Sağiroğlu, Ş. “**Elektronik Devlette Bilgi Güvenliği**” Telekom Dünyası Dergisi, Nisan 2010.
- Saraç, Ö. “**Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları**” Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 2006.
- Sarı, M. “**Uluslararası Ticaretin Kolaylaştırılması Uygulamaları ile Uluslar arası Ticaret Güvenlik Politikası Önlemleri**” Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2011.
- Seferoğlu, S; Çelen, F. K; Çelik, A. “**Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üstüne Bir Analiz**” www.yunus.hacettepe.edu.tr/.../e-Ogrenme. (Erişim: 29 Kasım 2013).
- Sevinç, E. “**Elektronik Ticarete Güvenlik, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi**” web.itu.edu.tr/?orencik/e-TicaretGuvenciligi.doc (Erişim: 08 Aralık 2013).

- Shulze C; Baumgartner, J, “**Don’t Panic Do E-commerce, A Beginner’s Guide to European Law Affecting E-commerce**” 2001.
- Soydal, H. “**Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde E-Ticaret**”
İndirilme Tarihi: 10.10.2011, URL: http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Haldun%20SOYDAL/SOYDAL,%20Haldun.pdf.
- Şen, E. 2006, s.38. “**KOBİ’lerin Uluslararası Rekabet Güçlerini Artırmada Tedarik Zinciri Yönetiminin Önemi**”, T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, İndirilme Tarihi: 17.09.2011, URL: http://www.dkib.org.tr/dosya/pratik_tedarik.pdf
- TBMM Kanun Tasarısı, 2011.
- Tekin, M; Ercan, Ç. “**Bilgi Çağında Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi**” 2002
- Turan, A,H, “**İnternet Alışverişi Tüketici Davranışını Belirleyen Etmenler: Geliştirilmiş Teknoloji Kabul Modeli ile Bir Model Önerisi**” Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın 2008.
- Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Şurası 11. Çalışma Grubu Raporu, Ankara 2013
- Ural, T; Balıkcıoğlu, B. “**Gençlerin İleri Teknolojiye Dayalı Ürün ve Hizmetleri Kullanmalarında Etkin Faktörler**” Öneri Dergisi, Haziran 2005
- Uzunoğlu, H. “**Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi**” Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master Tezi, Ankara 2002.
- Yaltı, B. “**Elektronik Ticarete Vergilendirme**” Der Yayınları, No: 357, İstanbul 2003.
- Yavaşı, M; Bilge, M.E; Akipek Ş; Çeker M; Deryal Y, **Tüketici Hukuku Ders Kitabı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2012.
- Yeni, E. “**Tek Pencere, Türkiye İçin Öneriler**”
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara 2009
- Yenipınar, S; Gölcü, H, “**Elektronik Ticaret ve İnternette Pazarlama**”
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Lisans Tezi, 2003.
- Yörük, A. <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupe/ues/yoruk.htm>; (Erişim: 06 Aralık 2013).
- Yiğitoğlu, A.İ. “**Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılmasında Bilgisayarlaşmanın Rolü**”
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008
- Yücedağ, A. “**Elektronik Ticarete Tüketicinin Korunması**”
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, Nisan 2002.
- Zevkliler, A, “**Borçlar Hukuku-Özel Borç İlişkileri**” Seçkin Yayınları, Ankara 2004.

DİĞER KAYNAKLAR

www.sabimer.com/?Syf=26&Syz

[www.edevlet.nedir.com/./](http://www.edevlet.nedir.com/)

[www.resmigazete.gov.tr/.../20050401-12.](http://www.resmigazete.gov.tr/.../20050401-12)

www.sap.com.tr

www.nvi.gov.tr/./Projeler

www.uyap.gov.tr

www.aksiyon.com.tr/.../newsDetail..

[www.haber.sol.org.tr.](http://www.haber.sol.org.tr)

www.kriminal.iem.gov.tr/imza.htm

www.muratakcac.com.tr/.../105-e-imza-k...

<http://www.e-imza.gen.tr/index.php?Page=KosYazisi&YaziNo=16&YazarNo=19>

<http://telekomunyasi.com/action=koseyazisi&id=41> www.e-imza.gen.tr

www.hilmi.trakya.edu.tr/.../e-ticaretprensipleri...

www.elektronikicaretrehberi.com/e-ticar

www.notoku.com/elektronik-is-yapma-bicimleri/

www.portalgumruk.com

www.muhasebeturk.org/...e/18180-elektronik-..

[www.wikipedia.org/wiki/IBM,](http://www.wikipedia.org/wiki/IBM)

www.sondakika.haber.net.com

www.kobitek.com

www.bloombergNet.com.tr

[www.taobanet.com.](http://www.taobanet.com)

<http://www.ccp.ucla.edu/pdf/UCLA-İnternet-Report-Year-Three.pdf>

www.formacil.org...Tüketici Hakları.../ <http://www.forbes.com.tr>

<http://www.pazarlamasyon.com>,

<http://www.bomeday.com.tr>

<http://www.bilgiyonetimi.org/cm/ğages/mkl>

www.zaman.com.tr

www.gundem.bugun.com.tr

www.tkhk.gov.tr,

www.gumruknet.com, www.tir.tobb.org.

www.e.beyanname.gib.gov.tr,

<https://www.uygulamalar.gumruk.gov.tr>

www.agm.org.tr/

www.ekonomi.haberturk.com

<http://www.ggm.gtb.gov.tr>.

www.hukuki.net/..TicaretHukuku

www.genbilim.com/content/view/2527/88/

www.m.nedirnedemek.com/doküman-nedir-dokü.../